

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Kriminalita mladistvých, jejich chování a prožívání
ve VTOS, vztah a podpora rodiny, její struktura,
souvislosti a východiska**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Antonín Olejníček

Vypracoval:
Martin Šandera

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Kriminalita mladistvých, jejich chování a prožívání ve VTOS, vztah a podpora rodiny, její struktura, souvislosti a východiska zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 25.2.2011

.....

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Antonínu Olejníčkovi za cenné podněty a rady při zpracování bakalářské práce a dále za jeho trpělivost a laskavost.

Martin Šandera

Obsah

Úvod	6
1 Kriminalita mladistvých, jejich postavení v trestním právu ČR a uložení výkonu trestního opatření (nepodmíněné odnětí svobody)	8
1.1 Charakteristika sociálně patologických jevů u dětí a mládeže	8
1.2 Kriminalita mladistvých	10
1.3 Vymezení pojmů delikvence a predelikvence	13
1.4 Zákony, normy a opatření ukládaná mladistvému pachateli	15
1.5 Dílčí závěr	21
2 VTOS mladistvých ve věznici Všehrdy	23
2.1 Právní úprava výkonu trestního opatření odnětí svobody	24
2.2 Informace o věznici, průběh VTOS a cíle jeho zaměření	26
2.3 Vliv uvěznění na jedince a problematika jeho adaptace	30
2.4 Personální zajištění oddělení a úkoly pracovníků oddělení	36
2.5 Stanovení a realizace programu zacházení s mladistvými ve VTOS	38
2.6 Vzdělávání mladistvých ve VTOS	43
2.7 Dílčí závěr	47
3 Vliv rodiny na trestnou činnost jedince, na jeho prožívání ve VTOS a následném zařazení do společnosti po propuštění	48
3.1 Struktura, členění a charakteristika rodiny	48
3.2 Funkce rodiny, faktory a důsledky nefunkční rodiny	51
3.3 Vliv rodiny na mladistvého v průběhu VTOS	55
3.4 Vliv rodiny na mladistvého po propuštění z VTOS	57
3.5 Dílčí závěr	57
4 Možná východiska, způsoby a možnosti intervence	59
4.1 Vztah tématu se sociální pedagogikou	59
4.2 Výchova jako prevence	60
4.3 Způsoby a možnosti intervence	62
4.4 Dílčí závěr	71
5 Empirická část	72
5.1 Stanovení cíle průzkumu a průzkumných hypotéz	72
5.2 Metodologie a charakteristika průzkumného vzorku	73
5.3 Výsledky šetření	74

5.4 Verifikace hypotéz	93
Závěr	99
Resumé	101
Anotace	102
Literatura	103
Přílohy	106

ÚVOD

V naší společnosti se stále významně podílejí na páchání kriminality mladí lidé do dvaceti pěti let. Startovním impulsem delikventního jednání u mladistvých je, ve většině případů, touha po materiálních hodnotách, které berou jako nepostradatelné a kterých nemohou, dle jejich názoru a přesvědčení, v daném okamžiku docílit jinak. Dnešní společnost nabízí různé materiální hodnoty a lákavé prožitky, které chtějí získat i porušením norem společnosti. Páchaná kriminalita mladistvých je často nezralá, idealizující, naplněná motivem dobrodružství a neschopností odolat inspiraci a tzv. „kouzlu“ okamžiku. Toto jednání se děje z mnoha příčin. Je velmi obtížné rozpoznat, diagnostikovat a pojmenovat příčiny delikventního jednání mladistvých jedinců a mnoho pedagogů a kvalifikovaných odborníků se také o to snaží. Taktéž je nesnadné a vyčerpávající nastítnit řešení, které by mohlo pomoci mladistvým delikventům. Ztráta lásky, bezpečí, jistoty, nemoc, hledání vlastní identity, strach z neúspěchu, deprese a nespočet dalších faktorů způsobují vznik různých poruch chování. Dospívání je samo o sobě velice konfliktním a složitým obdobím, při kterém se zvyšuje riziko nežádoucího chování, které překračuje běžně uznávané sociální normy. Mladí lidé se uzavírají do sebe, jsou náladoví, vzdorovití, zpochybňují dosavadní hodnoty, jistoty, odmítají a nerespektují názory dospělých. Jejich přesvědčení a životní názory se velmi rychle střídají.

Neplatí to vždy, ale náprava v období mladistvém, je jednodušší než v období dospělosti. Mladí se naproti tomu může stát i obdobím, kdy může dojít k psychickým, sociálním a mravním deformitám, které mohou následně zapříčinit budoucí delikventní dráhu jedince. Prevence a různé aktivity, které mohou napomoci předcházení tohoto negativního sociálně patologického jevu, by měly být v dnešní společnosti na prvním místě.

Vězeňské prostředí je stále předmětem nových studií a podnětů k zamyšlení se nad výsledky a vývojem problematiky výchovných systémů. Snahou účelu **výkonu trestního opatření (odnětí svobody nepodmíněné – dále jen VTOS)**, který je mladistvému uložen jako krajní opatření, předchází ve většině případů snaha o nápravu na svobodě, a aby byla naplněna potřeba vybavit jej takovými schopnostmi a postoji,

byť omezenými, které mu umožní zapojit se po propuštění do běžného života. Zároveň je nutné minimalizovat negativní vlivy uvěznění na osobnost a společenské chování těchto jedinců.

Cílem bakalářské práce bude poukázat na problematiku kriminality mladistvých, popsat jejich postavení v trestním právu, přiblížit výkon trestního opatření odnětí svobody, zaměřit se i na možný vliv rodiny na páchaní trestné činnosti mladistvého pachatele včetně toho, jak plní svoji funkci v průběhu pobytu umístění jedince do vězení a zmínit možná východiska, způsoby a možnosti intervence.

Ve vlastním průzkumu bude cílem proniknout blíže k mladistvým pachatelům, kteří svůj trest vykonávají ve věznici Všehrdy, se zaměřením se na zjištění, co mohlo ovlivnit jejich kriminalitu, jaký druh trestné činnosti v minulosti páchali, za jakou trestnou činnost byli odsouzeni k VTOS, jak vnímají a dodržují programy zacházení určené k jejich resocializaci ve věznici, jak ovlivnilo jejich uvěznění vztah s rodinou a jak hodnotí vliv umístění do VTOS pro jejich budoucí život.

Závěr práce věnuji celkovému zhodnocení získaných údajů. Vzhledem k charakteru práce nastíním pouze obecnější závěry, které by mohly být přínosné v rámci další práce s mladistvými delikventy.

1 Kriminalita mladistvých, jejich postavení v trestním právu ČR a uložení výkonu trestního opatření (nepodmíněné odnětí svobody)

V zájmu každé vyspělé společnosti je co nejnižší míra kriminality páchaná mládeží. Tato se totiž zpravidla odvíjí v souladu s vývojem kriminality celé společnosti. Růst kriminality dětí a mladistvých je ovlivněn celospolečenským klimatem, funkčností rodiny a vlivem vrstevnických skupin. Co se týče páchaní trestné činnosti mladistvých pachatelů, setkáváme se s ní tzv. „na každém kroku“. Je to nejzávažnější oblast trestné činnosti. Svými následky způsobuje často nejen materiální, ale také i morální škody, které negativně působí na celou společnost.

Mladistvým pachatelům jsou, dle platné legislativy České republiky, ukládány tresty odlišné než je tomu u pachatelů dospělých. Toto je zdůvodňováno, mimo jiné i faktem, že je jejich osobnost stále ve fázi formování a je zde tudíž velké procento možnosti jejich nápravy.

Jak jsem již ve svém úvodu uvedl, chci na začátku zdůraznit, že mladistvý není soudem za spáchaný trestný čin odsouzen do výkonu trestu odnětí svobody, nýbrž k výkonu trestního opatření, čímž je nepodmíněné odnětí svobody (dále jen VTOS).

1.1 Charakteristika sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

Velká část mladých lidí se neumí zodpovědně a přiměřeně z různých důvodů vyrovnat se sociálními a osobními požadavky, školními problémy, konflikty a dalšími náročnými situacemi. Z tohoto důvodu u řady z nich dochází k úniku do nežádoucího chování, které řadíme do sociálně (společensko) patologických jevů. Těmito jevy je označováno odchylující se chování od běžně uznávaných společenských norem a hodnot. Zařadit sem můžeme závislosti na návykových látkách a drogách, alkoholismus, šikanování, vandalismus, záškoláctví a jiné. Znaky tohoto chování jsou trvalost a masovost.

Projevy těchto sociálně patologických jevů sledujeme přibližně od sedmého roku dítěte, kdy nastupuje do školy. Tyto projevy mohou být způsobeny tím, že dítě má určitou obavu, jak se k němu bude chovat učitel, jak si zvykne na určitá pravidla stanovená školním řádem, jaký bude kolektiv ve třídě atd. U dětí trpících neurotickými

poruchami se reakce na nové školní prostředí vyznačuje neustálým vyrušováním, nekázní, což někdy může přejít až k vynechávání školní docházky, tedy záškoláctví. Pokud toto chování dítěte rodiče včas neodhalí, může se stát, že dítě se začne toulat, ubírat se k drobným krádežím, záměrně lhát. Nezřídka tyhle děti vyhledávají vrstevníky s podobnými vlastnostmi, utvářejí společné party a zabývají se nahodilým pácháním trestné činnosti.

Mezi nejrozšířenější patologické jevy můžeme s určitostí zařadit závislost na alkoholu a nikotinu. Alkohol působí na organismus anxiolyticky, uvolňuje psychické napětí, zlepšuje náladu, dodává sebejistotu, jindy mohou převládnout negativní prožitky, např. smutek nebo zažívací potíže. U mladistvých se vytvoří závislost rychleji, než u dospělých jedinců.

Projevy sociálně patologických jevů u dětí a mládeže úzce souvisí s poruchami chování. Poruchou chování označujeme skupinu odchylek od běžného chování. Tyto odchylky mohou mít dlouhodobý charakter, často se opakovat nebo naopak. Každá odchylka je typická pro určitý věk. Některá charakterizuje určitou věkovou hranici, jiná se prolíná. Tyhle, pro nás někdy nepatrné a nedůležité odchylky v chování nesmíme podceňovat, neboť mohou přerůst v podstatně závažnější poruchy chování.

Puberta jako období ve vývoji dítěte patří mezi nejdůležitější a nejzávažnější, neboť dítě prochází celou řadou fyzických a psychických změn. Negativní jevy, které můžeme pozorovat u mládeže mohou souviset s poruchami socializačního procesu, kdy dítě bez velkých životních zkušeností si vybírá příklady a vzory, kterým se touží vyrovnat. (Koutský, 2008, s. 34-35)

„Adolescence je významnou fází časového úseku dospívání. Za dolní hranici se považuje 15. až 16. rok a dospívání je nejčastěji ukončeno mezi 18. až 21. rokem života. Vzhledem k individuálním odlišnostem vývoje jedinců je vhodnější toto stadium vymezit jako období, které začíná ukončením pohlavního dospívání a končí nástupem dospělosti.“ (Kuric, 2001, s. 112)

„Ve stadiu adolescence dochází k řadě významných proměn. Jedinec je na vrcholu svých fyzických a psychických sil. V tomto období je ukončena povinná školní docházka a je třeba zvolit budoucího povolání. Adolescent dosahuje zletilosti a současně přebírá značnou dávku odpovědnosti. Dosažením 18. roku se stává plně trestně odpovědným. Dovršuje se flexibilita myšlení, které ještě stále není podrobno

významným životním zkušenostem a slabší životní praxi. Z čehož pramení někdy až velmi radikální kritičnost.“ (Večerka a kol., 2004, s. 36)

1.2 Kriminalita mladistvých

Ačkoli kriminalita dětí a mladistvých v posledních letech postupně klesá, její závažnost naopak vzrůstá. V roce 2009 státní zástupci v Česku řešili sedm vražd spáchaných nezletilci a mladistvými a dalších 714 loupeží. S největší kriminalitou mládeže se tradičně potýkaly moravské kraje a severní Čechy, nejnižší byla v Praze. V lednu roku 2010 odložilo pro nezletilost pachatele Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem případ teprve 14letého chlapce, který se pokusil zavraždit desetiletou dívku. *„Školák dívku obral o mobilní telefon a další věci, když mu vše vydala, začal ji topit v potoce.“* Ze sedmi loňských vražd mají šest na svědomí mladiství pachatelé, pouze v jednom případě byl pachatel mladší 15 let.

Celkově v roce 2009 stanulo před soudem 4147 mladistvých, o 192 méně než v roce 2008. Dětských pachatelů do 15 let, kteří nejsou trestně odpovědní, vykázaly tyto statistiky 2430, tedy o 692 méně než o rok dříve. Svoji roli na celkovém poklesu případů hraje demografický vývoj, kdy populačně silné předrevoluční ročníky již dospěly a mladých je méně. (www. novinky.cz)

Ze zprávy Ministerstva vnitra ČR o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky za rok 2009 vyplývá, že celkový počet trestných činů spáchaných mladistvými za rok 2009 činil 7123, což je nejmenší číslo za uplynulých šest let. Nejčastěji se vyskytuje různá majetková trestná činnost, která v roce 2009 činila 3472 případů. Pro představu, v roce 2003 činila objasněnost majetkových trestných činů spáchaných mladistvými 6229. V roce 2009 spáchali mladiství 1847 krádeží prostých, 1412 krádeží vloupáním, 368 krádeží dvoustopých motorových vozidel, 220 krádeží věcí z automobilů a 148 krádeží vloupáním do víkendových chat soukromých osob, což ve statistikách představuje cca 48% podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě mladistvých. (příloha č. 1)

Je zapotřebí zdůraznit, že se jedná jen o statistické údaje. Ve výsledku statistiky hraje velkou roli obecná objasněnost jednotlivých trestných činů, např. krádeže věcí z automobilů mají velmi malou objasněnost, takže i ve statistikách mladistvých se mohou

jevit jako menší problém než přímo krádeže dvoustopých vozidel. Ve zprávě se dále objevují provinění, kterých se mladiství také často dopouštějí, jako jsou násilné činy s celkovým počtem 969 činů za rok 2009, z nichž 431 bylo loupeží, 298 úmyslné ublížení na zdraví, 98 vydírání a 5 vražd. Výtržnictví bylo evidováno ve 150 případech, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů ve 146 případech. I u těchto činů však můžeme předpokládat vysokou míru latence. Přes všechny tyto na první pohled zřejmě nepříliš pozitivní údaje, však můžeme konstatovat, že kriminalita mládeže stále pozvolně klesá, zejména v oblasti krádeží, byť stále zůstávají nejčastějším proviněním. Ostatní provinění se již několik let vyskytují přibližně ve stejném počtu.

V roce 2009 bylo v České republice bylo odsouzeno 2718 mladistvých osob, přičemž nejčastějším ukládaným opatřením bylo trestní opatření odnětí svobody s podmíněným odkladem, které bylo uloženo 1006 mladistvým, což znamená 37% ze všech uložených opatření. Druhým nejčastěji ukládaným opatřením bylo opatření obecně prospěšných prací s počtem 552 mladistvých. Nepodmíněných trestních opatření bylo uloženo 210. U 576 mladistvých bylo od potrestání upuštěno. (MV ČR, 2009)

Vymezení základních pojmů

Ke správnému porozumění některých pojmů, které budou v mé bakalářské práci často užívány, je zapotřebí jejich vysvětlení dle definic zákonných norem naší společnosti.

Trestný čin, je pro společnost nebezpečný čin spáchaný osobami staršími 15-ti let. Musí vykazovat všechny znaky, které jsou uvedeny v Trestním zákoníku č.40/2009 Sb. jakými jsou objekt, objektivní stránka, subjekt (např. věk pachatele), subjektivní stránka (např. přičetnost pachatele) a jiné. Stupeň nebezpečnosti pro společnost musí být větší než nepatrný. Trestný čin se u mladistvých obviněných nazývá provinění a toto je upraveno Zákonem č. 218/2003 Sb. – o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, dále jen ZSVM).

V §6 tohoto zákona se dále uvádí, že **proviněním** je trestný čin spáchaný mladistvým. Čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoníku, není proviněním, jestliže je spáchan mladistvým a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý. Čin jinak trestný, by za normálních okolností byl podle Trestního zákoníku trestným činem, ale není zde naplněn některý z formálních znaků skutkové podstaty trestného činu nebo

zde není naplněn stupeň společenské nebezpečnosti pro společnost. (Jelínek, Melicharová, 2004, s. 7)

Jedná se o osoby, které nedosáhly 15-ti let svého života (děti) a o mladistvých, kteří nedosáhli takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohli rozpoznat nebezpečnost činu pro společnost. O tomto případě se více zmiňují ve vysvětlení definice pojmu mladistvý níže.

Kriminalita mládeže je součástí celkové kriminality a zahrnuje jednání osob, jehož důsledkem je překročení právních a společenských norem, což je charakteristické pro trestný čin.

Zákon č. 218/2003 Sb. - Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSVM) nám v § 2 písm. b). definuje pojem **mládež**, jako společné označení kategorie dětí mladších patnácti let a mladistvé. Pojem mládež je nadřazeným souhrnným pojmem pro obě tyto věkové skupiny. Jejich dělení je významné pro určení, v jakém systému odpovědnosti budou tyto osoby posuzovány a jaké budou následky jejich protiprávního jednání. Pro tyto osoby platí zvláštní režim, který je upraven v ZSVM.

Naproti tomu Průcha charakterizuje mládež z jiného pohledu, a to jako:
„Sociální skupinu tvořenou lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých.“
(Průcha, 2003, s. 125)

Jako **dítě** je dle ZSVM § 2 písm.c). považován ten, kdo v době spáchání trestného činu nepřekročil patnáctý rok svého věku.

Pojem dítě můžeme taktéž vymezit i podle mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, kde je v článku 1 uvedeno, že se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18-ti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. (Úmluva o právech dítěte, 1994)

Náš trestní zákoník č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů koresponduje s výše uvedenou Úmluvou o právech dítěte a rovněž uvádí dítě jako osobu mladší 18-ti let.

Mezi laickou veřejností je pojem **mladistvý** často chybně zaměňován za pojem mládež či děti.

Jako mladistvý je dle ZSVM § 2, písm.d). vymezován ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

Pokud bychom chtěli zařadit mladistvého delikventa do kontextu psychosociálního a umístit tuto věkovou kategorii na ose, spadá toto období do tzv. „vývojového stadia adolescence“. Jde o: „*Věkové období mezi dětstvím a dospělostí.*“ (Průcha, 2003, s. 12)

1.3 Vymezení pojmů delikvence a predelikvence

Kriminalita v obecném slova smyslu znamená zločinnost, společenský jev, kde je tento charakterizován souhrnem nežádoucí trestné činnosti. Zde Skopalová dále upřesňuje: „*Pojem je vymezen platným trestním právem, které stanoví, jaké protisociální chování se vzhledem ke své nebezpečnosti považuje za trestný čin.*“ Ovšem širším pojmem než kriminalita je delikvence, neboť tato označuje nejen činnost porušující právní normy, ale i sociální normy chování, které způsobují společnosti nebo jedinci újmu. Obvykle se tímto pojmem rozumí protisociální chování, které nemusí dosahovat stupně společenské nebezpečnosti trestného činu. U nás je však často tento pojem používán ve stejném významu. (Skopalová, 2000, s. 16)

Pojem **delikvence** se užívá pro provinění osob mezi 15-18 rokem jejich života. Delikvence mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. Je to dáno stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páchaní trestné činnosti. Vyznačuje se specifickými znaky. Jsou jimi například recidivismus (tzn. nápravný efekt trestu se často neprojeví a trestná činnost se objeví krátce po propuštění z výkonu trestu) a dalším znakem je trestná činnost páchaná impulzivně a živelně, pod vlivem momentální situace, kdy převládá emotivní motivace oproti rozumové, v partách vrstevníků pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek. Jednání mladistvých pachatelů se zpravidla vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje vandalismem. Mám tím na mysli devastaci, ničení předmětů a znehodnocování zařízení. Objekt či předmět útoku si pachatel určí podle své momentální potřeby, což je odlišné oproti dospělým pachatelům, např. mladistvý si vybere předmět, který se mu vzhledem k jeho věku líbí (např. automobily, motocykly, videa, mobilní telefony, zbraně, cigarety, léky apod.). Brutalita mladistvých se vyskytuje

v různé míře vzhledem ke konkrétnímu případu. Jde zejména o šikanu, kdy používání zbraní je doposud naštěstí jen ojedinělé.

Predelikvence odpovídá věkové hranici mezi pátým až patnáctým rokem, kdy těžiště predelikvence je mezi desátým až patnáctým rokem. K vrcholu zde dochází mezi třináctým až čtrnáctým rokem věku dítěte. Predelikvence se zpravidla vyznačuje nejruznějšími poruchami v chování dítěte, které se u něj mohly projevit již dříve, kde převládá neposlušnost a agrese. Dominuje zde často ubližování ostatním dětem a zvířatům. Na vzniku predelikventního chování má vinu více faktorů. Tím největším bývá ve velké míře faktor dysfunkční rodiny, kdy dítě nemá zajištěnou přirozenou socializaci, např. chybějící či vadný rodičovský vzor, který je pro dítě velmi důležitý nebo třeba prožití konfliktní či frustrující situace. Dále mezi tyto faktory můžeme zařadit širší sociální okolí, do kterého dítě vyrůstá (škola, vrstevnické skupiny) a společnost se svými problémy v oblasti sociální, ekonomické a kulturní. Predelikvencí se mohou projevovat psychopatické osobnosti s rysy nezdrženlivosti, nespolehlivosti a agresivity. Predelikventními se často stávají děti s nižším intelektem posunutým do pásma podprůměru a slaboduchostí. Nízký intelekt spojený s nevyzrálostí jiných složek osobnosti, především citové a motivační, vede k přestupkům proti běžným společenským normám.

Delikvence je problém, kterým je třeba se zabývat, a to zvláště proto, že přibývá agresivity u trestných činů páchaných dětmi a mládeží, ačkoli tato sama o sobě, vzhledem ke statistikám, oproti minulým rokům klesá. Máme různé dimenze delikvence - socializovanou, nesocializovanou, agresivní a neurotickou. Vzniká jako nezvládnutí zátěže dospívání a často také delikvence souvisí s poruchami osobnosti, kterými jsou disociální, asociální a antisociální chování. Projevy problémového chování jsou vzdorovitost, negativismus, lež, záškoláctví, patologická závislost, sebevražda, krádež, šikana a jiné. Stejně jako ve všem je nutné věnovat úsilí prevenci a kontrole kriminality. Prevenci máme na třech úrovních - primární, sekundární a terciální. O kriminalitu mládeže by se měli především zajímat rodiče a školy. Tyto dva subjekty by měly být propojeny a měli by spolu komunikovat. Na prevenci se podílí hlavně stát se svými ministerstvy - vznikají celostátní projekty, ale je zaměřena i na místní úroveň - tedy na jednotlivé obce. Možnými východisky, způsoby a možnostmi intervence se podrobně zabývám v kapitole čtvrté.

1.4 Zákony, normy a opatření ukládaná mladistvému pachateli

Trestní odpovědnost mladistvých je upravena dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Trestný čin, jak jsem již výše uvedl, který byl spáchán mladistvým, je nazýván proviněním. U dětí mladších patnácti let se tento čin nazývá činem jinak trestným. Tento pojem by měl signalizovat, že se ze společenského hlediska nejedná o tak závažný prohřešek, jakým je trestný čin, a že osoba spáchala takový čin ve věku, kdy nedošlo k úplnému ukončení sociálního a psychického vývoje.

Zákony a normy

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky na své 16. schůzi dne 21. 5. 2003 schválila vládní návrh zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže, dále jen ZSVM). Zákon byl schválen senátem parlamentu České republiky dne 27. 6. 2003, prezident České republiky zákon podepsal dne 9. 7. 2003 a zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 218/2003 Sb. Jeho účinnost nastala 1. ledna 2004.

Zákonodárce vycházel z úvahy, že kriminalita mládeže je natolik důležitý a svébytný fenomén, že si vyžaduje samostatnou legislativní úpravu. Nestačí tedy pouze právní úprava dosud obsažená převážně v tehdy platném trestním zákoně, dnes v trestním zákoníku a trestním řádu, ale bylo třeba přijmout nový zákon. ZSVM významně změnil a doplnil dosavadní českou právní úpravu sankcionování mládeže a řízení ve věcech mladistvých. Zabývá se i postihem delikventních projevů u dětí. Zákon přesunuje důraz z víceméně represivního pojetí trestního práva na preventivní působení na mladé lidi. Neusiluje v první řadě o potrestání či izolaci mladého pachatele od společnosti, ale o zastavení jeho nastoupené delikventní dráhy, o vytvoření podmínek pro nápravu a odčinění spáchaných činů a o celkovou restauraci chybných socializačních procesů, které se spolupodílely na jeho aktuální antisocialitě. To vše se má dít především prostředky nesankční povahy, prostředky, které signalizují skutečný zájem společnosti o nápravu a začlenění resocializovaného mladého jedince do pozitivních struktur společnosti. Zákon dává jasně najevo, že právo aplikované na

mládež chce vědomě navazovat na obecný propracovaný systém preventivního zacházení s nastupující generací. Ani ve chvíli, kdy se mladistvý nebo dítě do 15 let dopustí činu jinak trestného, se tento moment nesmí ztratit ze zřetele.

Účelem zákona je pak dát k dispozici vhodná opatření pro přerušení antisociálního směřování jedince, dát mu možnost nápravy chybných činů a zejména pomoci mu nalézt sebe jako plnohodnotného člena lidského společenství. Už samotná terminologie zákona, která nahrazuje termín „trestný čin“ slovem „provinění“, dává najevo, že zákonodárce věří v možnou nápravu pachatele.

Ukládání a výkon trestů odnětí svobody musí být mimo jiné v souladu s dalšími právními normami, jakými jsou např. Ústava ČR, Ústavní Zák. č. 1/1993 Sb. a Listina základních práv a svobod usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., Trestní řád, Zák. č. 141/1961 Sb. (určuje závazné postupy vyšetřování a stíhání trestných činů), Trestní zákoník, Zák. č. 40/2009 Sb. (definuje trestní odpovědnost, trestné činy a trestní sankce), Zákon o policii, Zák. č. 361/2003 Sb. (ukládá mimo jiné postup při zadržení, výslechu a umístění na cele osoby mladší 18 let), Zákon o výkonu trestu, Zák. č. 169/1999 Sb. (upravuje samotný výkon trestu odnětí svobody, kterému se podrobně věnuji ve druhé kapitole mé bakalářské práce), Zákon o výkonu vazby, Zák. č. 208/2000 Sb. (u mladistvého pachatele jsou i v tomto zákoně přiznány zvláštní podmínky), Zákon o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky č. 555/1992 Sb. a jiné.

Opatření ukládaná mladistvému pachateli

V § 1 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je definován účel toho zákona. Stanovuje, že na mladistvé nebo děti, které se dopustily provinění proti zákonu, mají být užitá taková opatření, která účinně přispějí k tomu, aby se provinilci nadále zdrželi páchání protiprávního činu a našli společenské uplatnění odpovídající jejich schopnostem a rozumovému vývoji. Zároveň aby podle svých sil a schopností přispěli k odčinění újmy vzniklé protiprávním činem. Celé řízení musí být vedeno takovým způsobem, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů.

K mladistvým je v tomto případě přistupováno jako k nevyzrálým osobám, které ještě nemají ustálený žebříček hodnot a postojů. Již výše bylo uvedeno, že trestní soudnictví ve věcech mládeže nemá za úkol mladistvého trestat, ale je zaměřeno především na jeho budoucnost, na výchovu a motivaci k vedení beztrestného života a chce jej začlenit do „zdravé sociální společnosti“.

Podle výše uvedeného Zákona č. 218/2003 Sb., může soud za provinění mladistvému uložit níže uvedená opatření, kterými jsou podle § 10 výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nově zavádí monistický systém sankcí, který nabízí více možností, jak reagovat prostředky trestního práva na delikvenci mladistvých.

(Jelínek, Melicharová, 2004, s. 26)

Opatření ukládaná mladistvému dělíme na:

a.) výchovná opatření dle - dle ZSVM § 15 – 20 jimi jsou:

- *dohled probačního úředníka* jedná se o pravidelné sledování chování mladistvého,

- *probační program* – jedná se zejména o programy sociálního výcviku, psychologické poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou umnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Více o probaci pojednávám ve čtvrté kapitole své práce,

- *výchovné povinnosti* - soud pro mládež nebo státní zástupce může mladistvému uložit výchovnou povinnost, kterou stanoví, aby zejména:

- a.) bydlel s rodičem či jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu,
- b.) jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku,
- c.) vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost,
- d.) nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním,
- e.) podrobil se léčení závislosti na návykových látkách,
- f.) podrobil se ve volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psych.

poradenství, který není probačním programem,

- *výchovné omezení* aby zejména:

- a.) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiného nevhodného prostředí,
- b.) nestýkal se s určitými osobami,
- c.) nepřechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,
- d.) nežíval návykové látky,
- e.) neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu nebo bezdůvodně svoje zaměstnání,

- *napomenutí s výstrahou* - uděluje ho soudce a v přípravném řízení státní zástupce. Je-li to vhodné, může soud při vyslovení tohoto napomenutí současně přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, jíž je mladistvý žákem, nebo výchovnému zařízení, v němž žije. Pokud je mladistvému uloženo výchovné opatření ve formě napomenutí s výstrahou, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen. Opět je možné ho uložit samostatně nebo současně s jinými výchovnými opatřeními.

Výchovná opatření se ukládají maximálně po dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření, jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let. Zákon zde vychází z předpokladu, že mladistvý je dosud nevyzrálou osobností, a je proto možno jeho postoje a chování pozitivně změnit. Výchovná opatření v sobě obsahují nejen výchovné, ale i sankční prvky, což však není jejich hlavním smyslem. Mají přispět k obnovení sociálního zázemí mladistvého, vytvoření lepších podmínek pro jeho další vývoj a pozitivně ovlivnit jeho životní postoje. Výchovná opatření lze se souhlasem mladistvých používat ještě před rozhodnutím soudu o vině. Výchovná opatření ukládá soud a v přípravném řízení státní zástupce. Jedná se o opatření, která se snaží o nápravu mladistvého formou výchovy a v podstatě mu dávají „druhou šanci“ jak svůj čin odčinit či zahladit. Jedná se samozřejmě o mírnější formy opatření ukládaná mladistvým a s tím souvisí rovněž menší míra nebezpečnosti daného trestného činu. V ukládání výchovných opatření se na mladistvého pohlíží individuálně, přihlíží se k jeho rodinné situaci a k sociálním poměrům, z nichž mladistvý pochází.

Nejčastěji ukládané výchovné opatření je dohled probačního úředníka. Z výchovných povinností se nejčastěji ukládá „vykonání společensky prospěšné činnosti“ určitého druhu. Výchovná omezení jsou vzhledem k problematičnosti kontroly jejich dodržování ukládána ojediněle a toto rovněž platí pro napomenutí s výstrahou.

b.) ochranná opatření - dle ZSVM § 21 – 23 jimi jsou:

- *ochranné léčení* – uloží soud mladistvému, který se dopustil provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, který pro nepřičetnost není trestně odpovědný, ale jeho pobyt na svobodě je nebezpečný. Za předpokladu dalších povinností, které soud má, např. přizvat znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se zaměřením na mládež atd. Ochranné léčení Zákon o soudnictví ve věcech mládeže neupravuje, je ukládáno i

mladistvým podle trestního zákona a trestního řádu. Vykonává buď ústavně v léčebném zdravotnickém zařízení nebo v průběhu výkonu trestního opatření odnětí svobody ve věznici pro mladistvé nebo ambulantně,

- *zabrání věci,*

- *ochranná výchova* - má preventivní účel a jako jediná z ochranných opatření je ošetřena v zákoně 218/2003 Sb. Má izolovat a resocializovat toho, kdo se společensky nebezpečného činu dopustil. Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého, vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud ochrannou výchovu prodloužit do dovršení devatenáctého roku mladistvého.

„Ochranná opatření mají stejný cíl jako trest – zajistit ochranu společnosti, ale specifickým způsobem, který je právě od trestu odlišuje. Ochranná opatření jsou určitou újmou a omezením osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána.“ (Jelínek, Melicharová, 2004, s. 41)

Narozdíl od výchovných a trestních opatření, opatření ochranná mohou být uložena i mladistvým, kteří nejsou trestně odpovědní. Jedná se především o prevenci, tedy odstranění nebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem, ale také izolace a léčba osob nepřičetných, resp. zmenšeně přičetných. Výkon těchto opatření se nepromlčuje, tato opatření se nezahlazují ani nemohou být prominuta formou milosti.

c.) trestní opatření - dle ZSVM § 24 – 35 jimi jsou:

- *obecně prospěšné práce* - rozmezí od 50 do 200 hodin. K trestu lze také uložit výchovná opatření, (trest je třeba dle § 18 odst. 3, odlišit od výchovné povinnosti, kdy mladistvý má za povinnost vykonat společensky prospěšnou činnost, v max. výši 60 hodin),

- *peněžitě opatření* - od 1. 000 do 500. 000 Kč, je-li mladistvý výdělečně činný, nebo jeho majetkové poměry to umožní,

- *peněžitě opatření s odkladem výkon,*

- *propadnutí věci,*

- *zákaz činnosti,*

- *vyhoštění,*

- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu* (podmíněně odsouzení),
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem*,
- *odnětí svobody nepodmíněné* – toto opatření je navrhováno pouze výjimečně, v případech zvláště závažných úmyslných provinění, která se vyznačují velkou agresivitou.

Trestní opatření patří mezi nejpřísnější opatření, která může ZSVM uložit. Trestní opatření jsou upravena v ustanoveních § 24 až § 35 ZSVM. Fakticky sice byla převzata původní úprava obsažená v trestním zákoně, došlo však k posílení individualizace a diferencovaného přístupu. Podstatnou změnou v oblasti ukládání trestních opatření je rozšíření alternativ k nepodmíněnému trestnímu opatření odnětí svobody. Zákon vychází z koncepce monismu trestněprávních opatření a zahrnuje mezi ně nejen dosavadní tresty nazývané u mladistvých trestní opatření, ale i ochranná a výchovná opatření. (Schelleová a kol., 2004, s. 67)

V případě mladistvých osob lze uložit dle jednotlivých ustanovení zákona obsahujících trestní sazbu, kterou lze za daný delikt uložit, pouze výše uvedené druhy trestů. Například trest zákazu činnosti může soud mladistvému uložit jen tehdy, nebude-li to překážkou v přípravě na jeho budoucí povolání, přičemž horní hranice sazby tohoto trestu nesmí převyšovat pět let. Trestní sazba trestu odnětí svobody se u mladistvých snižuje na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. V případě, že mladistvý spáchal trestný čin, za který zákon umožňuje uložit výjimečný trest a stupeň nebezpečnosti takového trestného činu pro společnost je vzhledem k zvláště závažnému následku mimořádně vysoký, může mu soud uložit trest odnětí svobody na pět až deset let, má-li za to, že by trest v rozmezí do pěti let dosaženému účelu trestu nepostačoval. Trest odnětí svobody musí být vykonáván odděleně od dospělých.

Mladistvý může být za provinění vzat do vazby, ale ta nesmí trvat déle než 2 měsíce. Po uplynutí této doby může být prodloužena vazba o další 2 měsíce. Za zvláště závažná provinění nesmí vazba trvat déle než 6 měsíců a v řízení o zvláště závažném provinění může být vazba prodloužena o dalších 6 měsíců. Vazbu lze u mladistvého nahradit jiným opatřeními, jako zárukou, dohledem, slibem, umístěním do péče důvěryhodné osobě nebo peněžitou zárukou.

Mimo výše uvedená opatření může soud pro mládež upustit od uložení trestního opatření mladistvému dle § 11 citovaného zákona. Od uložení trestu se upustí, jestliže mladistvý spáchal provinění menší nebezpečnosti pro společnost, svého konání lituje a projevuje účinnou snahu o nápravu. V případě, že upustí soud pro mládež od uložení trestního opatření, může věc vyřídit tím, že mladistvého napomene, anebo může přenechat postižení mladistvého zákonnému zástupci, nebo škole, jíž je mladistvý žákem, nebo školskému zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, v němž žije.

Dále soud pro mládež může, dle § 14 citovaného zákona, podmíněně upustit od uložení trestního opatření, jestliže považuje za potřebné po stanovenou dobu (až na jeden rok) sledovat chování mladistvého. Zároveň mladistvému může uložit ochranné opatření nebo výchovné opatření směřující k tomu, aby vedl řádný život. Zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou proviněním způsobil. (ZSVM)

1.5 Dílčí závěr

V této kapitole jsem se podrobně věnoval tématu kriminality mladistvých pachatelů a jejich postavení v trestním právu ČR. Věnuji se zde charakteristice sociálně patologických jevů u mládeže a páchaní jejich trestné činnosti. Vymezuji zde základní pojmy jakými jsou např. mládež, dítě, mladistvý, trestný čin, přečin. Dále zde rozebírám zákonné normy a principy uložení opatření, která se ukládají mladistvému pachateli. Jedná se o výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření. Trestní opatření – nepodmíněné odnětí svobody, které je mladistvému pachateli ukládáno jen v krajních případech zde rozebírám podrobněji. Je potřeba znovu zdůraznit, že se jedná o tzv. „juvenilní delikvenci“, což označuje trestnou činnost mladistvých ve věkové kategorii 15-18 let. Jde tedy o věkovou skupinu osob, která je již trestně odpovědná, ale její postavení v rámci trestního práva je upraveno ZSVM. Hovoříme o relativní trestní odpovědnosti mladistvého, která je dle ZSVM v § 5, odst.1, podmíněna dosažením potřebného stupně rozumové a mravní vyspělosti, neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže reflektuje skutečnost, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti zejména okolo 15 let věku je u jednotlivých mladistvých velmi rozdílný, ale předpokládá se, že mladistvý ve svém vývoji tak postupil, že za své činy zpravidla odpovídá.

Z uvedeného v první kapitole vyplývá, že ačkoli je pojem mladistvý přesně definován, v případě provinění se na danou osobu dá podle zákona ZSVM pohlížet individuálně. V případě pochybnosti o rozumové a mravní vyspělosti mladistvého, lze s přihlédnutím na znalecké posudky dolní hranici odpovědnosti přizpůsobit daným okolnostem a zbavit mladistvého trestní odpovědnosti. Je to životní období hledání jistot, nedůvěry k autoritám a tendencí riskovat.

2 VTOS mladistvých ve věznici Všehrdy

Přímé vyjádření účelu trestu je v rekodifikaci Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. nahrazeno oproti tomu, jak to bylo vyjádřeno v § 23 Trestního zákona č. 140/1961 Sb. (ochranná funkce, zabránění v dalším páčání, výchovná funkce a odstrašující funkce), proniknutím všeobecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení týkajících se trestních sankcí. Tyto zásady jsou stanoveny jednak obecně, pro ukládání trestů, a jednak speciálně pro tresty a ochranná opatření. Tyto zásady je nutno chápat jako jakési základní ideje, které jsou doplněny podmínkami a předpoklady ukládání trestů. Uvažuje se zde zejména o těchto zásadách:

- zásada zákonnosti, která umožňuje ukládat sankce jen na základě zákona,
- zásada přiměřenosti uloženého trestu povaze TČ (u ochranných opatření se v plné míře nevyužije),
- zásada personality, která se snaží o postih osoby pachatele s minimálním vlivem na jeho okolí,
- zásada individualizace, které by mělo být šetřeno při ukládání sankce tak, aby bylo přihlédnuto ke konkrétním okolnostem činu, jeho závažnosti, k poměrům pachatele, možnostem resocializace a k přiměřené satisfakci poškozených osob,
- zásada humánnosti, na základě které je nutno vyhnout se sankci kruté a nepřiměřené, pokud k dosažení účelu stačí použití sankce mírnější,
- zásada neslučitelnosti některých druhů sankcí, díky které nelze ukládat témuž pachateli sankce stejné věcné povahy.

Represivní složkou funkce trestu je zabránění pachateli v páčání trestné činnosti. Prevence se dělí na individuální a generální. Individuální prevence se zaměřuje na výchovu pachatele, zatímco prevence generální se zabývá výchovným působením na ostatní členy společnosti. (Šámal, 2005, s. 113 - 114)

Výkon trestního opatření odnětí svobody nepodmíněně (dále jen VTOS) je nejkrajnějším opatřením, které je mladistvému pachateli ukládáno. Jeho hlavní funkce je především výchovná. Hlavním cílem je dosáhnout toho, aby se mladistvý zamyslel nad svým dosavadním způsobem života, přehodnotil své dosavadní jednání, kvůli kterému mu byl trest uložen a snažit se dále konat tak, aby se mohl po výkonu trestu zdárně reintegrovat do normálního způsobu života, bez porušování norem intaktní společnosti.

Účelem tohoto opatření tedy je, vytvořit mladistvému podmínky pro sociální a duševní rozvoj se zřetelem k jeho dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, jeho osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí z něhož pochází, jakož i jeho ochrana před škodlivými vlivy, které ve vězeňském prostředí hrozí a k předcházení dalšímu páchání provinění.

2.1 Právní úprava výkonu trestního opatření odnětí svobody

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže dále jen ZSVM) v § 76 stanoví, že výkon trestního opatření odnětí svobody je dále upraven zvláštním zákonem, kterým je zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen ZVTOS). V § 5 odst. 3 ZVTOS je dále uvedeno, že trestní opatření odnětí svobody u mladistvých, kteří nepřekročili 19. rok svého věku, se vykonává odděleně od ostatních odsouzených, a to ve věznicích nebo zvláštních odděleních pro mladistvé s uplatňováním vnitřní diferenciaci. V § 8 odst. 2 se dále praví, že vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé.

Vězeňská zařízení se dle toho paragrafu dělí na:

- *věznice s dohledem* – soud sem zpravidla umístí osoby odsouzené za trestný čin spáchaný z nedbalosti a také prvotrestané. Tito mají neomezený pohyb. Zpravidla vykonávají práci mimo věznici, kde se taktéž v mimopracovní době účastní různých akcí např. kulturních a sportovních v doprovodu vychovatele nebo jiného zaměstnance Vězeňské služby ČR. Když odsouzený plní všechny své povinnosti řádně, má možnost požádat ředitele věznice o povolení opuštění věznice v souvislosti s návštěvou až na 24 hodin, a to 1x za 14 dní,

- *věznice s dozorem* – tento typ vězeňského zařízení slouží k umístování osob odsouzených taktéž za trestný čin spáchaný z nedbalosti, avšak zároveň již dříve trestaných za úmyslný trestný čin, a dále osob odsouzených za úmyslně spáchaný trestný čin, jejichž stanovená délka trestu odnětí svobody nepřesahuje dva roky. Odsouzení se zde většinou pohybují pod dozorem zaměstnance Vězeňské služby ČR. I tyto převážně pracují mimo věznici, kdy dohled nad nimi ale vykonává pověřený zaměstnanec v intervalu minimálně jedné hodiny. V mimopracovní době, také pod dozorem, navštěvují různé kulturní a jiné společenské akce mimo věznici. Návštěvy

odsouzených probíhají dvakrát v kalendářním měsíci a odsouzení, kteří si řádně plní všechny své povinnosti a dále mají dobré rodinné zázemí, mohou, stejně tak jako odsouzení zařazení v typu věznice s dohledem, požádat ředitele o povolení opuštění věznice v souvislosti s návštěvou, a to 1x za měsíc,

- *věznice s ostrahou* – zde jsou odsouzení za úmyslně spáchaný trestný čin a také Ti, kteří zároveň nesplňují podmínky pro zařazení do jiného typu věznice. Odsouzení zařazení do věznice typu s ostrahou se ve věznici pohybují organizovaně a výhradně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby ČR. Pracují na pracovištích uvnitř věznice. Návštěvy odsouzených se realizují výhradně za dohledu zaměstnance vězeňské služby v návštěvní místnosti věznice. I odsouzeným zařazeným do věznice s ostrahou může být ředitelem věznice udělena kázeňská odměna formou opuštění věznice v souvislosti s návštěvou až na 24 hodin, avšak pouze v intervalu maximálně 1x za dva měsíce,

- *věznice se zvýšenou ostrahou* – zde se odsouzení pohybují organizovaně, vždy pod dohledem příslušníka Vězeňské služby ČR. Vykonnávají práci uvnitř věznice, kde jsou rovněž střeženi příslušníkem nebo vykonávají práci přímo na celách. Odsouzeným není povolen žádný pohyb a návštěvy probíhají jen za dohledu příslušníka vězeňské služby. Tento typ vězeňského zařízení je určen pro osoby doživotně odsouzené, odsouzené za obzvlášť závažný úmyslný trestný čin v délce trestu přesahující osm let odnětí svobody, pro nebezpečné recidivisty a pro osoby odsouzené za úmyslně spáchaný trestný čin, jež zároveň v posledních pěti letech uprchly z vazby či výkonu trestu.

O stupni a typu vězeňského zařízení, do kterého bude odsouzený mladistvý umístěn nebo přerazen z již probíhajícího VTOS, rozhoduje soud podle zvláštního zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Současná doba vyžaduje přizpůsobení výkonu trestu jednotlivým skupinám odsouzených z důvodu jejich individuálních zvláštností a s cílem dosažení opětovného zapojení se do života normální společnosti. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen ZVTOS), vymezuje okruh specifických skupin odsouzených, u nichž je výkon trestu realizován odlišně. Mezi takové skupiny odsouzených patří mladiství odsouzení, ženy, prvotrestaní odsouzení, odsouzení s duševními poruchami, odsouzení s poruchami chování, odsouzení trvale pracovně nezařaditelní, odsouzení k výkonu doživotního trestu, cizinci a odsouzení s uloženým ochranným léčením.

Zvláštním typem dle Nařízení generálního ředitele (dále jen NGR) č. 12 z roku 2010, o vazebních věznicích a profilaci věznic VS ČR, jsou tedy zřízené věznice dle

§13 pro mladistvé odsouzené. V současné době se u nás nachází dvě instituce tohoto zaměření, a to ve Všehrdech, kam jsou umístováni pouze muži a ve věznici ve Světlé nad Sázavou, kam jsou umístovány pouze ženy. V rámci jednoho vězeňského zařízení může, za určitých podmínek, fungovat zároveň více typů takto zřízených oddělení. Odlišnost těchto věznic spočívá v tom, že mladiství odsouzení jsou umístováni na specializovaná oddělení mimo ostatní odsouzené (starší 19ti let) a jsou u nich uplatňovány speciální výchovné programy a postupy, o kterých se budu ve své práci dále zmiňovat. Hlavní odlišnosti věznic nebo zvláštních oddělení pro mladistvé spočívají v samotném výkonu trestu odnětí svobody, který upravuje díl 3, §61 ZVTOS.

Účel, který má trest plnit ve společnosti, může zabezpečit pouze trest, který je spravedlivý. Spravedlivost trestu nelze jednoznačně pojmout, záleží na velké škále faktorů a individuálních okolností, proto nelze obecně stanovit, jaký trest lze pokládat za spravedlivý. Spravedlivým trestem snad lze označit trest přiměřený. Ani přiměřenost však není vyčerpávajícím měřítkem. Je potřeba jej dále konkretizovat s ohledem na zájmy veřejnosti, osobu pachatele či jeho vztah je spáchanému TČ. (Lata, 2001, s. 16-17)

2.2 Informace o věznici, průběh VTOS a cíle jeho zaměření

Věznice Všehrda funguje od roku 2009 jako jediná v České republice pro odsouzené mladistvé muže. Ve Věznici Opava, kde dříve byli mladiství muži také umístěni, byl zřízen detenční ústav a tito odsouzení byli z moravského regionu přemístěni právě do této jediné věznice na severu Čech. Z materiálů poskytnutých mi ve věznici, lze popsat historii věznice Všehrda tak, že byla zřízena spolu s věznicí Bělušice v roce 1957 jako pobočka Nápravného ústavu Libkovic. Jako samostatného útvaru se započalo s výstavbou v roce 1958 na původním místě kachní farmy. První odsouzení muži zde byli ubytováni na špejcharu v počtu asi 30 mužů a pracovali pro potřeby státního statku, později na samotné výstavbě věznice. V roce 1960 ústav dostal od statku další 2 budovy. Byl přistaven kinosál asi pro 100 osob, ošetrovna a přízemní budova pro odsouzené. V části statkové budovy byla zřízena kuchyně, sklady a centrální koupelna. Ve stejném roce bylo do ústavu přemístěno asi 300 odsouzených žen. Odsouzené ženy pracovaly pro státní statek. V roce 1990, po rozsáhlé amnestii, byla věznice

přebudována na věznici pro odsouzené muže. Po zrušení věznice Libkovice, byli do věznice Všehrdu přemístěni také mladiství odsouzení. V této souvislosti bylo ve věznici v roce 1990 zřízeno i školské vzdělávací středisko (dále jen ŠVS).

V současné době je věznice profilována jako věznice pro mladistvé odsouzené muže. Trest odnětí svobody zde vykonávají i dospělí odsouzení muži v typu věznice s dohledem a dozorem. Kapacita věznice po otevření nové ubytovny v červnu roku 2007, byla navýšena na 599 míst, při zachování zákonné normy 4m² na osobu, kdy ubytovací kapacita činila ve věznici pro mladistvé 206 míst, pro věznici s dozorem 227 míst, specializované oddělení 43 míst a pro věznici s dohledem 123 míst. V části věznice s dozorem je zřízeno specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním psychotropních látek. Odsouzení jsou zde zařazeni na základě vlastního rozhodnutí a podání žádosti o zařazení, kterou posuzuje odborná komise a schvaluje ji ředitel věznice. Kapacita specializovaného oddělení je 43 míst. Program zacházení je v tomto oddělení stejný jako pro ostatní odsouzené, aktivity jsou více zaměřené na sportovní vyžití a specializované výchovné postupy. V rámci programů zacházení pracují odsouzení pod vedením odborných zaměstnanců. Od roku 2006 jsou postupně ve věznici obnovovány některé bezpečnostní prvky, ať už se jedná o žiletkové oplocení, či umístění nového rentgenu na vstupu do věznice. Pozornost byla však zaměřena i na zlepšení estetizace věznice. Věznice Všehrdu se nachází v severozápadní části České republiky v Ústeckém kraji, asi 6 km od města Chomutova, ve směru na Prahu. (Interní, VS ČR)

Průběh VTOS ve věznici Všehrdu

Během výkonu opatření odsouzeného, který nedovršíl 18. rok věku, se věznice především zaměří na jeho výchovu a zabezpečení jeho přípravy na budoucí povolání. Musím zde zdůraznit, že přes vše uvedené v předchozích kapitolách, samotný VTOS mladistvých vypadá trošku jinak. Jedná se především o to, že VTOS vykonávají dohromady i se staršími 18ti let. Je tomu proto, že tito odsouzení spáchali trestný čin za který byli umístěni do VTOS, ještě před dosažením své plnoletosti. V praxi to tedy vypadá tak, že se na těchto odděleních nachází jedinci 15ti až 20ti letí. Při stanovení obsahu programu zacházení (dále jen PZ) s mladistvým, se vždy sleduje zabezpečení jeho pracovní kvalifikace a samostatný způsob života. Věznice má povinnost úzce spolupracovat s rodiči nebo jinými zákonnými zástupci mladistvých. Musí požádat o

vyjádření zákonného zástupce mladistvého, pokud s mladistvým ve výkonu trestu udržuje styk, aby se vyjádřil k formě a obsahu přípravy mladistvého na budoucí povolání. O toto vyjádření rovněž věznice požádá příslušný orgán sociálněprávní ochrany dětí. Pokud si mladistvý odsouzený do PZ nechá zapsat jakoukoliv aktivitu, tedy i školu, je pro něj účast na stanovené formě vzdělávání a dalších určených aktivitách závazná. Po dobu výuky se mladistvý nezařazuje do práce a jeho vzdělávání se uskutečňuje formou denního studia. PZ se vyhodnocuje každý měsíc, proto se jim, na rozdíl od dospělých odsouzených, často mění. Pokud mladistvý nestuduje, tak je v podstatě jen na ubytovně. Pokud si vybral nějakou z nabízených aktivit, navštěvuje ji. Pokud ne, práce pro mladistvé odsouzené není. Ve věznici sice jsou střežená i nestřežená pracoviště a dále i 6-7 vnějších pracovišť, ale na žádná z nich se mladiství odsouzení nezařazují. Jak mi sdělila Mgr. Kalauzová (speciální pedagog ve věznici Všehrdy), speciální pedagogové navrhovali, aby bylo pro mladistvé odsouzené v rámci věznice zřízeno nějaké vnitřní střežené pracoviště, ale ze stran zaměstnavatelů o to nebyl zájem a navíc, vzhledem k tomu, že mladistvý odsouzený nemá povinnost pracovat, jsou legislativní podmínky taky nevyhovující. Stručně řečeno to v praxi vypadá tak, že je buďto ve škole, nebo se „fláká“ na ubytovně.

Mladistvý má právo přijímat návštěvy na dobu 5 hodin během jednoho kalendářního měsíce. Věznice umožní zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazenému do obecního úřadu pověřeného zajišťováním sociálněprávní ochrany dětí při výkonu jeho oprávnění navštěvovat mladistvého a hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby. Mladistvý má právo čtyřikrát ročně přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg.

Z důvodu motivace mladistvého ke vzornému chování, stanoví zákon (ZVTOS) i možnost odměn pro mladistvé, § 63 ZVT stanoví tyto možné odměny:

- a) pochvala,
- b) mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 8 hodin,
- c) povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby mladistvému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět,
- d) zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- e) věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč,

- f) mimořádné povolení balíčku,
- g) rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce,
- h) povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení s mladistvým,
- i) přerušení výkonu trestu.

Na druhé straně je samozřejmě také nutné mít zákonem stanovené prostředky, kterými lze mladistvého potrestat v případě, že se nechová vzorně či neplní své povinnosti, § 64 ZVTOS stanoví tyto kázeňské tresty, které mohou být mladistvým uloženy:

- a) důtku,
- b) snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 2 kalendářních měsíců,
- c) zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce,
- d) propadnutí věci,
- e) umístění do uzavřeného oddělení až na 14 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení s mladistvými,
- f) celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 10 dnů,
- g) umístění do samovazby až na 10 dnů,
- h) odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

Ředitel věznice mladistvému umožní přerušení výkonu trestu z důvodů uvedených v § 56 odst. 1 ZVTOS (v případě úspěšného plnění programu zacházení a dosahování účelu výkonu trestu, pro naléhavé rodinné důvody, je-li třeba odsouzenému neodkladně poskytnout zdravotní péči), pokud lze mít důvodně za to, že mladistvý bude v prostředí, které jej nebude negativně ovlivňovat. Přerušení výkonu trestu mu zpravidla neumožní, jestliže mladistvý musel být do výkonu trestu dodán jiným orgánem (např. policií).

Základní zdravotní péče je odsouzeným poskytována na zdravotním středisku věznice, jehož součástí je i lůžková část. Zubní lékař do věznice dojíždí 1x týdně. Odsouzení mají možnost si nakoupit ve vězeňských kantýnách, které jsou ve věznici dvě, zvláště pro odsouzené umístěné v dohledu a zvláště pro odsouzené v typu věznice s dozorem. Nákupy se uskutečňují bezhotovostním stykem. (ZVTOS)

Cíle a prostředky k jeho dosažení

Během výkonu tohoto trestního opatření se snaží ve všech věznicích o resocializaci odsouzených, kteří si vykonávají trest odnětí svobody bez rozdílu věku odsouzeného. Touto činností se zabývají specialisté ve věznicích – psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci a vychovatelé. U mladistvých odsouzených jsou zpracovávány programy zacházení (dále jen PZ), kde jim je stanoven určitý vzdělávací program, který tito musí plnit. Tento program stanovují speciální pedagogové za pomoci specialistů. V rámci PZ pracují odsouzení pod vedením odborných zaměstnanců věznice. Každým rokem připravují různá kulturní vystoupení, ať již v období velikonočních nebo vánočních svátků, i ve spolupráci se školským vzdělávacím střediskem. Součástí PZ je i tzv. „samoobslužný program“, kde si odsouzení osvojují znalosti vaření, praní a dalších návyků potřebných pro civilní život. Pro odsouzené, kteří nejsou pracovně zařazeni, je každý týden speciálními zaměstnanci vypracován časový rozvrh aktivit v rozsahu 21 hodin týdně. Nedílnou součástí naplňování účelu výkonu trestu zejména u mladistvých odsouzených je vzdělávání, které věznice zajišťuje prostřednictvím Školského vzdělávacího střediska (dále jen ŠVS). ŠVS je od roku 2008 součástí samostatné organizační jednotky Středního odborného učiliště Vězeňské služby České republiky. U mladistvých odsouzených, kteří nemají ukončenu základní povinnou školní docházku, probíhá její naplňování prostřednictvím pedagogických pracovníků ze ZŠ a Zvl.Š v Údlicích, na základě uzavřené dohody s věznicí. O výše uvedených PZ, aktivitách odsouzených a vzdělávání v rámci výkonu trestu odnětí svobody budu hovořit podrobněji v následujících částech mé práce.

2.3 Vliv uvěznění na jedince a problematika jeho adaptace

„Prostředí člověka zahrnuje vedle hmotných předmětů nezbytné vztahy, tedy vedle materiálního systému duchovní systém, tj. prvky jako věda, umění, morálka apod.“ Vytváří základní podmínky pro existenci člověka a jeho vývoj. *„Životní prostředí člověka lze tedy vymezit jako tu část světa (prostor, který člověka obklopuje) a s nímž je člověk ve vzájemném působení, tj. na člověka působí svými podněty, ovlivňuje*

jeho vývoj a on na tyto podněty reaguje, přizpůsobuje se a také aktivně svou prací mění.“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 99)

Zde významný český sociolog stanovil pojem „sociální dědičnost.“ Jde o to, že vedle geneticky přenášených dispozic, se přenášejí i určité způsoby a modely chování v daném prostředí (především rodinném). Tento pojem znázornil i schématicky:

GENOTYP X PROSTŘEDÍ → FENOTYP

Genotypem rozumíme soubor dispozic, které jedinec získává v okamžiku svého zrodu od svých rodičů.

Fenotypem označujeme soubor znaků, jimiž se jedinec projevuje a je jimi charakterizován v určitém okamžiku svého vývoje.

„Jestliže zpočátku života člověka se více prosazují znaky, s nimiž se člověk narodil, pak v průběhu života se tento poměr do jisté míry mění a více poznamenávají život a jednání člověka podmínky, v nichž vyrůstal a vyvíjí se (prostředí, výchovné vlivy).“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 104)

Ihned po narození do sebe člověk „nasává“ vše, co má kolem sebe, co se kolem něj děje, co vnímá. Bývá to velice často silnější než jiné vlivy, které přicházejí později například ve škole. Poté přenáší do svého života, do života své rodiny to, co „nasál“ v rodině původní. Pak hovoříme o výše zmíněné „sociální dědičnosti“. Prostředí takto může člověka ovlivňovat v zásadě pozitivně, ve smyslu společensky žádoucích norem a vzorců jednání, nebo negativně, tedy v rozporu s těmito normami. Ve druhém případě takto může působit rodinné prostředí např. v rodině recidivisty, alkoholika či agresora. Vlivy prostředí mohou jednání člověka věcně podpořit, nebo být překážkou, dále mohou jednání přímo formovat a mít signální funkci (anticipačně vyvolávat určité jednání).

Každý člověk se s prostředím a podmínkami, které ho obklopují, vyrovnává s jinou mírou úspěšnosti, což je do značné míry závislé na individualitě každého jedince. Prostředí, do kterého se rodíme, ve kterém vyrůstáme a žijeme, v nás zanechává zřetelné stopy a v určité míře nás poznamenává, ovlivňuje a někdy dokonce i ohrožuje. Bezprostřední ohrožení existuje v rodinách, školách, výchovných zařízeních a vrstevnických skupinách (partách). Všechna tato ohrožení jsou jevy, které zanechávají následky na rozvoji osobnosti současné generace dětí a mládeže. Důsledky se projevují

v oblasti zdravotní, ale také v neméně závažných změnách psychického stavu. Často dochází k traumatizaci, neurotizaci či frustracím, kdy se jedinec ocitá v náročné životní situaci. Tyto situace mohou být pro něj náročné především vlivem vnějších okolností, všeobecně jde o např. extrémní životní situace, ale i situace náhlého ohrožení osoby či rodiny, sociální izolace, situace bezvýchodnosti, kdy situace není v rukou jedince.

Ve věznicích ČR se již od roku 1996 realizuje program péče o mladistvé vězně, který vychází z předpokladu, že na mladého člověka je možné výchovně působit s větší efektivitou oproti zkušenému recidivistovi. Po uvěznění jeho život najednou podléhá řadě předpisů, nařízení, příkazů a autoritě zaměstnanců vězeňské služby, kterým je nucen se chtě nechtě podřídít. Ze svého civilního života se najednou ocitá ve společnosti dalších spoluvězňů, tedy lidí, jejichž společnost si dobrovolně nevybral, a je nucen s nimi trávit spoustu času a společně sdílet věci a prostory. Z drtivé části ztrácí veškeré soukromí. Nemá absolutně volnost pohybu, musí se vždy pohybovat jen v prostorách k tomu určených, nemá umožněn v dostatečné míře styk s rodinou, což se v řadě případů projevuje zvýšenou agresivitou. Je nutné zde zdůraznit fakt, který jsem uvedl již dříve, že po zrušení oddělení pro mladistvé odsouzené ve věznici v Opavě, byli všichni tito z tohoto moravského regionu umístěni do věznice Všehrady, která je umístěna na severu Čech. Z praxe se již bohužel potvrdilo, že absence věznice na Moravě prakticky znemožnila, obzvláště u sociálně slabších rodin (konkrétně z finančních důvodů), realizaci častějších návštěv mladistvých jejich blízkými osobami. Přitom udržování kontaktů mladistvých vězňů s rodinou je nutno považovat za jedno z hlavních východisek jejich zdárné sociální reintegrace. U některých se zde jejich agresivita několikanásobně zvýšila, což mi potvrdila Mgr. Ilona Kalauzová, která již několik let s mladistvými odsouzenými pracuje jako speciální pedagog a i ona vidí v nemožnosti častějších návštěv mladistvých odsouzených velký problém.

Jako příklad chci uvést otřesný případ, který se v této věznici stal v listopadu roku 2008. Tehdy devatenáctiletý Vojtěch Berky a dvacetiletý Milan Havlík znásilnili 16letého spoluvězně. Hoch byl do této věznice nově přeřazen z věznice v Ostravě, a když přišel večer na pokoj, už na něj násilníci čekali. Oba výše uvedení hochi zbili a přivázali ho k posteli. Poté mu střídavě vkládali svá přirození do úst tak dlouho, dokud nedošlo k jejich ejakulaci. To vše pod pohružkou zabití, když je hoch při znásilňování kousne a také, jestliže to poté někomu něco řekne. Tehdy byl znásilnění přítomný ještě

třetí spoluvězeň, paradoxně odsouzený za znásilnění. Tento se odmítl na samotném znásilňování podílet, ale ani se nesnažil tomuto jednání jinak zabránit, za což mu byl taktéž následně soudem vyměřen trest. Berky a Havlík byli v té době ve výkonu trestu již po několikáté, převážně za majetkovou trestnou činnost. (Interní věznic Všehrdy)

Přes sebelepší opatření vedení věznic nelze tomuto násilnému chování zabránit. Dochází k tomu uvnitř mikrokolektivu, tedy na takzvané ložnici mezi několika vězni, kde je ohromný tlak agresivních násilníků, aby oběti násilí mlčely. Mnoho obětí podobných trestných činů se ani neodvážá tyto případy nahlásit. (viz. příloha č. 2)

V roce 2008 došlo kvůli zvýšené agresivitě k zapojení mladistvých odsouzených do standardizovaného programu TP 21 JUNIOR, zaměřeného na problematiku snižování násilí mezi mladistvými odsouzenými, pod vedením speciálního pedagoga. Jedná se o intenzivní působení na skupinu vytipovaných mladistvých. Hlavním cílem programu je motivovat zařazené mladistvé odsouzené k vytvoření pozitivního náhledu na nevhodnost řešení konfliktních a zátěžových situací agresivním jednáním, uvědomit si vlastní zodpovědnost za své jednání a porušování zásad společenského chování. Dílčími cíli je poskytnout mladistvým odsouzeným informace o možných důsledcích a dopadech agresivního a násilného chování a návod k pozitivním změnám v chování a jednání, s cílem minimalizovat jejich násilné projevy v chování, podporu sebepoznávání a naučit je smysluplně využívat svůj volný čas. Na základě odborných posouzení speciálního pedagoga a psychologa jsou vytipováni nejproblémovější mladiství odsouzení. Jedná se o mladistvé, kteří mají soustavné problémy s ostatními mladistvými a neshody řeší agresivitou. Projekt probíhá souběžně s plněním všech ostatních povinností souvisejících s pracovními náplněmi členů pracovního týmu. Základ pracovního týmu tvoří psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatelé oddělení mladistvých. Dále externě participují na zajištění aktivit projektu další 2 speciální pedagogové, pedagog volného času a vychovatel terapeut. Je nutné zdůraznit, že v průběhu tohoto programu jsou lektoři daného projektu nadměru zatíženi, neboť zajišťují také svou běžnou denní pracovní činnost v rámci stanovených úkolů. Dopolední edukativní část je koncipována od obecného ke konkrétnímu (mladiství odsouzení se v rámci zařazení do vzdělávacích aktivit a skupinových terapií seznamují s teoretickými poznatky o agresi, jejími příčinami a s jejími projevy v různých formách, jako jsou domácí násilí, fyzické násilí, šikanování, role oběti, újma atd.). V rámci tohoto programu je pracováno jak s kognitivní, tak i emoční složkou osobnosti mladistvého. Dále je rozvíjena kultivace jejich osobnosti a rozvoj jejich základního vzdělání v oblasti

českého jazyka a komunikace s přihlédnutím k potřebám jednotlivců ve skupině. Odpolední skupinové aktivity využívají prvků pohybové terapie, arteterapie, relaxace a sociálně psychologického výcviku. V průběhu aktivit v rámci projektu nedochází k výrazným nevhodným projevům v chování a v kázni zařazených mladistvých. Postupně se zvyšuje i zájem těchto mladistvých o účast na příslušných aktivitách dle zpracovaného časového rozvrhu plánu aktivit TP 21 Junior. Subjektivní postoje a názory klientů k absolvování projektu bývají v závěru hodnoceny velmi pozitivně. Program je od června 2010 odsouhlasený Generálním ředitelstvím VS ČR jako standardizovaný vzdělávací terapeutický projekt v rozsahu 21 hod. týdně pro mladistvé odsouzené s agresivními sklony. Mladiství mají přídavky na stravě, jako by byli zaměstnaní. Program TP 21 Junior je plánovaný 2x ročně 12 týdnů pro každou ubytovnu. Každý mladiství má buď vzdělávací, pracovní nebo speciálně výchovnou aktivitu a má to napsané v PZ. (Interní, VS ČR)

V posledních letech převládá snaha, aby se ve výkonu trestu odnětí svobody začalo na pachatele trestných činů působit výchovně. V případě mladistvých pachatelů, toto platí dvojnásob. Výkon trestu odnětí svobody má na pachatele velmi negativní vliv v mnoha ohledech. Znamená pro odsouzeného také problematický návrat do společnosti a hlavně velké omezení a v mnoha případech, jak jsem již dříve uvedl, i přerušení sociálních vazeb po dobu uvěznění. Hovoříme zde tedy o tzv. „vězeňské subkultuře“. Je to umělé prostředí, ve kterém se koncentruje velký počet osob s výrazně negativními vlastnostmi, což je doprovázeno dalšími negativními faktory spojenými s uvězněním. Odsouzený trpí ztrátou osobní svobody, soukromí, materiálních i nemateriálních statků, ztrátou vztahů, cítí se ohrožen ostatními spoluvězni, je vystaven nepřetržitému stresu atd. Díky tomu u něj vznikají deprivace, které jeho převýchově a reintegraci do společnosti mnoho nepomáhají. Pozitivní vztahy z nezávadného sociálního prostředí jsou mnohdy nahrazeny negativními vlivy uvěznění a přispívají tak k recidivě odsouzeného.

Dalšími negativními důsledky uvěznění, a to dokonce i krátkodobého, je tzv. „stigmatizující efekt“, který na potrestaného (tedy nejen trestem odnětí svobody, ale pro tento trest je tento efekt nejvýraznější) klade velké břemeno, se kterým se musí při návratu do společnosti vyrovnávat. Se stigmatizací úzce souvisí tzv. „marginalizace“, kdy je jedinec kvůli svému potrestání ze společnosti vyčleněn, což je opak žádoucího

výsledku. Dalším problémem je přeplněnost věznic, právě vzhledem k stále rostoucí kriminalitě.

Paradoxem je, že pozitivní výsledky trestu odnětí svobody nelze nalézt ani u krátkodobých trestů. Chybí zde sice intenzita působení vězeňské subkultury jako u dlouhodobých trestů, ale v případě krátkodobě odsouzených se jedná buď o pachatele nedbalostních trestních činů (např. závažných dopravních nehod apod.), jejichž společenská nebezpečnost je relativní a jejich potrestání splňuje pouze účel satisfakce poškozeného a odplaty společnosti, nebo jde o pachatele méně závažné trestné činnosti, kteří většinou, i přes častá uvěznění znovu recidivují, čímž roztáčí kolotoč pobytu na svobodě a ve vězení.

„Pokud je v současnosti hlavní funkcí trestu náprava pachatele, jeho převýchova a reintegrace do společnosti, trest odnětí svobody tyto cíle nemůže naplnit. Trestní politika by tedy měla hledat alternativy, které lépe vyhovují současným trendům. Takovým trendem ve světě je právě v co největší míře nahrazovat trest odnětí svobody takovými alternativami, které splňují výše uvedené cíle. Takovou alternativu představuje také trest domácího vězení.“ (www. nadrevo)

Dosavadní vývoj a praxe ukázaly, že vždy bude existovat určitá část populace, která nebude respektovat platné normy. Právě proto těžiště práce penitenciálních pracovníků nemůže spočívat v úplné nápravě všech delikventů, ale spíše ve snaze o dosažení maximálního stupně socializace jednotlivých odsouzených v prosociálním smyslu. Do popředí se dostává individuální přístup, zaměření se na důvody páchaní trestné činnosti. Musíme si uvědomit, že ne všichni lidé budou vždy jednat v souladu s normami dané společnosti a ne všechny je možné (byť částečně) převychovat. Uvěznění člověka není definitivní řešení, protože jednoho dne se brány věznice otevrou a tento jedinec bude znovu součástí společnosti. Zabezpečení výkonu trestního opatření u mladistvých vyžaduje neustále plné nasazení všech odborných zaměstnanců, vychovatelů a dozorců tohoto oddělení, což je problematikou výkonu trestního opatření, jelikož práce s touto kategorií odsouzených byla, je a bude vždy psychicky velmi náročná.

2.4 Personální zajištění oddělení a úkoly pracovníků oddělení

Pracovníci Vězeňské služby České republiky, kteří se podílejí (mimo jiné) na zajištění VTOS, se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž, správní službu a pověřené orgány vězeňské služby.

Vězeňská stráž střeží, převádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství, Ministerstva spravedlnosti a dalších místech jejich činnosti. Správní služba rozhoduje ve správním řízení a zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací a další odbornou činnost. Pověřené orgány plní úkoly policejního orgánu v řízení o trestných činech příslušníků vězeňské služby. Minimální požadované vzdělání je střední vzdělání s maturitní zkouškou. Program zacházení a jeho kvalita závisí na týmové spolupráci všech pracovníků vězeňské služby. Každé pracovní zařazení má nezastupitelné místo v systému vězeňské služby ČR.

Další vybrané pracovní pozice pracovníků Vězeňské služby, kteří se podílejí na resocializaci a reedukaci vězněných osob a jsou s nimi v každodenním kontaktu:

Psycholog - tento garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení. Hlavními činnostmi, které psycholog zajišťuje, jsou psychologická diagnostika vězněných, komplexní psychologické zprávy pro přípravu programů zacházení, na jejichž zpracování, změnách, a vyhodnocování se spolupodílí. Dále poskytuje odbornou psychologickou pomoc a péči k základním činnostem vězeňského psychologa patří psychologická diagnostika, poradenství a psychoterapie. Tyto služby poskytuje psycholog nejen odsouzeným, ale i spolupracovníkům.

Sociální pracovník - jeho základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzeného do řádného občanského života. Sociální pracovník se spolupodílí na stanovení programu zacházení, které ve své působnosti mění a vyhodnocuje. Na základě své diagnostické činnosti poskytuje obviněným i odsouzeným sociální právní informace a poradenství. Ve vztahu k mladistvým spolupracuje sociální pracovník s orgány sociálně-právní ochrany dětí při sledování mladistvého, jeho vzdělávání či rekvalifikace. Na základě anamnestické

činnosti poskytuje obviněným sociálně právní informace a poradenství, spolupracuje s pracovníky probační a mediační služby, obecních a městských úřadů, úřadů práce, azylových domů, atd.

Speciální pedagog - garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Jeho hlavní činností je metodické řízení vychovatelů, koordinace činnosti týmu, který zpracovává komplexní diagnózu odsouzeného, jeho program zacházení a vytváří podmínky pro realizaci tohoto programu. Spolupracuje při vzdělávání či rekvalifikaci mladistvých, ale i dalších věkových kategorií. hlavní náplní speciálního pedagoga je metodické řízení vychovatelů, koordinace činností týmu, který má na starost komplexní diagnózu odsouzeného, jeho program zacházení. Vytváří podmínky pro realizaci tohoto programu, podílí se na přímém zacházení s vězni ve formě vedení zájmových kroužků, různých akcí. Tuto funkci by měl vykonávat zkušený zaměstnanec Vězeňské služby s vysokoškolským vzděláním.

Vychovatel - tento prioritně pracuje s odsouzenými, které svým komplexním výchovným, vzdělávacím a preventivním působením vede ke změně dosavadního životního stylu, přehodnocení hodnotového žebříčku, změně jejich jednání s lidmi a učí je zvládat náročné životní situace. Vede odsouzené k přijetí viny a odpovědnosti za spáchaný trestný čin. Organizuje hromadné akce pro odsouzené. Zajišťuje vše potřebné k plnění práv a povinností odsouzených. jeho základní funkcí je zacházení s odsouzenými, organizuje vše potřebné, aby mohl odsouzený plnit svůj program zacházení, motivuje odsouzené k pozitivní změně svého dosavadního životního stylu.

Vychovatel / terapeut - jedná se o odborného zaměstnance, kdy náplní jeho činnosti je realizace individuálních a skupinových terapií. Pro práci se specifickými skupinami odsouzených volí adekvátní obsah, formy, metody a přístup. Osobně vede nejméně tři speciálně výchovné aktivity programů zacházení, jež jsou rozloženy v průběhu celého týdne a sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování. O důležitých skutečnostech informuje vychovatele a psychologa. V rámci své odbornosti se podílí na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení. Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k odsouzeným, přičemž navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, prevenci a eliminaci ze sociálního hlediska.

Lektor – instruktor - jedná se většinou o pedagoga volného času s vysokoškolským vzděláním, organizuje aktivity vězňů ve volném čase.

U pozic psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, vychovatele (mohli bychom rozšířit i o učitele všeobecných a odborných předmětů a mistrů odborné výchovy – ve vzdělávacích zařízeních pro uvězněné), se předpokládá odborné vzdělání podle zastávané pozice, které je získáno v civilním sektoru a je očekáváno, že bude korespondovat s uvedenou pozicí pracovníka vězeňské služby.

Ve věznici Všehrdy se o všechny odsouzené mladistvé stará 1 psycholog, 1 sociální pracovník, 4 speciální pedagogové, 8 vychovatelů a 16 dozorců. V případě, že někdo z nich čerpá dovolenou, náhradní volno, služební volno nebo je nemocný, zastupují jeho místo kolegové z oddělení dohledu či z dozoru dospělých odsouzených.

2.5 Stanovení a realizace programu zacházení s mladistvými ve VTOS

Obzvláště velké problémy s negativními vlivy uvěznění mají zpravidla osoby, které se do VTOS dostávají jako prvotrestaní a kterým adaptace na vězeňské podmínky činí nemalé problémy. Realizace tohoto procesu, je v prostředí věznic prováděna jednak obecnými výchovnými metodami a jednak metodami zacházení s vězni (metodami stanovenými zákonem a dalšími normami), dále speciálními metodami zaměřenými na individuální i skupinovou formu práce s odsouzenými. Jedním z hlavních nástrojů realizace těchto speciálních metod jsou programy zacházení (dále jen PZ), které zahrnují souhrn pracovních, vzdělávacích, zájmových a speciálních aktivit.

Hlavním smyslem a cílem PZ je eliminace rizik recidivy odsouzených po jejich propuštění z výkonu trestu do občanského života. Další cíle PZ s mladistvými odsouzenými jsou vytvořit podmínky pro zmírnění záporného dopadu na psychiku mladistvého, vytvářet předpoklady k návyku trávit volný čas způsobem uspokojujícím potřeby mladistvých a zároveň neodporujícím běžným normám občanské společnosti a zákonům, vystavit mladistvé v průběhu vazby a trestu nutnosti vlastního rozhodování (např. volby části programu a účasti na komunitách), vystavit je nutnosti aktivně se o sebe starat v běžných praktických záležitostech se zásadou co nejvíce vlastního úsilí a co nejméně hotového zabezpečení ze strany věznice, vytvořit předpoklady k nalezení odpovídajícího zaměstnání, včetně zvýšení kvalifikace.

Když je mladistvý odsouzený uvězněn, je umístěn na tzv. vstupní oddělení. Tady pobývá až do ukončení celého přijímacího řízení. PZ je základní prostředek

cílevědomého a komplexního působení a je pro každého odsouzeného individuální. Je jím určen okruh konkrétních činností a je zpracováván speciálními pedagogy na základě komplexní zprávy o odsouzeném. Součástí tohoto procesu jsou záznamy o průběhu výkonu trestu, redukce jeho osobních věcí dle platných předpisů věznice, pedagogická, psychologická, zdravotní charakteristika a sociální anamnéza s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Odsouzený mladistvý také bezpodmínečně absolvuje pohovory s pracovníky vězeňského zařízení za účelem vypracování nezbytné komplexní zprávy obsahující pedagogické posouzení důležité pro stanovení jeho další vzdělatelnosti. Při tvorbě konkrétního PZ se vychází z nabídky aktivit programu zacházení a nabídnutý program mladistvý stvrdí svým podpisem. Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního PZ stanoveného vnitřním řádem věznice. Základem takového programu jsou pak především pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzené osoby. Vybrané PZ nejsou stejné po celou dobu výkonu trestu. Průběžně se mění v souladu s vývojem rysů osobnosti odsouzeného. Z tohoto důvodu se program zacházení každé čtvrtletí vyhodnocuje a dle hodnocení modifikuje. U mladistvých se vyhodnocuje každý měsíc. Obsahem každého zpracovaného programu je vždy část vzdělávací a pracovní. Na tvorbě komplexní zprávy, a tedy také PZ s odsouzenými, se podílí několik pracovníků vězeňského zařízení, konkrétně se jedná o psychologa, speciálního pedagoga a sociálního pracovníka. Jejich posudky by měly být vypracovávány velmi důkladně, neboť od těchto prací se odvíjí celý resocializační program každého odsouzeného. Jak jsem již uvedl v části o průběhu výkonu trestu, při stanovení obsahu PZ s mladistvým se vždy sleduje zabezpečení jeho pracovní kvalifikace a samostatný způsob života. Věznice má povinnost úzce spolupracovat s rodiči nebo jinými zákonnými zástupci mladistvých. Jak jsem se již dříve zmiňoval věznice musí požádat o vyjádření zákonného zástupce mladistvého, pokud s mladistvým ve výkonu trestu udržuje styk, aby se vyjádřil k formě a obsahu přípravy mladistvého na budoucí povolání. O toto vyjádření rovněž věznice požádá příslušný orgán sociálněprávní ochrany dětí. Pro mladistvého je účast na stanovené formě vzdělávání a dalších určených aktivitách programu zacházení povinná. Po dobu výuky se mladistvý nezařazuje do práce a jeho vzdělávání se uskutečňuje formou denního studia. PZ obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení, směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení.

Individuální programy zacházení jsou tvořeny ve věznici Všehrdy z těchto oblastí:

- *pracovní aktivity* – sebeobslužné činnosti (vaření, šití, praní, žehlení), práce na zahradě (zahradnický kroužek),
- *zájmové aktivity* – kroužek hudební, výtvarný, taneční, keramický, šachový, stolní tenis, sportovní a míčové hry (florbal, sálová kopaná, nohejbal, soft tenis, házená, košíková, petanque), elektronické šipky,
- *utváření vnějších vztahů* – nařízená aktivita s dozorcem (úklidová činnost, práce potřebné pro věznici),
- *speciální výchovné aktivity* – kroužek společenského chování a sociálně právního poradenství, komunity, duchovenská péče, TP 21 Junior, metodika kondičního cvičení (navštěvuje ji pouze 1 ods. s 1. diferenciací skupinou),
- *vzdělávací aktivity* – ŠVS, PDS, AJ, NJ, občanská a rodinná výchova, informatika, základy všeobecných znalostí, planeta Země (zeměpis a přírodopis). (viz. příloha č. 3)

Oddělení výkonu trestního opatření mladistvých odsouzených je součástí střežené části věznice s dozorem. Mladiství jsou ubytováni na dvou ubytovnách ve čtyřech podlažích. Kapacita oddělení je připravena na 200 mladistvých vězňů. V současné době se pohybuje jejich počet cca od 130 – 150 odsouzených. Ubytování jsou v ložnicích internátního typu po 3-5ti. Aktivity s mladistvými podle programu zacházení se provádějí denně a to povinně edukační, speciálně výchovné a pracovní programy a dobrovolně volnočasové a zájmové aktivity.

V učebních oborech školského vzdělávacího střediska bylo během roku 2009 průměrně zařazeno 26,21 % mladistvých odsouzených a povinnou školní docházku naplňovalo celkem 12 mladistvých odsouzených, z toho jich 7 v červnu 2009 úspěšně ukončilo základní vzdělání, u 2 žáků byly v září a říjnu 2009 provedeny komisionální zkoušky a tito mladiství byli vráceni do ochranné výchovy výchovných ústavů a 3 mladiství odsouzení pokračovali ve vzdělávání ve spolupráci se Základní školou v Údlících. Materiální a prostorové zajištění aktivit programu zacházení u mladistvých odsouzených je na velmi dobré úrovni. Z důvodu problematických vztahů ve skupinách těchto odsouzených docházelo k častým konfliktům mezi mladistvými. Ke snížení počtu těchto případů násilného a nevhodného chování a zamezení možného násilí mezi mladistvými odsouzenými byl v roce 2008 zpracován Návrh standardizovaného

programu TP 21 Junior o němž se již ve své práci podrobně zmiňuji v části 2.3. (Interní, VS ČR, 2009)

Specializovaná oddělení:

dobrým řešením se zdají být specializovaná oddělení, vyznačující se menší kapacitou a diferenciovaným přístupem. V takovém prostředí lze daleko lépe uplatňovat individuální přístup. Ve věznici Všehrdy se to týká oddělení specializovaného pro výkon trestu odsouzených mladistvých, nebo např. výstupního oddělení pro mladistvé, kdy kapacita výstupního oddělení pro mladistvé činí 4 místa. Součástí ubytovacího prostoru výstupního oddělení je cvičná kuchyňka se základním vybavením, pračka a žehlička sloužící k nácviku sebeobslužných činností (úklid, příprava jednoduchých jídel, praní a žehlení prádla atd.).

Krizové oddělení:

dle mého zjištění neexistuje v žádné věznici specializované oddělení zaměřené přímo na pachatele s agresivní poruchou osobnosti. Obecně proto, že v podmínkách věznice se nedá vytáhnout samostatně agresivita jako izolovaný problém. Většinou se ukazuje v kombinaci s jinými potížemi. V některých věznicích však s touto problematikou okrajově pracují v rámci standardizovaných i nestandardizovaných programů. Ve Všehrdech je krizové oddělení a je zřízeno pro dočasný pobyt těch vězněných osob, u kterých jsou zaznamenány symptomy krizového stavu. Účelem krizového oddělení bylo a je poskytnout vězněné osobě pomoc potřebnou pro odeznění krizového stavu. Těživé osobní nebo rodinné problémy, jejich kumulace, chronické mezilidské konflikty (vydírání, šikanování, zadlužení, ponižování, homosexuální problémy), náhlá ztráta nebo vážné ohrožení citově významných hodnot (úmrtí, rozvod, rozchod, ztráta sociálních jistot, ztráta drogy, zdravotní komplikace), byly nejčastějším důvodem pro zařazení na toto oddělení. V roce 2009 bylo do krizového oddělení umístěno celkem 30 odsouzených, z toho 1 odsouzený zařazený do oddělení v dohledu, 18 odsouzených zařazených do oddělení v dozoru a 11 mladistvých.

Při výkonu trestu je používán program zacházení, který má sledovat zachování zdraví a sebeúcty odsouzených. Pokud to doba výkonu trestu dovolí, má rozvíjet osobní smysl pro zodpovědnost a podporu takových postojů a dovedností, které odsouzeným pomohou k reintegraci po návratu do společnosti a zvýší

pravděpodobnost, že tyto osoby povedou po propuštění soběstačný život v mezích platných zákonů.

Vzdělávání, terapeutické, pracovní a zájmové aktivity mají své pevné místo v programu zacházení, jehož účelem je usnadnit odsouzenému vstup do civilního života. Vykročení do světa „bez mříží“ rozhodně nezlehčí obtíže spjaté s propuštěním. Získané zkušenosti by tyto kroky ulehčit mohly hlavně při hledání zaměstnání. Dávají větší možnost lépe se vyrovnat s problémy civilního života. Přestože mnoho klientů tuto možnost nevyužije a vrací se zpět k trestné činnosti a následně do vězeňských zařízení, tak u některých získané dovednosti svůj účel splní a pomohou jim k trestné činnosti se již nevrátit.

Nadstandardní aktivity tvoří soubor činností, kterých se mladiství vězni účastní ve volném čase za vedení a dozoru vězeňského personálu. Za takovéto aktivity se považuje dobrovolná pracovní činnost, vzdělávací aktivity, tělovýchovné aktivity, zájmová a kulturně výchovná činnost, včetně zájmových kroužků a psychosociální výcvik, včetně psychoterapie, socioterapie či speciálně-léčebné terapie. Uspokojování kulturních potřeb a zájmové činnosti je zajištěno možnostmi odběru denního tisku a časopisů, k dispozici je knihovna, TV a nejrůznější zájmové kroužky (modelářský, akvaristický, elektrotechnický, počítačový a na velice dobré úrovni kroužek výtvarný). U mladistvých je kladen důraz na aktivity zaměřené na vzdělávání a doučování. Jedná se o procvičování znalostí z českého jazyka, matematiky a dalších. Vědomostní úlohy si mohou mladiství procvičovat i při práci na PC. Nově byla zařazena do vzdělávacího programu dopravní výchova. Mladistvým odsouzeným jsou zadávány úkoly k vypracování na celý den, jejich splnění umožňuje jejich účast na výběrových zájmových aktivitách. Bohužel je nutné konstatovat, že zájem o vzdělávání je u mladistvých minimální. Denně jsou mladiství vedeni k dodržování pořádku na celách. K realizaci sebeobslužných aktivit slouží vybavení kuchyňky na výstupním oddělení, kde je jedenkrát týdně s vybranými odsouzenými realizován kroužek vaření, k dispozici je také žehlicí prkno a žehlička a obvinění si mohou před soudem vyžehlit svůj oděv. Všechny činnosti probíhají pod dozorem výchovných pracovníků. Ze sportovní činnosti je realizován denně stolní tenis a šipky, 2 x týdně kondiční cvičení, mladiství rovněž využívají venkovní hřiště k míčovým hrám. O návštěvu tělocvičny je velký zájem, a tak současně také plní funkci motivační. Jsou vedeni k četbě na celách, o přečtených knihách zpracovávají písemně obsahy knih. Také jsou jim poskytnuty na celý společenské hry. (viz. příloha č. 4)

2.6 Vzdělávání mladistvých ve VTOS

V české pedagogice je vedle výchovy nejvíce frekventovaný pojem vzdělání a vzdělávání. Pod vzděláváním se rozumí převážně proces zprostředkování znalostí, dovedností a rozvoj schopností. Vzdělávání je tak převážně didaktickou záležitostí, otázkou správné výuky.

Vzdělávání je:

- cílevědomý proces realizace nějakých pedagogických cílů a ideálů,
- plánovaný proces, zprostředkování je systematické a obsahově, věcně a časově strukturované,
- institucionalizovaný proces vedený většinou profesionály.

V českém prostředí není vztah výchovy a vzdělávání definován jednotně, což působí určité problémy. Tuto situaci se snaží řešit Průcha (2000, 2002), který zavádí pojmy:

- edukační realita jakožto úsek objektivní reality, v němž probíhají edukační procesy,
- edukační procesy (edukace) jsou jakoukoliv činností lidí, při níž se nějaký subjekt učí a jiný subjekt mu toto učení zprostředkovává, tedy vyučuje,
- edukační procesy probíhají ve vnějším a vnitřním edukačním prostředí.

(Beneš, 2008, s. 15)

Vzdělávací programy jednotlivých zařízení můžeme rozdělit podle délky jejich trvání na dlouhodobé a krátkodobější. Mezi dlouhodobé vzdělávací aktivity se řadí nabízené učební obory, jejichž klasická délka se pohybuje mezi dvěma a třemi lety, což je ovšem jeden ze zásadních problémů při vzdělávání mladistvých odsouzených ve VTOS. Zařazení mladistvých odsouzených do těchto programů se tak v častých případech stává poměrně komplikovaným, neboť délky jejich trestů nejsou vzhledem k délce trvání výuky dostačující. Existují zde sice tři možnosti jak studium dokončit, a to následné pravidelné docházení do vězeňského komplexu po propuštění z výkonu trestu, studium dálkovou formou nebo dokončení studia na příslušné škole. Tyto možnosti však využívá pouze minimum odsouzených mladistvých a v častých případech tak dochází k jevu, že žák započatý obor nedokončí. Proto je vhodnější umisťovat mladistvé odsouzené nikoliv do dlouhodobých učebních oborů, ale do krátkodobějších záučných kurzů, které trvají v průměru od šesti týdnů do deseti měsíců a

odsouzený mladistvý je tak s velkou pravděpodobností bude mít šanci dokončit ještě během pobytu ve věznici. Tyto kurzy jsou většinou orientovány na doplnění základního vzdělání a na získání či rozšíření stávající kvalifikace odsouzeného, přičemž individuální zařazování odsouzených do jednotlivých kurzů probíhá na základě odborného stanovení jejich mentálních schopností, dosaženého vzdělání apod. (Interní, VS ČR)

Školské vzdělávací středisko Všehrdy (ŠVS)

ŠVS Všehrdy vzniklo v roce 1990, v loňském roce bylo přestěhováno do nových prostor a vznikl tak ucelený výukový komplex s kapacitou 150 žáků denního studia. (viz. tab. č. 1) Od 1.1.2008 je Školské vzdělávací středisko Všehrdy samostatnou organizační jednotkou v rámci Vězeňské služby České republiky. Přijímají se do něj, za určitých podmínek, jak mladiství, tak dospělí. Přednostně se berou mladiství odsouzení, kterým není 18 let. Starší a dospělí se zapisují jen na základě dobrovolnosti. S mladistvími je z praxe nejvíc práce, narušují pořádek a kázeň, neučí se, špatně pracují apod., proto není tajemstvím, že ŠVS raději nabírají dospělé. Mladistvé odsouzené třeba naberou, ale během roku je postupně vyřadí a poté naberou další nové, kteří se ve věznici teprve „otrkávají“.

měsíc	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
2009	*30	*32	*38	*36	53	53	40	34	34	64	61	66
2010	63	67	62	59	55	41	27	24	63	71		
TP 21 Junior												
2009									10	8	8	
2010							8	8	8	8	8	8

Tabulka č.1 - v tabulce je uveden počet mladistvých zařazených v ŠVS. *Věznice měla do r. 2009 ml. ods. jen z Čech

Vzdělávání na ŠVS probíhá nově podle dvou vzdělávacích plánů:

Základní výukový plán – přijímací zkoušky jsou jen v srpnu:

5 dvouletých učebních oborů:

- sadovnické a květinářské práce (zahradník),

- provoz společného stravování (kuchař),
- strojírenská výroba (zámečnick),
- zpravování dřeva (truhlář),
- elektrotechnická výroba (elektrikář).

10 tříměsíčních kurzů:

- do všech kurzů jsou přijímačky – 1. běh v srpnu, 2. běh v listopadu, 3. běh v únoru
- květinářské práce,
- práce ve stravování,
- strojírenská výroba,
- ruční zpracování dřeva,
- výroba rozvaděčů,
- elektroinstalační práce,
- malířské práce,
- natěračské práce,
- stavební výroba (betonování),
- stavební výroba (omítání).

Rozšiřující výukový plán:

3 odborné kurzy:

- reprografický kurz,
- keramický kurz,
- práce na PC.

V rámci samotné věznice např. v průběhu roku 2009 bylo odbornými zaměstnanci a vychovateli oddělení výkonu trestu v rámci programu zacházení realizováno 22 vzdělávacích, 18 zájmových, 10 speciálně výchovných a 5 pracovních aktivit, ve kterých bylo průběžně zařazeno cca 510 odsouzených. U vzdělávacích aktivit se jednalo se převážně o výuku cizích jazyků, angličtiny, němčiny a češtiny pro cizince, základů právní výchovy, společenského chování, všeobecných znalostí z oblastí dalších společenskovedních oborů, nešlo však o certifikované formy vzdělávání. Výjimku tvořila vzdělávací aktivita pro mladistvé odsouzené – kurz povinné školní docházky (dále jen PŠD). V roce 2009 si doplňovalo nedokončenou PŠD celkem 12 mladistvých odsouzených. (viz. tab. č. 2) Jednomu z odsouzených bylo ředitelem věznice umožněno

dokončení maturitního vzdělání na soukromé obchodní akademii. Na zajištění odborné činnosti s odsouzenými se podílelo 6 speciálních pedagogů, 3 psychologové, 3 sociální pracovníci, 1 pedagog volného času, 1 vychovatel, 1 terapeut a 27 vychovatelů. V říjnu roku 2010 si dokončuje PDS 8 odsouzených ve věku od 16ti do 20ti let. Většina z nich byla na útěcích z VÚ, a proto ji ještě neměli dokončenou. Věznice má, jak jsem již výše uvedl, dohodu s ZŠ a Zvl.Š., takže do věznice dojíždí cca 2x týdně po 2 vyučovacích hodinách učitelé z těchto škol. Věznice je povinna PŠD plnit a paradoxní je, že ačkoli má věznice ŠVS, PDS plní prostřednictvím speciálních pedagogů, čili speciální pedagog dělá opatrovníka, dozor, dělá s nimi úkoly, kontrolu atd., což je pro tohoto pracovníka velmi náročné.

Tabulka č.2

Počet mladistvých zařazených do PŠD:

Školní rok	ZŠ	Zvl.Š (spec.)+ pomocná Š.
2008/2009	5	2
2009/2010	4	4
2010/2011	zatím 0	zatím 2

Například od ledna roku 2010 začali využívat ke své odborné praxi žáci školského vzdělávacího střediska, zařazení v učebním oboru Společné stravování, cvičnou kuchyňku. Ta byla zřízena v prostorách bývalé administrativní budovy školského střediska. Kuchyňskou linku vyrobili ve školském vzdělávacím středisku pod vedením odborných zaměstnanců v rámci učebního oboru truhlář. Odbornou praxi budoucích kuchařů vede paní učitelka Lenka Bilejová a pan učitel Jan Šašek. Část žáků vykonává svou praxi jako doposud v ústavní kuchyni odsouzených, druhá část ve cvičné kuchyňce. Po týdnu se střídají. Kapacita kuchyňky je plánována pro 6 až 10 žáků. Součástí praxe je i výuka stolování.

Speciálně výchovnou činnost a psychoterapeutickou péči pro odsouzené a mladistvé odsouzené zajišťuje tým specialistů - psychologové, speciální pedagog, sociální pracovníci, vychovatelé mladistvých a odsouzených a pracovníci duchovenské péče. Pod vedením jednotlivých specialistů je vězněným osobám nabízen sociálně psychologický výcvik, zaměřený na zvládnutí zátěžových situací a asertivní výcvik. Pod vedením psychologů je realizována skupinová psychoterapie, relaxační techniky s cílem uvolňování napětí a afektivních stavů a odreagování. (Interní, VS ČR)

2.7 Dílčí závěr

V této kapitole jsem se věnoval samotnou realizací výkonu trestního opatření odnětí svobody, který je uložen mladistvému jedinci. Jedná se o mladé muže (15 – 20let), kteří jsou umístěni do věznice Všehrdy. Na začátku této kapitoly rozebírám právní úpravu VTOS. Obsáhle zde zmiňuji průběh VTOS, cíle a prostředky k jeho dosažení. Zaobírám se i vlivem uvěznění na jedince a problematikou jeho adaptace. V další části se zmiňuji o personálním zajištění oddělení výkonu trestu pro mladistvé delikventy. Co je a jak se stanovuje program zacházení, jako prostředek k reedukaci a resocializaci odsouzeného mladistvého jedince a popisuji činnost Školského vzdělávacího střediska, které je zřízeno přímo ve věznici.

3 Vliv rodiny na trestnou činnost jedince, na jeho prožívání ve VTOS a následném zařazení do společnosti po propuštění

„Rodina, jako sociologická kategorie, je organicky a socializačně přímo osudově provázána s kategorií dětství. Jde o období zásadních změn ve vývoji jedince, zejména v předškolním období. Délka dětství se vlivem individuálních a společenských podmínek liší, neboť je ovlivněna specifickými potřebami a mírou podpory dospělých. Šťastné dětství je pak zpětným ohlédnutím za takovou fází života jedince, která jako uzavřené období neopouští nedorozumění a problémy přetrvávat do další životní fáze. Kdy by tomu bylo naopak, projevovalo by se to trpkostí, smutkem, komplexy a nejistotou.“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 35)

3.1 Struktura, členění a charakteristika rodiny

Rodina má dítěti zajistit vědomí bezpečí a jistotu rodičovské lásky. Absencí tohoto nemůže dojít ke zdravému rozvoji citového života dítěte. Dítě potřebuje v rodině nalézt útočiště v době kdy je slabé, bezmocné, kdy má potřebu ochrany, pomoci a pochopení od lidí, co jsou mu blízcí. Dítě potřebuje v rodině citově zakotvit. Strukturu rodiny vytvářejí lidé - rodiče, děti a jejich vzájemné vztahy. Domov spolu s nimi spoluvytvářejí i všichni ostatní, kteří s nimi v rodině žijí. Rodinu chápeme jako nejdůležitější společenskou instituci, ve které se její členové navzájem respektují a plní úkoly s ní spojené.

Členění rodiny

Nejznámější a nejzákladnější členění je na rodinu úplnou a rodinu neúplnou. V úplné rodině působí na dítě oba dva rodiče a v neúplné pouze jeden z rodičů. Úplná a funkční rodina poskytuje jedinci mnohem větší možnosti a umožňuje mu zdárnější vývoj než v opačném případě.

„Narůstající násilná i jiná trestná činnost mladých lidí se dává do vztahu ke špatně fungující rodině. Novější výzkumy ukazují jako stále vlivnějšího činitele neúplnou

rodinu. Děti, které přišly na svět mimo manželství, mají před sebou kriminální dráhu ve větším počtu případů než děti narozené manželům. Také u dětí velmi mladých matek je statisticky větší pravděpodobnost kriminality.“ (Matoušek, 1997, s. 162-163)

Podle Možného je neúplná rodina v dnešní společnosti velice častým jevem. Ať již se jedná o rozvedené manželství či početí dítěte neprovdanou matkou. Velké množství matek žije s otcem svého dítěte v neformálním svazku, který je ještě více náchylný k rozpadu než manželství. (Možný, 2002, s. 208)

Rodinu **neúplnou** lze vyjádřit následovně:

- *rodina rozvedených rodičů* – rodina zanikne nepřírozenou cestou. Vlivem je nesoulad rodičů v manželství, příčinou jsou názorové rozdíly, osobnostní odlišnosti, dítě v této rodině citově strádá,

- *rodina vdovců* – rodina zanikne přirozenou cestou, vznikne úmrtím jednoho z rodičů. Nastává složitá situace, kdy je zapotřebí věnovat dítěti větší pozornost a snahu mu porozumět, pochopit ho atd.,

- *rodina svobodné matky* – úplná rodina vůbec nevznikne, dítě pociťuje nepřítomnost otce nebo úplná rodina přestane dočasně nebo trvale plnit svoji funkci, např. rodič s dítětem žije dočasně sám, protože druhý rodič vykonává základní vojenskou službu, je ve výkonu trestu, v dlouhodobém léčení, trvale prakticky opustil rodinu apod,

- *rodina bezdětná* – panuje v ní určitý pocit prázdnoty, neplnohodnotného života a hledání náhrady za dítě.

„Ztráta muže v rodině znamená, že dítě ztrácí příležitost k rozvíjení a kultivaci mužského potenciálu daného jeho pohlavím. Ve druhém až třetím roce se dítě identifikuje se svou rodinou a vědomí vlastního „já“ se lépe utváří, když dítě žije ve vztahu trojstranném (nikoliv pouze dvoustranném), kde existuje vztah dítěte s matkou, dítěte s otcem, ale kde je dítě také svědkem třetího vztahu mezi otcem a matkou. Jedna psychologická studie shrnuje své nálezy v moudré poznání, že „matka vede dítě k člověku a otec k lidem“. Otcové jinak než matky na dítě mluví, jiné věci nosí do bytu, na jiné programy se dívají v televizi, jinak berou dítě za ruku a do náručí, něco jiného mu ukazují a jiným jeho projevům se smějí. A dítě dobře poznává, co dělá radost

jednomu a co druhému. Co je v rodině životní role mateřská a co otcovská.“ (Matějček, 1994, s. 51)

Rodinu **úplnou** lze vyjádřit následovně:

- *harmonická rodina* – v rodině jsou uspokojeny potřeby všech jejích členů,
- *konsolidovaná rodina* – v rodině jsou uspokojovány základní potřeby členů rodiny a zpravidla zde nejsou shledány nějaké vážné problémy související s výchovou dětí,
- *disharmonická rodina* – rodina je do jisté míry určitým způsobem narušená. Panuje zde většinou bouřlivá nálada, dochází k napadávání mezi partnery i dětmi navzájem,
- *doplněná rodina* – rodina je charakteristická tím, že jeden rodič vstupuje do nového manželství se svými dětmi z prvního manželství a nový partner sem také přivádí své děti z předešlého vztahu.

Charakteristika rodiny

Rodina, jako základní článek společnosti, její postavení, funkce, práva a povinnosti rodičů i dětí vyplývají především ze zákona o rodině č. 91/98 Sb., kterým se doplňuje zákon o rodině č. 94/63 Sb., ve znění pozdějších novel a doplnění. Prvořadým úkolem rodičů je preventivní působení ve výchovném procesu. Obecně lze konstatovat, že zdravý vývoj dětí a mládeže je předpokladem zdravé společnosti, na druhé straně, že ze zdravé společnosti vyrůstají zdravé děti a mládež. Tento kruh začíná a opět končí v rodině.

Rodinu lze charakterizovat jako primární společenskou skupinu, soubor lidí spojených krví, manželstvím či adopcí, kteří sdílí základní odpovědnost za reprodukci a péči o členy domácnosti. Někdy bývá zdůvodňován vztah rodiče - děti na základě manželství a příbuzenství s funkcí biologického předávání informací, přetrvávání kulturního dědictví, materiálního zabezpečení, uspokojování citového a rozumového vývoje jedince a místa společenské kontroly v procesu socializace.

Rodina bývá v kulturní sféře často chápána v úzkém pojetí jako nukleární rodina ve smyslu soužití manželského páru a jeho svobodných dětí. Jedná se o jakýsi základ na

němž je potom postavena rodina širší. V případě soužití dalších členů rodiny - prarodičů, strýců a tet, mluvíme o rodině širší. Její výhodou je snadnější obrana před krizemi osobního charakteru, mezi které můžeme zařadit úmrtí, rozvod, nemoc nebo ztrátu zaměstnání. Více lidí z nejbližšího okolí může nabídnout pomoc a emoční podporu. Rodinu je nutné chápat jako určité sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor stíněný proti nepřehlednému veřejnému světu.

3.2 Funkce rodiny, faktory a důsledky nefunkční rodiny

„Předávání citových podnětů a vzájemné citové zaujetí, je to, co dělá rodinu rodinou.“ (Matějček, 1994, s. 41)

Takto výstižně vymezil Zdeněk Matějček zdravé fungování rodiny. Na základě svých zkušeností s dětmi, které vyrůstaly pouze ve výchovných ústavech či podobných institucích, dospěl k závěru, že nejproblémovější oblastí těchto dětí, je právě oblast navazování citových vztahů a kontaktů. Jedinci, kteří nikdy nepoznali rodinnou výchovu, nedovedou adekvátně dávat a přijímat city, je pro ně velice těžké zamilovat se a založit rodinu a dát lásku svým dětem.

Rodinná výchova je základem a má určující význam při formování osobnosti mladého člověka a i pro jeho mravní vývoj. Mladý člověk si má z rodinné výchovy především odnášet do života správný vztah a úctu k základním principům a hodnotám. Neplní-li rodinná výchova takovou funkci, jsou již tím dány větší předpoklady pro vznik kriminogenního prostředí. Vyšší výskyt kriminality je dle odhadů zvláště u mládeže z neúplných rodin. V těchto typech rodin, podle některých autorů, žijí třikrát až čtyřikrát častěji delikventní děti než nedelikventní.

Za základní kriminogenní faktory v rodině proto označujeme tyto:

1. Velké množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce. V plné kompetenci rodiny zůstaly pouze některé z nich.

2. Oblast zakládání rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu, vytváření manželských rodin je tak provázáno značnou volností. Zvyšuje se podíl rodin založených na soužití partnerů bez uzavření manželství.

3. Snižuje se stabilita rodiny. Asi 40% manželství dnes končí rozvodem, většina rozvádějících se manželství má děti.

4. Mění se celková struktura rodiny. Klesá nejen počet dětí v rodině, ale omezuje se také vícegenerační soužití. Narůstá počet osob žijících v jednočlenných domácnostech.

5. Rozvoj zaznamenává antikoncepce a plánované rodičovství. Ubývá „nechtěných“ těhotenství, přičemž postoje k umělému přerušeni těhotenství jsou značně liberální.

6. Prodlužuje se délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí. Delší je též doba, po kterou žijí rodiče s dětmi ve společné domácnosti. Vyrůstá tak socializační dosah mladé generace a na starší příslušníky rodiny.

7. K proměnám dochází v organizaci rodinného cyklu. Rodiči se stávají osoby ve vyšším věku, děti se začínají rodit teprve po určité době trvání manželství či partnerského soužití. Prarodiči se tak stávají stále starší osoby, které jsou však vzhledem ke změnám v důchodové praxi velmi často ještě zapojeny do pracovního procesu.

8. Zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu, v důsledku toho se zkracuje čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny. Nerespektování dočasných priorit času rodiny je závažné zejména v rodinách s malými a předškolními dětmi. Vedle nedostatku času vyvstává též problém způsobu jeho trávení, problém „kvality času“. V této situaci vzniká například otázka užívání médií v současných rodinách.

Přibývá dvoukariérových manželství v důsledku růstu vzdělanosti a kvalifikovanosti a tím i zaměstnanosti žen. (Stašová, 2001, s. 83)

Určité příčiny možné instability rodiny je nutno spatřovat v oblasti rodinných vztahů. Posuzujeme-li různé faktory, které mohou ovlivňovat funkci rodiny, dopějeme k názoru, že se jedná o faktory osobnostně podmíněné, neboť každý jedinec vnímá svoje postavení v rodině odlišně. Situace v rodině může být pohledem jednoho partnera vnímána zcela jinak než pohledem druhého. Příčinu tohoto pohledu na negativní situaci v rodině nalézáme v osobnostních rysech každého jednotlivce, které jsou ve vzájemném vztahu s nespokojeností v manželském životě, než o objektivních okolnostech. K těmto osobnostním rysům jednotlivce lze zařadit výbušnost, nedůvěru, prosazování vlastního názoru za každou cenu.

Důsledky nefunkční rodiny

Při vývoji jedince nastávají tzv. kritická období, v průběhu kterých musí být daná oblast vývoje plně nasycena, aby došlo k harmonickému rozvoji jedince. Pokud se jedinci nedostává v tuto dobu dostatečné množství správných podnětů, vývoj dané oblasti je nenávratně poškozen. Jako příklad lze uvést kritické vývojové období řeči. Pokud se v tomto období na dítě vůbec nemluví a nepodporuje se tak činnost mozku, jeho šance naučit se v budoucnosti mluvit je téměř nulová. Podobnou podmíněnost autoři předpokládají také v oblasti vývoje citového života dítěte a s tím spojené schopnosti rozpoznat co je dobré a co zlé. Koukolík a Drtilová se ve svém díle *Vzpouora deprivantů* zabývají problematikou patologického vývoje dětí, kdy chybným výchovným působením dochází k vývoji citově „zmrzačených“ jedinců. Tyto jedince pak autoři nazývají „deprivanty“. S jistým zjednodušením se dá říci, že „psychická deprivace“ definovaná Oldřichem Matouškem úzce souvisí s problematikou „deprivantství“ popsanou Koukolíkem a Drtilovou.

„Deprivanti (od slova deprivace – lat. zprostit) jsou lidé, kteří z biologických, psychologických nebo sociokulturních důvodů nedosáhli lidské normality či o ni přišli. Ve vztahu k normalitě jsou to lidé v různém stupni a rozsahu „nepovedení“ nebo „zmrzačení“, nikoli nemocní. Postižení je výraznější v citové a hodnotové než intelektuální oblasti. Deprivanty chápeme jako antropologickou, sociokulturní kategorii, nikoli jako kategorii diagnostickou.“ (Koukolík, Drtilová, 1996, s. 44)

Chybné výchovné působení v rodině vyplývá z nesprávného postoje rodičů a ostatních členů rodiny k dítěti. **Nesprávná rodinná výchova** se může projevovat v několika různých typech, z kterých plynou nežádoucí důsledky, které si dítě nese celý život. Níže uvedu některé z nich např.:

Autoritativní výchova - je založena na bezmezné poslušnosti, podřízenosti dítěte rodičovské autoritě, kdy dítě poslouchá a plní všechny příkazy a nařízení ze strany rodičů bez jakéhokoliv odmlouvání a zbytečných diskusí. Pokud tuto výchovu uplatňují oba rodiče, nedostává se dítěti něžnost a láska. Jestliže ji uplatňuje jeden z rodičů, je dítě citově nevyrovnané. Děti samy autoritativní chování přejímají a napodobují. Často uplatňují autoritativní chování s agresivním jednáním tam, kde si to mohou dovolit, a to většinou ke slabším vrstevníkům a později i k vlastním dětem.

Rozdílná výchova - znamená rozdílný způsob výchovy matky nebo otce nebo uvědomělý a častý přechod rodičů od jednoho způsobu výchovy k druhému. Důsledkem v chování dítěte je nervozita, útočnost, vzdorovitost atd.

Zanedbaná výchova (laxní) – rodiče nereagují vůbec na jakýkoliv projev dítěte, nechválí je ani netrestají, prostředí je k nim nevšímavé a nepřátelské. Důsledkem toho je nevyzrálost dítěte, jsou zanedbané rozumově, sociálně i citově a v dospělosti u nich často dochází k rozpadu vztahů s partnery, neboť si tyto návyky nepřinesly do života z vlastní rodiny. Postrádají pozornost, péči a trpělivost. Bývají buď agresivní, chladné či pasivní.

Odmítavá výchova - postihuje často děti, jejichž narození bylo z nejrůznějších důvodů nechtěné. Rodiče odmítají zabezpečit některé potřeby dítěte. Z psychických potřeb bývá často neuspokojena potřeba bezpečí a jistoty.

Přehnaně pečlivá výchova - s příliš úzkostlivým postojem k dítěti, jinak úzkostlivá výchova – tato vede k nezdravé shovívavosti, předpojaté starostlivosti a úzkostlivosti. Dítěti se dá všechno, co chce, je odmalička ufnukané, protože ví, že na rodiče vždy pláč zabere. Takové dítě, kterému se ve všem vyhoví, vyrůstá bez autority, rodiče se točí jen kolem něho. Dítě je egoistické a rozmazlené, hýčkané všemi členy rodiny, vyžaduje pozornost rodičů, protože se nedovede samo zaměstnávat, nemusí se o nic starat, s ničím bojovat, překonávat žádné překážky. Neumí si hrát s ostatními dětmi. Takové dítě je pak stydlivé, plaché, bojácné, nesamostatné, pasivní a někdy vývojově zaostalé. Nenaucí se za celý život jednat samostatně a bude potřebovat celoživotní vedení.

Příliš povolná výchova - rodiče nezdravě na dítěti lpějí citově. Zacházejí s ním velmi něžně, předem ho omlouvají, ničím ho neomezují, plní všechna jeho přání, nekladou na něj žádné nároky a z cesty mu všechny překážky odstraňují. Takové dítě je poté rozmazlené, dělá si nároky na maximální péči rodičů. Je neschopné řešit své problémy.

Perfekcionalistická výchova - rodiče kladou na dítě přehnané nároky, které neodpovídají jeho schopnostem. Chtějí aby podávalo perfektní výkony ve všech směrech. Vytvářejí tak u dítěte nesprávný postoj k sobě samému, ale i k druhým dětem. Takovéto dítě bývá často neoblíbené, přetížené a unavené.

Nedostatečná výchova - příčiny nezájmu rodičů bývají různé např. nízká úroveň manželů, neurovnané rodinné poměry, různá závislost rodičů a jiné. Tito rodiče se k dětem chovají nepřátelsky, chladně atd. Rodiče se dostatečně nevěnují výchově svých

děti, dítě nabývá do jisté míry určitého pocitu nezávislosti a rodiče nejsou pro něj žádným vzorem. Ochuzují jej o citový vztah a tento jej vede k pocitu nejistoty a křivdy. Děti jsou často konfliktní při styku s ostatními dětmi, v kolektivu zaujímají zvláštní roli. Chovají chladně ke svému okolí a nedovedou k nikomu citově přilnout. Lhostejnost rodičů k výchově vede zpravidla k narušení osobnosti dítěte. (viz. příloha č. 5)

3.3 Vliv rodiny na mladistvého v průběhu VTOS

Uspokojování základních psychických potřeb není jednostranný proces - jen od rodičů k dítěti - ale probíhá i v opačném směru, tj. od dětí k rodičům. Děti tedy svou existencí a svým soužitím s rodiči stejně tak přirozeně a účelně uspokojují psychické potřeby svých dospělých vychovatelů.

„Věda rozpoznala celkem pět základních duševních potřeb dítěte:

- *potřeba přísunu podnětů zvenčí - aby centrální nervový systém dítěte byl schopen výkonu, musí mít neustálé podněty zvenčí; proto je tak důležité nenechat dítě jen v klidu a čekat, že iniciativní bude samo,*
- *potřeba smysluplného světa - dát podnětům určitý řád a smysl, aby se z nich staly poznatky a zkušenosti,*
- *potřeba životní jistoty - ta se nejlépe čerpá z citových vztahů k lidem, kteří jsou kolem a kteří k nám patří,*
- *potřeba vlastní společenské hodnoty - tedy vědomí vlastního já, neboli sebevědomí,*
- *potřeba životní perspektivy - uspokojení této potřeby nám umožňuje žít v čase, na něco se těšit“.* (Matějček, 1994, s. 25)

Existují určité etapy vývoje, kdy se rodiny přirozeně nacházejí pod větším tlakem. Výkon trestního opatření u mladistvých pachatelů, trest odnětí svobody, přináší každému jedinci jiné zkušenosti. Uvěznění se bohužel netýká jen samotného jedince, který se proti pravidlům společnosti provinil, nýbrž postihuje i všechny členy rodiny, z které jedinec pochází.

U trestaného jedince se ve vězeňském prostředí mění prožívání, chování a uvažování. Uvěznění je typické svými pravidly a platí zde jiné vzorce chování, které jsou po jedinci vyžadovány. To, co měl zažité z domova již neplatí a mnohdy jsou

způsoby chování, ke kterým byl veden dříve, nežádoucí. Za mnohé z nich je někdy dokonce sankcionován ze strany ostatních odsouzených, nebo pracovníků vězeňské služby. Jinak řečeno, adaptace na vězeňské prostředí ovlivňuje jeho hodnoty, normy i standardy chování a to se nakonec mnohdy projeví jako překážka při jeho návratu zpět do společnosti. Čím delší je jeho pobyt ve výkonu trestu, a to platí pro odsouzené všech věkových kategorií bez rozdílu, tím větší je jeho pravděpodobnost selhání ve většině důležitých oblastí, např. profesní, rodinná, partnerská apod. Smysl dlouhodobých trestů má většinou pouze jediný účel, a to izolovat nebezpečného a neovlivnitelného pachatele od společnosti. Souvisí to se společenskou izolací a rodinným stresem.

Dlouhodobý pobyt ve vězeňském zařízení má za následek změnu některých osobnostních vlastností. Zejména u jedince dochází ke zvýšení nepřátelského postoje nejen vůči okolí, ale i sobě samému. Tato skutečnost je zapříčiněna tím, že vězeňský způsob života je pro většinu jedinců frustrující a celkové neuspokojení se projevuje nenávisť vůči všem. Riziko sebevražedného chování jedince se zvyšuje především v období po uvěznění. Problémem, se kterým je možno se setkat u vězňů je sebepoškozování, ke kterému vedou odsouzeného jedince nejrůznější důvody. Mezi tyto důvody patří upoutání pozornosti ze strany vězňů, porucha osobnosti, ale také určitý pokus či zkouška, jak si vynutit určité úlevy a výhody ve věznici. Mezi vězni je vysoké procento lidí s poruchou osobnosti. Základním znakem těchto lidí je jejich omezená citlivost na požadavky jakéhokoliv prostředí, neschopnost adekvátní adaptace. Jedinci s poruchou osobnosti bývají mnohdy egocentričtí, mají silnou potřebu aktuálního uspokojení, nedovedou snášet frustraci. Typickým rysem jedinců, s poruchou osobnosti je sklon ke lhaní. Tito jedinci se uchylují ke lhaní nejen když jim hrozí nějaký trest, ale kdykoliv. Někdy se u jedince může jednat o projev bájněho lhaní, které mu slouží jako podpora jeho vlastního sebevědomí.

Po dobu výkonu trestu odnětí svobody by měl být odsouzený jedinec připravován pro život na svobodě, měl by se naučit společensky žádoucím způsobu chování, sebeovládání apod. To lze provádět samozřejmě pouze v případě, kdy je jedinec motivován a je u něj předpoklad blízkého propuštění z výkonu trestu. Adaptace na vězeňské prostředí má za následek ztrátu mnoha dovedností a návyků, proto je zapotřebí jedince určitým vhodným způsobem podporovat a vést ho i po propuštění, neboť to představuje pro jedince mnohdy velkou zátěž. Tato zátěž je přímo úměrná délce pobytu za mřížemi. Jedinec mnohdy prožívá krizi ze svobody, která je traumatem z náhlé změny prostředí. (podrobněji viz. kapitola 2, část 2.3)

3.4 Vliv rodiny na mladistvého po propuštění z VTOS

Mladistvý, který nemá ve své rodině po propuštění z výkonu trestního opatření oporu, se často nachází v obtížné životní situaci, která je charakteristická kumulací problémů. Nemá kde bydlet, často vlivem nedostatečného vzdělání a tudíž i nedostatkem kvalifikace nemá možnost sehnat zaměstnání. Chybí mu vhodné pracovní a životní návyky. Nikdo ho nikde nečeká, zkrátka bloudí a toulá se. Tyto problémy se zpravidla týkají jedinců, kteří recidivují. Úspěšnému začlenění se do společnosti brání jak jejich osobnostní charakteristiky, tak i vliv životní historie na jejich životní styl. V adaptační fázi po propuštění u něho velmi často opět dojde k nežádoucímu jednání, neboť v tomto období si propuštěný jedinec postupně zvyká na nové prostředí, které klade podstatně větší nároky na jeho samostatnost, rozhodování, řešení problémů na které nebyl ve výkonu odnětí svobody zvyklý a ani od něj nebyly v takové míře vyžadovány. Na úspěšné zvládnutí adaptační fáze má vliv celá řada okolností, zejména do jaké míry je propuštěný člověk osobnost, jaké má zkušenosti, motivaci, jak je odolný vůči zátěži apod. Důležitou roli představují také objektivní faktory, tj. podmínky, do kterých se jedinec vrací po propuštění.

Podstatně lépe jsou na tom ti jedinci, kteří mají svůj domov, rodinu se kterou pravidelně udržovali kontakt po dobu výkonu odnětí svobody. Důležitou roli v dalším působení jedince na svobodě mají finanční prostředky a způsob jejich získávání. Propuštění jedinci mnohdy nebývají schopni si je opatřit legálním způsobem a tak se znovu vrací k trestné činnosti. Je jen otázkou času, kdy se tito lidé znovu ocitnou za mřížemi. Rizikem selhání po propuštění z výkonu trestu jsou nejméně ohroženy ty skupiny jedinců, kteří se ocitli ve výkonu trestu poprvé a s krátkým trestem, u nichž funguje sociální zázemí a mají motivaci a kladný přístup k práci.

3.5 Dílčí závěr

Základní výchovná úloha rodiny zahrnuje širokou sféru různých aktivit. Rodiče nesou odpovědnost nejen za seznámení svých dětí s normami společnosti, ale též za vštípení těchto norem. Rodiče jsou též odpovědní za to, jakým vlivům své děti vystaví a zda pomáhají svým dětem vhodně interpretovat získané informace. Rodiče mají být osobním životem, chováním a vztahem ke společnosti příkladem svým dětem.

Negativní vliv rodinného prostředí nespočívá jen v zanedbání řádné výchovy a rodičovské péče. Je všeobecně známo, že v některých rodinách dochází i k trestným činům páchaných na dětech, k používání nepřiměřeně přísných trestů nebo přímo k týrání dítěte, ať už fyzickému či psychickému, můžeme se setkat i s pohlavním zneužíváním dětí apod. Tímto jednáním dochází často k vážnému poškození a narušení vývoje dítěte, tyto děti pak po řadu let nebo i po celý život jednají pod vlivem neblahých zkušeností z dětství a nezdědka se stávají samy delikventními či asociálními.

V této kapitole jsem se věnoval vlivu rodiny na jedince před, v průběhu a po jeho propuštění z VTOS, dále jeho prožíváním ve VTOS a vlivu VTOS na jeho následném zařazení do společnosti po propuštění.

Většina společnosti neakceptuje jedince, kteří prošli vězením a tito jedinci často velmi těžce získávají důvěru okolí a bývají odmítáni. Veřejnost je přesvědčena, že si za svoji situaci a problémy do kterých se dostali mohou sami a nevěří, že by se mohli změnit, žít v souladu se společenskými normami jako ostatní. V této životní situaci je zapotřebí sociální intervence, aby existovala větší naděje na jejich reintegraci do řádného života, bez porušování společenských norem. V další kapitole se proto zabývám problematikou sociální intervence.

4 Možná východiska, způsoby a možnosti intervence

4.1 Vztah tématu se sociální pedagogikou

Sociální pedagogika zkoumá primárně sociální vztahy v procesu výchovy a vliv sociálního prostředí na člověka. Sociální pedagogika je považována za hraniční vědní disciplínu mezi pedagogikou a sociologií, která zkoumá vztahy mezi sociálním prostředím a výchovou, formy sociální pomoci a péče o všechny věkové kategorie, tedy o člověka v sociálním prostředí. Je považována za mezní obor, který se mimo jiné zabývá výchovou i mimo vyučování a péčí o sociálně problémové jedince, jakou je právě i mládež nacházející se v krizových situacích. Sociální pedagogika sleduje význam prostředí pro výchovu, problematiku specifických vlivů prostředí a jejich ovlivňování. Obecným cílem sociální pedagogiky může být odstranění sociálně patologických nebo jiných sociálně nežádoucích jevů a začlenění sociálně potřebných jedinců či skupin do společnosti.

B. Kraus ve svém díle poukazuje na dvě hlavní oblasti působení sociální pedagogiky. Podle něj by se sociální pedagogika, která je v první řadě pedagogikou (předmětem zkoumání je výchovný proces), měla zabývat pouze problémy, které už neřeší žádná jiná oblast pedagogiky. Tímto dospěl k již zmíněným dvěma oblastem a těmi jsou prevence a terapie. Jako sociálně pedagogickou prevenci chápeme působení sociálního pedagoga v oblasti výchovy, kde je hlavním faktorem působení na rozvoj osobnosti prostředí. Jde tedy o rozbor aspektů působících v prostředí rodiny, vrstevnických skupin a společenských organizací. Sociálně pedagogická terapie se potom má zabývat výchovou či převýchovou lidí, kteří mají problém se jakkoliv zařadit do společnosti. Mezi takové mohou patřit například propuštění trestanci, nepřizpůsobiví jedinci, přistěhovalci apod. (www.wikipedia.cz)

Ve své bakalářské práci soustředí pozornost na mládež s výchovnými problémy nacházející se ve výkonu trestního opatření odnětí svobody. Velmi důležitá je oblast vzdělávání, kdy právě vzdělání či rekvalifikace, kterou má mladistvý odsouzený jedinec možnost během svého pobytu za mřížemi získat, je prostředkem proti

opakovanému páčání trestné činnosti po jeho propuštění. Mladiství mají po propuštění z VTOS možnost snadněji nalézt zaměstnání, což je ještě umocněno opatřením, díky kterému dokumenty potvrzující absolvování určitého učebního oboru či kurzu nejsou a nesmí být opatřeny jakýmkoli znakem, který by upozorňoval na jejich obdržení ve výkonu trestu. Zmiňují také úlohu rodiny před, v průběhu a po propuštění z VTOS. Práci jednotlivých odborných pracovníků věznice, kteří se podílí na kvalitní péči o odsouzené v rámci kontinuální sociální práce. Nezbytnou součástí je empirická část bakalářské práce. Je doloženo výzkumné šetření kategorie mladých odsouzených, provedené kvantitativní formou za použití dotazníku s cílem zjistit postoj pachatelů k faktu uvěznění - jak tuto životní situaci zvládají a co jim eventuálně taková zkušenost přinese.

4.2 Výchova jako prevence

Výchova je cílevědomá, záměrná a plánovitá činnost, při níž jsou rozvíjeny všechny fyzické a psychické stránky jedince, které jsou prospěšné jemu a společnosti. Týká se člověka všech věkových údobí bez jakéhokoliv omezení. Výchovou se rozumí výchova v širším slova smyslu (rodina, škola, zájmové kroužky).

Prevence kriminality se zaměřuje na kriminogenní faktory, tedy na prostředí, ve kterém kriminalita vzniká. Také se zaměřuje na pachatele trestní činnosti a na ty, kteří jsou potenciaálními pachateli. Věnuje se též potenciálním a skutečným obětem trestných činů.

Prevence kriminality probíhá na více úrovních, jedná se o:

- *sociální prevenci* - tato se zaměřuje se na ovlivnění procesu socializace. Snaží se změnit podmínky, které vedou ke špatnému začleňování do společnosti,
- *situační prevenci* - kriminalita se objevuje na určitých místech za určitých okolností a právě na tyto místa a okolnosti se snaží situační prevence působit,
- *prevenci viktimmnosti* – tato se zaměřuje na oběti trestných činů. Snaží se být prevencí pro potenciaální oběti, a tudíž se tedy zaměřuje na koncepty bezpečného chování.

Dále prevenci také dále dělíme na:

- *primární* – která je zaměřena na širokou veřejnost, na rodinu a školu. Působí vzděláním, výchovou a volnočasovými aktivitami,

- *sekundární* – tato se zabývá rizikovou skupinou jedinců, u kterých je pravděpodobnost, že sklouznou k trestné činnosti,
- *terciální* – která je zaměřena přímo na kriminálně narušené osoby. Jejím cílem je resocializace těchto jedinců.

Metoda znamená obecně cestu k cíli. Jako cesta k cíli je pak rozhodujícím prostředkem k dosahování cílů v každé uvědomělé činnosti, proto záleží na výběru vhodných metod a na jejich dokonalém ovládnutí.

Metody výchovy (výchovně vzdělávací, vyučovací metody) - jsou to postupy, kterými se rozvíjejí vědomosti, dovednosti a schopnosti a formují se postoje, zájmy, potřeby a chování vychovávaného jedince.

Metody sociální pedagogiky jsou specifické tím, že je používá zejména sociální pedagogika a jsou pro ni typické. Netýkají se práce s normálními jedinci a skupinami, ale s těmi, kteří se jakkoliv vymykají normě. Proto nelze většinou použít metody obecné pedagogiky. Tyto metody by byly neúčinné a selhaly by.

Jsou to tedy **metody obecné**, které kompenzují, čili nahrazují nedostatkové sféry jinými činnostmi. Jedná se o převýchovu, např. práci s menšinami, rekvalifikaci, boj proti drogám, zabezpečení dobrá legislativy atd. **Díličními metodami** sociální pedagogiky jsou např. práce ve školní dužině a školních klubech. Jedná se také o **metody práce ve volném čase** např. letní tábory, práce se skupinami, dále **práce s problémovými skupinami**, kde se jedná o prevenci zločinnosti, také se jedná o **metody sociální péče**, kde je cílem, aby se jedinec tzv. „postavil na vlastní nohy“, také zde můžeme uvést zájmové činnosti dospělých, kde se jedná o kluby důchodců, university třetího věku apod.

V obecném pojetí je prostředkem výchovy činitel, který zabezpečuje výchovně vzdělávací působení pedagoga na vychovávaného jedince. Výchovným prostředkem může být vyučování, i pedagogicky adaptované prostředí, věda i technika, umění i práce, hra i tělovýchovná činnost, kde základním pedagogickým prostředkem je vyučování.

V sociální pedagogice je prostředkem výchovy sociální systém a sociální síť. Jedná se tedy o organizace, různé charitativní spolky, občanská sdružení, zařízení jako jsou domy dětí a mládeže, domy otevřených dveří v cizině, knihovny, čítárny, útulky, noclehárny, azylové domy, personalistika, dobrovolní pracovníci, pečovatelé, vedoucí

oddílů apod. Konkrétní činností jsou věci, které se skutečně dělají. Mám tím na mysli to, co je již na rozhraní metod a prostředků např. humanitární podpora.

Základním kamenem v boji a prevenci s delikventní činností mládeže nadále zůstává výchova v rodině. Zejména zde se vytvářejí počátky poznání a chápání složitých vztahových otázek jak v samotné rodině, tak i ve společnosti. Odtud pramení a utvářejí se názory a morální kvality každého jedince. Nikomu nemůže být, lhostejné, vychovává-li rodina dítě s pokrokovými názory na život ve společnosti, nebo morálně i charakterově nestálého jedince s deformovanými názory na život v naší společnosti a svým způsobem tedy člověka, u kterého se tak mohou vytvořit předpoklady vedoucí k nerespektování a v krajním případě k porušování zákonů. Proto výchova v rodině nemá a ani nemůže mít soukromý charakter, ale je vážnou společenskou funkcí, plněním zodpovědné občanské povinnosti. Je především vhodné, aby byl v rodině vytvořen harmonický soulad mezi rodiči a samozřejmě i mezi rodiči a dětmi. Vedle rodiny, školy, pracovního kolektivu, které formují harmonický vývoj společnosti, hrají neméně vážnou roli ve výchově člověka takové faktory, jakými jsou vliv prostředí, ve kterém tráví svůj volný čas a vliv osob se kterými se jedinec stýká.

4.3 Způsoby a možnosti intervence

Intervence je soubor opatření, kterými se reaguje na zvýšené riziko sociálního selhání. Spadá do kategorie sekundární a terciární prevence. Intervenční programy jsou s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí především resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. Ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany.

Mezi způsoby opatření a zacházení s ohroženými a zároveň společností ohrožujícími mladistvými lze, z výše uvedeného textu, zařadit pod pojem intervence činnost kurátorů pro mládež, probační a mediační službu, různé typy ústavní výchovy (diagnostické, výchovné, se zvýšenou péčí, s léčebným režimem, s ochranným režimem) a rozhodování o ní a v neposlední řadě i trestní opatření a alternativy k trestu odnětí svobody.

Podpora rodin

V určitých etapách vývoje, se rodiny přirozeně mohou nacházet pod větším tlakem (rodiny s velmi malými dětmi nebo teenagery, rozpadající se rodiny apod.). Během takovýchto období lze použít k podpoře těchto rodin zvláštních zdrojů. Jako příklady uvedu Střediska pro poskytování poradenství a pomoci rodičům s teenagery a programy dobrovolného usmíření, které jsou určeny rozpadajícím se rodinám (zde se jedná o princip mediací). Programy podpory rodin, pokud mohou umožnit napojení na sociální služby a využít neformálních možností existujících ve společnosti, mohou přispět ke zlepšení chování dětí ve škole i školnímu prospěchu, snížit výskyt zneužívání dítěte a předání dětí do mimorodinné péče jakéhokoliv typu. Jedná se o faktory, které evidentně souvisejí se zvýšeným rizikem páchaní trestné činnosti. Kromě finanční a materiální podpory lze rodinám a zejména rodiči samoživiteli, poskytnout služby na úseku péče o dítě, pohotovostní denní péči, zdravotní péči, rady v oblasti plánování rodiny, krizovou intervenci, poradenství a dočasné úlevy. Na prevenci kriminality může mít vliv volná dosažitelnost rodinných středisek, zprostředkovávající přístup do dětských výchovných zařízení, na dětská hřiště a do klubů a poskytující pomocné služby (poradenství dluhové atd.). Na prevenci kriminality může mít také vliv rodinná terapie a na izolovanější rodiny se lze zaměřit prostřednictvím pracovníků, kteří mohou častěji poskytovat neformální rady týkající se např. výživy, rodičovství a schopnosti vést domácnost. Žádné programy podpory rodiny však ještě neprokázaly přímý účinek ovlivnění budoucí kriminality dětí.

Poradenství a ambulantní sociální péče

Kromě péče (ambulantní či ústavní) působí u nás organizovaná soustava odborných poradenských služeb pro výchovu a vzdělávání dětí a mládeže. Zařízení tohoto typu jsou pedagogicko-psychologická poradna a výchovný poradce.

Pedagogicko-psychologická poradna – pomáhá řešit výukové a výchovné problémy dětí předškolních zařízení, žáků základních škol, středních a speciálních škol a školských výchovných zařízení. Pomáhá při profesionální orientaci a zajišťuje odborné pedagogicko-psychologické služby. Dále poskytuje metodickou pomoc pedagogickým pracovníkům a výchovným poradcům.

Výchovný poradce – jeho hlavními úkoly jsou:

- informační činnost pro žáky, rodiče, pedagogické pracovníky i pro pracovníky mimo resort školství,
- sledování a vyhodnocování vývoje žáků,
- vlastní návrhy na opatření v rámci výchovy a vzdělávání žáků ve škole,
- konzultační služba pro žáky a rodiče,
- metodická pomoc třídním učitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům v daných oblastech. (Paulík, 1994, s. 154).

Dále u nás existují také sociální služby poskytující sociální pomoc a péči ambulantní formou. Mezi ně můžeme zařadit např. protidrogové koordinátory, střediska krizové intervence, některá pracoviště telefonické pomoci apod. Z původních zde především řadíme:

OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí, dříve OPD) – zabývá se především rodinami, které neplní své rodičovské funkce, je součástí obecních úřadů.

Sociální kurátor – působí na obecních úřadech na odděleních sociální prevence a slouží jako základní prvek místního systému sociální prevence. Specializuje se na děti a mladistvé jedince. Jeho náplní je zejména terénní sociální případová práce, která řeší celé spektrum sociálně patologických jevů. Oddělení sociální prevence je tedy odborným pracovištěm. Pečuje o děti mladší patnácti let, které se dopustily činu, jenž by byl u staršího člověka klasifikován jako trestný, o mladistvé ve věku 15-18 let, kteří se dopustili přestupku nebo trestného činu a bylo u nich zahájeno trestní stíhání a o děti a mladistvé, kteří mají opakované vážné poruchy chování (např. útěky z domova, zneužívání návykových látek, závislost na hracích automatech, absence ve škole). Vyhledávají děti s rizikovým vývojem, poskytují sociálně-právní výchovné, případně psychologické poradenství dětem a jejich rodičům, účastní se trestního řízení proti mladistvým a pomáhají též dětem či mladistvým, kteří byli propuštěni ze zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo propuštěni z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody (VTOS). Kurátor může navrhnout výchovu v náhradní rodině, ústavní a ochrannou výchovu, organizuje a realizuje preventivní programy. Ochranná výchova má preventivní účel izolovat a resocializovat toho, kdo se dopustil společensky nebezpečného činu. Ukládá se v občanskoprávním řízení všem osobám, jež spáchaly ve věku mezi dvanáctým a patnáctým rokem čin, ze něž může být u dospělých osob uložen výjimečný trest. Tuto výchovu lze nařídít i osobám mladším patnácti let, které spáchaly čin kvalifikovaný u dospělých jako trestný čin. Ochranná výchova může být

v občansko-právním řízení navržena i orgánem péče o děti a mládež, a to dětem mladším než patnáct let. V trestním řízení může být uložena jen mladistvým (15-18 let). Ve výjimečných případech může být prodloužena do devatenácti let.

Sociální asistent (street worker) – terénní sociální služba orientovaná na starší děti a mladistvé v jejich přirozeném prostředí. Jejich posláním je ochrana před sociální patologií, nabídka pozitivních alternativ, orientace směrem ke zdravému životnímu stylu, výchova k toleranci jiných postojů a názorů.

Preventivně výchovná péče - preventivně výchovná péče je poskytování pedagogických a psychologických služeb dětem, u kterých je riziko poruch chování a není u nich nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Tato péče je poskytována střediskem nebo diagnostickým ústavem, a to formou ambulantní služby, celodenní služby nebo internátní služby – pobyt trvá zpravidla 8 týdnů. Výchovná skupina u celodenních nebo internátních služeb má 6 – 8 klientů, a to podle výchovných, zdravotních a vzdělávacích potřeb.

Střediska výchovné péče - jsou zřizována podle zákona č. 395/1991 Sb., o předškolních a školských zařízeních. Středisko poskytuje všestrannou preventivní pedagogickou péči a psychologickou pomoc klientům s rizikem nebo s projevy poruch chování. Tato péče je zaměřena na zmírnění nebo odstranění vzniklých poruch chování. Středisko také poskytuje konzultace a podává odborné informace osobám odpovědným za výchovu a různým pedagogickým pracovníkům, kteří pracují ve školských zařízeních. Středisko spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami nebo i se speciálně pedagogickými centry při poskytování metodické pomoci školským zařízením. Poskytují krizovou pomoc telefonicky i přímým kontaktem s klientem, terapeutické programy individuální i skupinové, zájmové kroužky, doučovací programy, pracovní poradenství, víkendové a prázdninové pobyty v přírodě, osvětové akce pro školy atd.

Současná situace v oblasti fungování výchovných středisek je taková, že se zabývají dětmi, u nichž vzniká závislost na alkoholu, návykových látkách, patologickém hráčství nebo dětmi, které se dostanou do krizové situace v důsledku rozpadu rodiny apod. Pracují na úrovni první a druhé hladiny prevence, úzce spolupracují s diagnostickými ústavami jako se svými partnery v oblasti selhávajících jedinců. Jako jedna z podmínek přijetí do střediska je svobodné rozhodnutí klienta a jeho rodičů.

Ústavní a ochranná výchova, typy ochranné výchovy

Výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy u dětí a mladistvých ve věku zpravidla od tří do osmnácti let zajišťují školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, respektive speciální školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy dle zákona č. 109/2002 Sb., o školských zařízeních ve znění pozdějších úprav.

Obec s rozšířenou působností, dle platných předpisů, navrhuje ústavní výchovu těch dětí, o něž rodiče nepečují náležitým způsobem a žádná jiná alternativa výchovy dítěte se nejeví jako vhodná nebo dostupná. Bývá navrhována i dětem, kteří nemají rodiče ani jiné způsobilé pečovatele. Podmínky rozhodování o ústavní výchově jsou upraveny v občanském soudním řádu. Příslušná obec dává návrh soudu, který ústavní výchovu nařídí. Soud může řízení o ústavní výchově zahájit i bez návrhu účastníků a nemusí se těmito návrhy při svém rozhodování řídit. Může nařídít i jiný druh výchovy než ústavní.

Dětský domov - bývají zde umístěni chlapci a děvčata ve věku od tří do osmnácti let, ve výjimečných případech do doby, než ukončí přípravu na své budoucí povolání. Jedná se o jedince, kterým byla soudem nařízena ústavní výchova, nebo které je potřeba umístit do náhradní výchovy, která nahrazuje výchovu rodičů do rozhodnutí soudu.

Dětský domov se školou - jedná se o státní školskou instituci pro realizaci ochranné a ústavní výchovy. Je to organizace příspěvková s právní subjektivitou, kterou zřizuje ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dětský domov se školou je zakotven v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Účelem tohoto zařízení je zajišťovat péči o dítě s ústavní nebo ochrannou výchovou, v případě ústavní výchovy u jedinců se závažnými poruchami chování. Základní organizační jednotkou je 5 - 8 dětí různého věku a pohlaví, přičemž sourozenci jsou zařazováni do jedné výchovné skupiny. V dětském domově se školou je přítomen skupinový vychovatel, etoped, psycholog, jehož úkolem a náplní práce je sestavování programu rozvoje osobnosti pro jednotlivé děti.

Výchovný ústav - pečují o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, kterým byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Výchovné ústavy plní zejména úkoly výchovného, vzdělávacího a sociálního charakteru. Účelem tohoto zařízení je především zajištění náhradní výchovné péče jedinci v zájmu jeho

zdravého rozvoje, řádné výchovy a vzdělávání. Zmírnit nebo alespoň částečně odstranit vzniklé poruchy chování a v neposlední řadě přispět k jeho zdárnému vývoji.

Diagnostický ústav - je internátní výchovné zařízení, které komplexně vyšetřuje z hlediska psychologického a pedagogického mládež s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou nebo mládež, o jejímž umístění do výchovného zařízení rozhodl předběžným opatřením soud. Diagnostické ústavy rozmisťují mládež na základě komplexního vyšetření do dětských domovů a speciálních výchovných zařízení. Diagnostický ústav pro mládež plní diagnostické úkoly pro mládež, která je (nebo má být), zařazena ve všech typech speciálních zařízení určených mládeži. Většina svěřenců v diagnostickém ústavu pro mládež má vzdělání odpovídající 6 - 7 třídě základní školy, někteří začali, ale nedokončili učební obor. Velkou část svěřenců tvoří romové. Jedinci se započatou střední nebo vyšší odbornou školou se zde neobjevují.

Současná situace a změny v ústavní péči

V ústavních zařízeních pro rizikové děti a mládež nedošlo v poslední době k žádným radikálním změnám. Dlouho očekávaná specializace ústavů nebyla doposud realizována. U nás máme dva druhy ústavů a to ústavy diagnostické a ústavy výchovné. Cílem výchovných ústavů, jako vzdělávacích zařízení, je naplnění příslušných kapacit do vyučovaných oborů. U diagnostických ústavů potom někdy dochází k problémům s umístěním jedince do dlouhodobé výchovy. Pobyť v diagnostickém zařízení se tak mnohdy prodlouží nad stanovenou dobu dvou měsíců. Pracovníci těchto ústavů by nejraději viděli některé své svěřence ve vězení, než v ústavu. Všeobecný trend dnešní doby je možno vystihnout větou, že každý ústav chce mít ty nejlepší a nejméně problémové jedince.

Dnešní situace v ústavech směřuje k tomu, že pracovníci těchto ústavů musejí pružně reagovat na měnící se situaci ve společnosti a tím pádem změnit i svůj přístup ke svěřencům, zkrátka být ve svém chování a jednání vstřícnější. Velkých změn doznává i stavebně technické řešení ubytovacích prostor v ústavech, kdy velké místnosti a ložnice se různě oddělují a přepažují, bývá v nich ubytován menší počet svěřenců, jsou vybavovány menšími kuchyňkami, svěřenci se podílejí na různých drobnějších opravách a výrobě nábytku do těchto nově vzniklých prostor.

U nás nejsou k dispozici různé typy zařízení, proto zde není možno očekávat jakousi vnitřní diferenciaci ústavů a dochází potom k tomu, že mnohdy jedinci,

kteří se dopustili méně závažných prohřešků, jsou společně ubytováni s těmi, kteří již mají za sebou bohatou minulost a řadu zkušeností jak s trestnou činností, tak např. s drogovou závislostí apod. Svěřenci jsou v ústavech ubytováni společně dle zvoleného společného učebního oboru.

Mezi neméně důležité a závažné problémy dnešních ústavů je možno zařadit útěky svěřenců z těchto zařízení. Personál nemá dostatek účinných prostředků jak jim v tom zabránit, zároveň má určité obavy z kritiky, která přichází ze strany rodičů nebo médií, není žádným velkým tajemstvím, že přibližně třetina svěřenců z těchto ústavů je na útěku.

V současné době přicházejí výchovné ústavy s jistou novinkou, která spočívá v zavádění **výstupního programu**, do kterého je klient zařazován dva měsíce před ukončením ústavní výchovy. Náplň tohoto programu spočívá v tom, že svěřenec pobývá většinu dní mimo ústav, do ústavu se dostavuje jen na vybrané určité programy, v rámci kterých se podrobně rozebírá jeho chování a celé jeho působení mimo ústav.

Velice významnou, u nás hodně propagovanou alternativní formou ústavní péče je tzv. **sociální byt**. Jedná se zpravidla o jakýsi malý ústav zřízený v bytě v běžné zástavbě, kde bydlí několik svěřenců společně s vychovateli, kteří dohlížejí na jejich chování a postupně začleňování se do běžného chodu společnosti. Klienti pobývají v bytě přibližně šest měsíců, před přijetím konkrétního klienta do péče je podrobně zjišťována klientova rodinná a sociální situace. Zástupce sdružení, které provozuje tuhle formu alternativní ústavní péče, podrobně sepíše s klientem a jeho rodiči smlouvu, ve které je vždy stanoven cíl pobytu. Vychovatelé působí v bytě zejména v době, kdy jsou v bytě klienti, plní tam funkci jakéhosi monitoringu, veškerý chod bytu si řídí klienti sami. Platí zde pouze minimální pravidla, zákaz požívání alkoholických nápojů, návštěvy příbuzných a partnerů jsou povoleny pouze do 22 hodin.

Některá občanská sdružení, která vznikla v posledních letech na našem území, mají snahu rozvinout formu péče, která se v zahraničí nazývá *domy na půl cesty*. Podstata této péče spočívá v umístění jedinců, kteří prošli jakoukoliv formou ústavní péče do ubytovacích zařízení a kteří nemají oporu a zázemí v rodině.

Určitou alternativou k ústavní výchově dětí, u nichž bývá ve většině případů jejich vývoj ohrožen selháním rodinného prostředí, se jeví zařazování těchto dětí do péče *profesionálních rodin*. Jedná se o model převzatý ze zahraničí, ve kterém jsou rizikové děti předávány na dobu 12 - 18 měsíců do bezplatné péče vybraným a speciálně vyškoleným rodinám. V tomto výše uvedeném období dotyčná agentura

zprostředkovávající tento program spolupracuje s rodinou, kterou dítě opustilo a snaží se dosáhnout takových poměrů a podmínek v rodině, aby se dítě do ní mohlo v co nejkratší době vrátit zpět.

Činnost a působení Probační a mediační služby

Probační a mediační služba (dále jen PMS) byla vytvořena dle zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

Probace - spočívá ve vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrolu výkonu trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, individuální pomoc obviněnému, aby vedl řádný život.

Mediace - dle zákona o PMS, rozumíme mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a další postup směřující k urovnání konfliktního stavu v souvislosti s trestním řízením. Mediace jako taková obsahuje prvky sociální kontroly a je možno k ní přistoupit se souhlasem obou stran. S reformou veřejné správy přecházejí pravomoce v oblasti mediace a probace na obce s rozšířenou působností, počítá se s tím, že by se střediska členila na speciální oddělení zaměřená na mladistvé obviněné, mladé dospělé a uživatele omamných a psychotropních látek. Při zavedení tohoto systému členění bude zapotřebí zaměstnance těchto středisek řádně proškolit a připravit na tyto specializované probační a mediační činnosti.

Dohled probačního úředníka - je jedním z druhů výchovných opatření. Dohledem se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajícím ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem. (Schelleová, 2004, s. 63-64)

Dohled probačního úředníka PMS se ukládá v případech, kdy soud dospěje k závěru, že ku prospěchu mladistvého je nutné, aby se na jeho řádnou výchovu dohlíželo v jeho vlastní rodině. Dohled je možno uložit i osobě mladší 15-ti let. Dohled spočívá v dlouhodobé práci s odsouzeným mladistvým. Mladistvý je povinen být s

probačním úředníkem v pravidelném kontaktu, spolupracovat při vytváření a realizaci konkrétního programu jeho výkonu a podrobit se kontrole dodržování podmínek uložených soudem nebo vyplývajících ze zákona. Je zejména povinen dostavovat se k probačnímu úředníkovi v dohodnutých lhůtách, informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání atd. a umožnit mu vstup do obydlí. Cílem tohoto výchovného opatření je snížit rizika páchaní další trestné činnosti a přispět k začlenění pachatele zpět do společnosti. (Sovák, 1996, s. 25)

Probačním programem rozumíme zejména program sociálního výcviku, psychologické poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Dociluje se toho různým režimem omezením v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyvaroval jednání, které by bylo v rozporu s platnými zákonnými normami.

Cíle PMS v oblasti trestní spravedlnosti mají charakter:

- integrace pachatele, který spočívá v zapojení pachatele trestného činu do běžného života ve společnosti, aniž by porušoval normy a zákony, kterými se daná společnost řídí,
- participace poškozeného, která spočívá ve větším zapojení poškozeného do procesu řešení následků trestné činnosti a procesu jejich odškodnění,
- ochrana společnosti, spočívající ve smyslu prevence před další kriminalitou a to účinným řešením konfliktních situací spojených s trestným činem.

PMS jako taková usiluje o odstranění následků trestného činu nejen u samotné oběti, ale i u ostatních osob dotčených trestným činem. Jako dotčená osoba se považuje jak rodinný příslušník, tak i např. náhodný kolemjdoucí atp. V tomto smyslu potom napomáhá svoji mediační činností k urovnání vztahů mezi pachatelem a obětí, ale zároveň i mezi pachatelem a komunitou, kde k trestnému činu došlo. PMS postupuje v součinnosti se státními orgány, ale i nevládními organizacemi, zejména při zajišťování výkonu alternativních trestů např. výkonu trestu obecně prospěšných prací.

4.4 Dílčí závěr

Prostředky výchovy jsou všechny skutečnosti (instituce a jiné výchovné organizace, způsoby práce, materiální a technické pomůcky), kterými se pomáhá uskutečňovat výchovný cíl. Prostředky působí přímo, čili intencionálně, za bezprostředního pedagogova působení na jedince a nepřímo, čili funkcionálně, tj. ovlivňováním rozvoje osobnosti vhodně adaptovaným prostředím. Výchovný cíl je kategorie historická a proměnná. Vyvíjí se s národem a jeho kulturou. Podle jeho charakteru a kvality lze jednotlivé soustavy hodnotit a srovnávat. Z výchovných cílů pak vyplývají adekvátní prostředky, principy, formy a metody. Můžou být krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Cíl individuální je snaha o osobní rozvoj a sociální rozvoj (prospěch společnosti). Cíl musí být popsateľný a sdělitelný. Výchova dnes směřuje k ideálu plného, harmonického rozvoje osobnosti. V této kapitole jsem se zabíral těmito prostředky, jako možnými činiteli, s kterými se dá kriminalita mladistvých pachatelů eliminovat. Napřed jsem uvedl vztah tématu se sociální pedagogikou a dále jsem hledal možná východiska, způsoby a možnosti intervence jakými jsou výchova a prevence, podpora rizikových rodin, poradenství a ambulantní sociální péče, přes ústavní výchovu až po probační a mediační službu. Současně jsem uvedl i aktuální situaci a změny v ústavní péči.

5 Empirická část

V teoretické části mé bakalářské práce jsem postupně popsal problém kriminality páchané mladistvými pachateli, jejich postavení v trestním právu ČR, možné důvody, které vedou k umístění jedince do výkonu trestního opatření odnětí svobody, dále funkci uvěznění a především možnosti resocializace, které tato instituce nabízí. V empirické části bych rád našel odpovědi na otázky co mohlo ovlivnit jejich kriminalitu, jaký druh trestné činnosti páchali, za jakou trestnou činnost byli odsouzeni k VTOS, jak vnímají a dodržují programy zacházení určené k jejich resocializaci ve věznicích a jak ovlivnilo jejich uvěznění vztah s rodinou. Zajímá mě i to, do jaké míry jsou spokojeni či nespokojeni s resocializací ve VTOS.

5.1 Stanovení cíle průzkumu a průzkumných hypotéz

Prováděný průzkum má za cíl zjistit skutečnosti o tom, co mohlo ovlivnit jejich kriminalitu, jaký druh trestné činnosti v minulosti páchali, za jakou trestnou činnost byli odsouzeni k VTOS, jak vnímají a dodržují programy zacházení určené k jejich resocializaci ve věznicích, jak ovlivnilo jejich uvěznění vztah s rodinou a jak hodnotí vliv umístění do VTOS pro jejich budoucí život.

Na základě výše uvedeného jsem pro vlastní průzkum stanovil tyto průzkumné hypotézy:

- 1. Většina odsouzených mladistvých z průzkumného vzorku pochází z neúplných, více početných a nemajetných rodin.**
- 2. Většina odsouzených mladistvých z průzkumného vzorku nerespektovala autoritu rodičů a rodiče se nezajímaly o jejich výchovu.**
- 3. Více jak polovina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku měla již před uvězněním výchovné problémy a podílela se na páchání různé delikventní činnosti.**
- 4. Většina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku je ve VTOS poprvé a za majetkovou trestnou činnost.**

5. **Většina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku má potíže s plněním programu zacházení.**
6. **Více jak polovina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku má nepřátelské vztahy s ostatními odsouzenými a s pracovníky VS ČR.**
7. **Více jak polovině mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku se po uložení trestního opatření zhoršily vztahy s rodinou.**
8. **Většina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku si myslí, že jejich pobyt ve vězení nemá žádný význam pro jejich budoucí život.**

Součástí průzkumu je ověření teoretických poznatků a stanovených hypotéz.

5.2 Metodologie a charakteristika průzkumného vzorku

K získání odpovědi na průzkumný problém jsem se rozhodl použít kvantitativně orientovaný průzkum, protože bylo nutné, vzhledem k položené otázce, zjistit informace od většího počtu osob. Použil jsem tedy dotazníkové šetření. (viz. příloha č.6)

Pro výběr vzorku zkoumaných osob jsem zvolil záměrný výběr 64 mladistvých, kteří vykonávají trestní opatření odnětí svobody ve věznici Všehrdy. Dotazoval jsem se mladistvých odsouzených ve věku 16 až 20let. Dotazníkové šetření jsem ve výše uvedené věznici vykonal v průběhu měsíce října roku 2010 za pomoci Mgr. Kalauzové Ilony, která s mladistvými odsouzenými pracuje, jako speciální pedagog. Předtím, jsem ale koncem září roku 2010, provedl pilotáž u 9 mladistvých mužů, umístěných na vazbě ve Vazební věznici Brno. Pilotáž byla zaměřená na to, zda mladistvý jedinec pochopí kladené otázky v dotazníku. S tímto mi byl ve Vazební věznici Brno nápomocen Mgr. Dostál Lubor, který zde pracuje jako lektor celoživotního vzdělávání. Z provedeného šetření vyplynulo, že mladiství jedinci s pochopením otázek v dotazníku problémy neměli. Musím ale podotknout, že než byli dotazníky respondentům rozdány, musel proběhnout výběr těch, kteří byli gramotní. Ve vazbě se totiž v tomto období nacházela většina obviněných mladistvých, která byla negramotná.

Vytvořil jsem dotazník s 51 uzavřenými a polouzavřenými otázkami. Sestavil jsem jej tak, aby na začátku pokrýval oblast možného vlivu rodinného prostředí na páchání jeho trestné činnosti tak, aby bylo zřejmé, jaké trestné činnosti se jedinec dopustil. Posléze jsem kladl otázky tak, aby z bodů vyplynulo, jak probíhá jeho

resocializace ve věznici, jak ji sám chápe a hodnotí. Na začátku dotazníku jsem mladistvým chlapcům položil jednodušší otázky, např. jaký je jejich věk, z jaké rodiny pochází, jaká byla výchova matky atd. Na závěr dotazníku jsem kladl otázky tak, aby z nich vyplynulo, jak ovlivnilo uvěznění jejich vztah s rodinou, dále hodnocení vlivu uvěznění pro jejich budoucnost a na závěr jsem se jich dotazoval, co by změnili, kdyby měli tu moc. Použil jsem anonymní dotazník, ze kterého je větší pravděpodobnost získání pravdivých odpovědí.

Pro zpracování dat u uzavřených a polouzavřených otázek jsem zvolil jednoduchou metodu k vyhodnocení četností odpovídající pro kvantitativní průzkum. Nejdříve jsem si získaná data uspořádal a ke každé otázce jsem si sestavil tabulku s počty odpovědí. Použil jsem tzv. „čárkovací metodu“ a výsledky jsem sestavil do tabulky četností. Podle této tabulky jsem vytvořil výšečový graf pro jasné znázornění procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí.

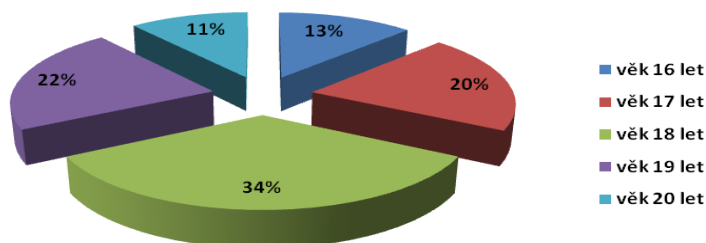
5.3 Výsledky šetření

Získané informace z dotazníku jsem sepsal, utvořil si grafy a porovnal s teoretickými poznatky. Zjistil jsem, že mnoho informací se shoduje a odpovídá zjištěným faktům.

Otázka č. 1: Váš věk je?

Z celkového počtu dotazovaných bylo 8 (13%) chlapců ve věku 16 let, 13 (20%) jich bylo 17-ti letých, 22 (34%) ve věku 18-ti let, 14 (22%) jich bylo 19-ti letých a 7 (11%) jich bylo 20-ti letých (viz graf č. 1). Průměrný věk zkoumaných respondentů umístěných ve věznici Všehrady byl 17,9 let.

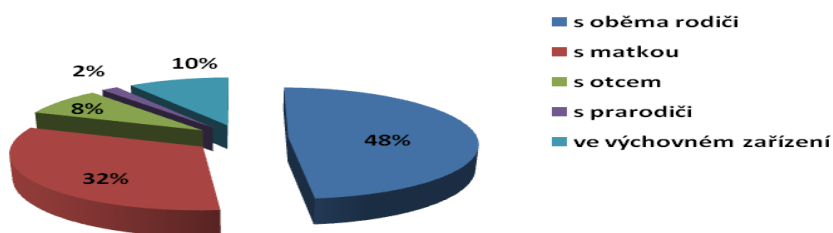
Graf č. 1

Otázka č. 2: V rodině vyrůstáte?

Ze všech chlapců jich 30 (48%) uvedlo, že vyrůstalo s oběma rodiči, dalších 5 (8%) vyrůstalo jen s otcem, 20 (32%) pouze s matkou, jeden respondent (2%) vyrůstal s prarodiči a 6 (10%) respondentů uvedlo, že vyrůstalo ve výchovném zařízení. (viz. graf č. 2) Z výše uvedených šesti respondentů, kteří vyrůstali ve výchovném zařízení (dále jen VZ) dva upřesnili, že nejprve vyrůstali s oběma rodiči a teprve poté byli umístěni do VZ a tři uvedli, že nejprve vyrůstali jen s matkou a poté byli taktéž umístěni do VZ.

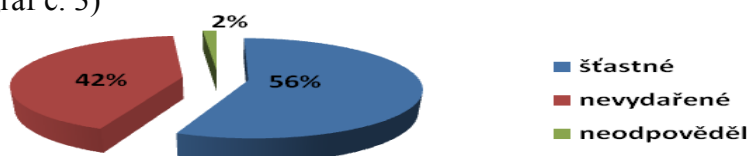
Graf č. 2

Otázka č. 3: Manželství rodičů hodnotíte jako?

Většina 36 (56%) respondentů odpověděla, že manželství rodičů hodnotí jako šťastné, oproti tomu 27 (42%) hodnotilo, jako nevydařené. Jeden respondent nevedl žádnou odpověď. (viz. graf č. 3)

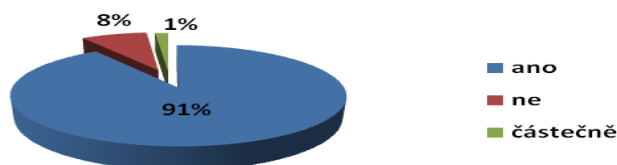
Graf č. 3

Otázka č. 4: Bylo Vám doma vysvětlováno, co je správné a co ne, jak se chovat?

Naprostá většina chlapců 58 (91%) uvedla, že ano, 5 (8%) uvedlo, že částečně a pouze jeden uvedl, že ne. (viz. graf č. 4)

Graf č. 4

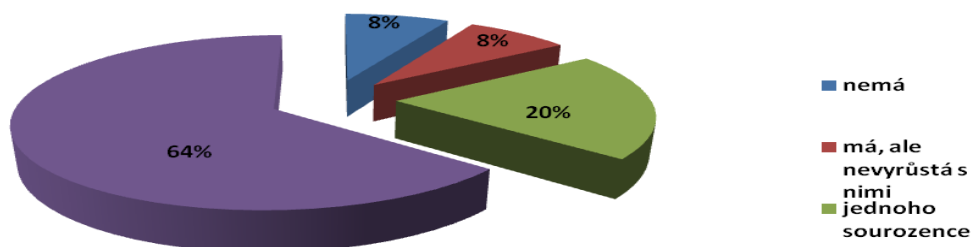

Otázka č. 5: Máte sourozence?

5 (8%) odpovědělo, že nemá sourozence, dalších 5 (8%) odpovědělo, že má, ale nevyrůstá s nimi, 13 (20%) má jednoho sourozence a většina 41 (64%) odpověděla, že

má více než jednoho sourozence. (viz. graf č. 5) Což znamená, že více než většina z dotazovaných mladistvých odsouzených pochází z více početných rodin.

Graf č. 5

Otázka č. 6: Rodina z níž pocházíte je dle Vás?

Z dotazovaných mladistvých 4 (6%) uvedlo, že je spíše chudá, naprostá většina 58 (91%) uvedla, že průměrná a 2 (3%) neuvedli žádnou odpověď. (viz. graf č. 6)

Graf č. 6

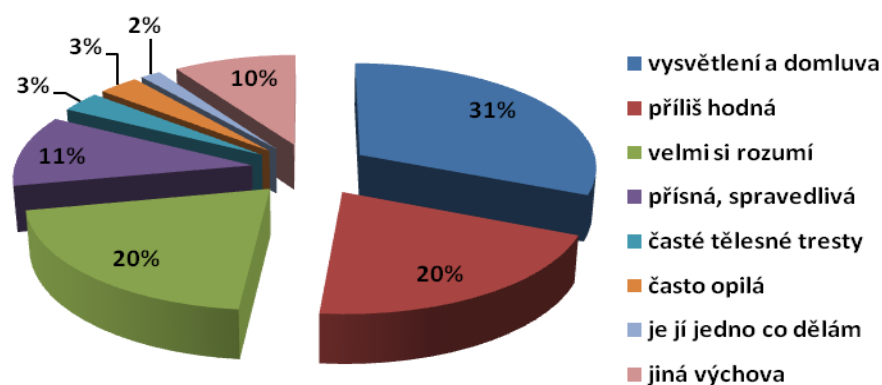

Otázka č. 7: Výchova matky spočívá?

Nejvíce chlapců 20 (31%) uvedlo, že ve vysvětlení a domluvě, 13 (13%) je na mě příliš hodná a až přehnaně se o mě bojí, stejný počet 13ti (20%) uvedl, že si s matkou velmi rozumí, 7 (11%) jich uvedlo, že je na ně přísná, ale spravedlivá, 2 (3%) uvedli, že výchova jejich matky spočívala v častých tělesných trestech, taktéž další 2 (3%) matka je často opilá, jeden uvedl, že matce je jedno co dělá a 6 (10%) z nich uvedlo, že výchova matky je jiná. (viz. graf č. 7)

Ti co zvolili variantu jiná, ještě někteří z nich upřesnili, např. „nežiji s ní od 7let“, nebo „nikdy jsem ji neviděl“, a nebo jeden uvedl „její výchova byla hysterická, ulhaná, nepřátelská a pořád na mě volala policajty“.

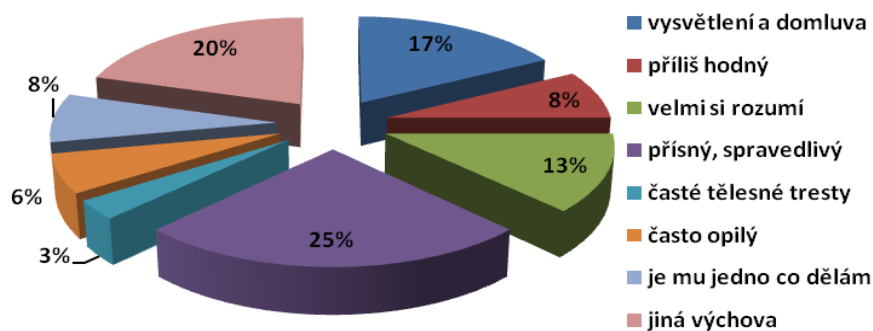
Graf č. 7

Otázka č. 8: Výchova otce spočívá?

Zde 11 (17%) uvedlo ve vysvětlení a domluvě, 5 (8%) je na mě příliš hodný a až přehnaně se o mě bojí, 8 (13%) uvedlo, že si s otcem velmi rozumí, nejvíce 16 (25%) jich uvedlo, že je na ně přísný, ale spravedlivý, 2 (3%) uvedli, že výchova jejich otce spočívala v častých tělesných trestech, dále 4 (6%) uvedli, že otec je často opilý, 5 (8%) uvedlo, že otci je jedno co dělá a 13 (20%) z nich uvedlo, že výchova otce je jiná. (viz. graf č. 8) Z nich někteří upřesnili, např. 5 chlapců, že jim otec zemřel a další napsali „nemám otce“.

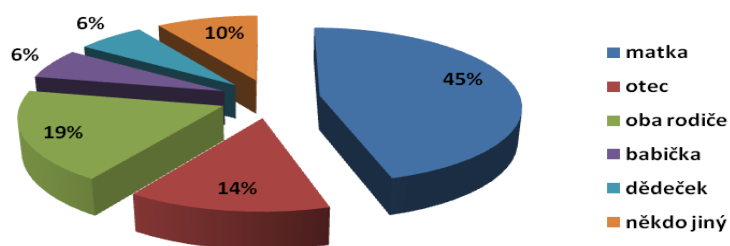
Graf č. 8

Otázka č. 9: Kdo je pro Vás z nejbližších autoritou?

Nejvíce 29 (45%) z nich uvedlo, že matka, dále pak 9 (14%) uvedlo otce, 12 (19%) uvedlo současně matku s otcem, 4 (6%) uvedli babičku, 4 (6%) uvedli dědečka, 6 (10%) vybralo variantu někoho jiného. (viz. graf č. 9) Tito mi do dotazníku upřesnili „Pro mě je autoritou pí Štípková, vychovatelka VÚM Střílky“, další uváděli sestry a družky a někteří označili varianty A,B,C,D.

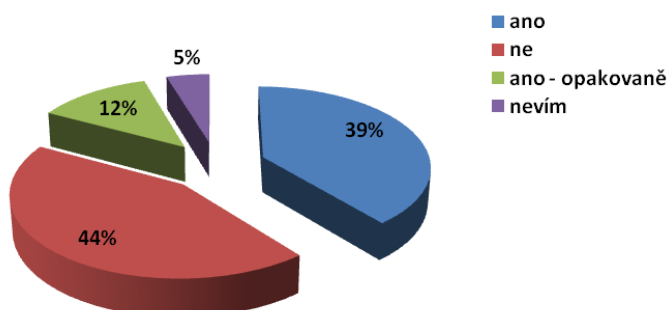
Graf č. 9

Otázka č. 10: Byl nebo je ve Vaší rodině někdo ve vězení?

Na tuto otázku mi 28 (44%) odpovědělo ne, dále 25 (39%) z nich odpovědělo ano, 8 (12%) zvolilo variantu ano, opakovaně a 3 (5%) odpovědělo nevím. (viz. graf č. 10)

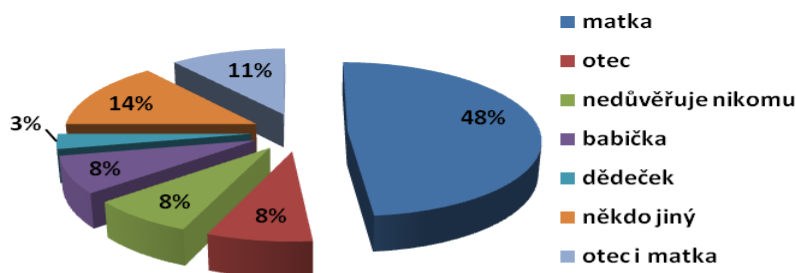
Graf č. 10

Otázka č. 11: Komu nejvíce důvěřujete?

Nejvíce 31 (48%) jich uvedlo matku, potom 5 (8%) otce, 2 (3%) dědečka, 5 (8%) babičku, stejný počet 5 (8%) nedůvěřuje nikomu a 9 (14%) uvedlo důvěru v někoho jiného. Tito uváděli své sestřenice, sestry a družky. 7 (11%) odpovědělo, že důvěřuje otci a matce. (viz. graf č. 11)

Graf č. 11

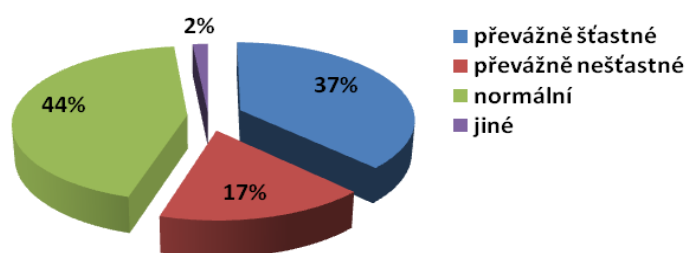

Otázka č. 12: Jaké si myslíte, že bylo období Vašeho dětství?

28 (44%) respondentů zvolilo variantu, řekl bych, že normální, 24 (37%) převážně šťastné,

11 (17%) převážně nešťastné a 1 (2%) uvedl variantu jiné, s tím, že dopsal: „mohlo být lepší“. (viz. graf č. 12)

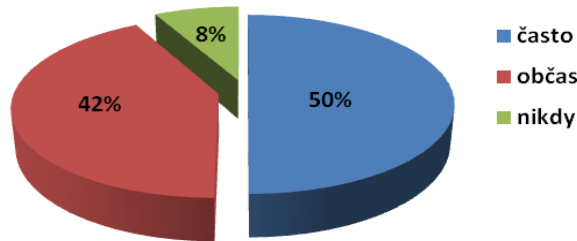
Graf č. 12

Otázka č. 13: Byly s Vámi v minulosti výchovné problémy?

Přesná polovina 32 (50%) respondentů uvedla, že s nimi byly výchovné problémy často, 27 (42%) uvedla občas a 5 (8%) uvedlo, že s nimi nebyly v minulosti nikdy výchovné problémy. (viz. graf č. 13)

Graf č. 13

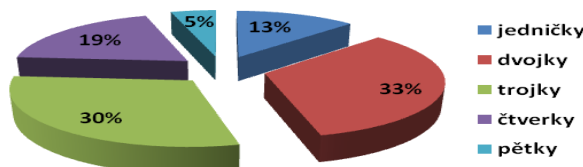

Otázka č. 14: Vaše studijní výsledky na základní škole byly dle klasifikace převážně ?

21(33%) uvádí dvojky, 19 (30%) trojky, 12 (19%) čtverky, 8 (13%) z nich uvedlo jedničky a nedostatečné pětky uvedli 3 (5 %). (viz. graf č. 14)

U této otázky, vzhledem k dalším výsledkům z otázky č. 15, bych pochyboval, o pravdivosti odpovědí respondentů.

Graf č. 14

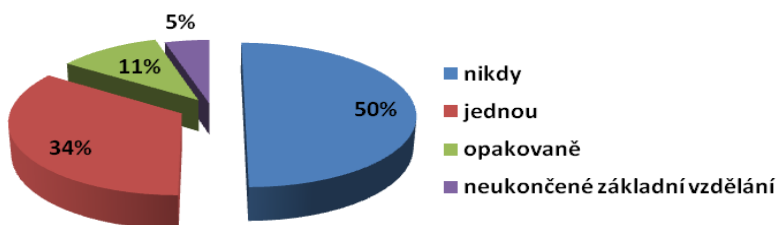

Otázka č. 15: Kolikrát jste propadl?

Na tuto otázku polovina 32 (50%) odpověděla nikdy, 22 (34%) jednou, 7 (11%) opakovaně a 3 (5%) zvolila variantu opakovaně, nemám dosud dokončenou ani základní školní docházku. (viz. graf č. 15)

Zde jeden respondent uvedl, že propadl za to, že celý jeden rok nechodil do školy.

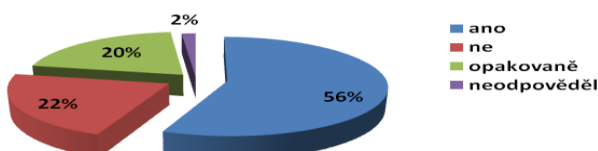
Graf č. 15

Otázka č. 16: Byl jste v minulosti někdy kázeňsky trestán?

Většina chlapců 36 (56%) uvedla ano, 14 (22%) ne, 13 (20%) ano opakovaně a jeden nevedl žádnou odpověď. (viz. graf č. 16)

Graf č. 16

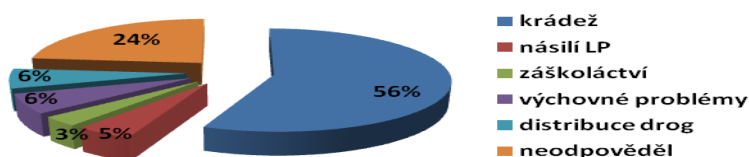

Otázka č. 17: Za jaké jednání?

Více jak polovina 36 (56%) uvedlo krádež a z těchto respondentů 3 uvedli tuto variantu společně se záškoláctvím a 5 s násilím, dále 3 (5%) zvolilo násilí – loupežné přepadení, 4 (6%) záškoláctví, 2 (3%) výchovné problémy, 4 (6%) distribuci drog, 15 (24%) nevedlo žádné jednání. (viz. graf č. 17)

Zde se potvrzují výsledky statistik, které jsem uvedl v teoretické části mé práce, a to, že naprostá většina páchaní delikventní činnosti mladistvých je majetkového charakteru. Variantu sexuálně motivované násilí nezvolil žádný z dotazovaných respondentů.

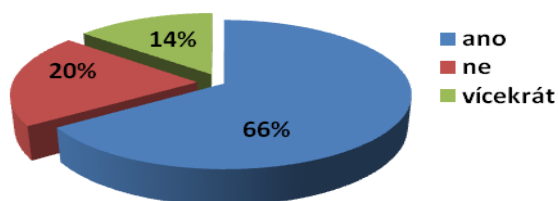
Graf č. 17

Otázka č. 18: Byl jste za své jednání již v minulosti někdy soudně trestán?

Většina 42 (66%) zvolila ano, 13 (20%) ne a 9 (14%) ano, vícekrát. (viz. graf č. 18)

Graf č. 18

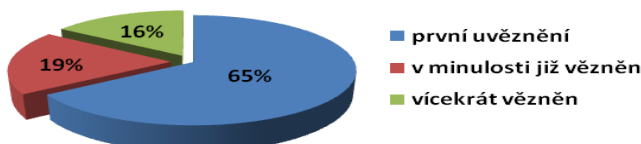

Otázka č. 19: Kolikrát jste již byl za své jednání v minulosti ve vězení? Pokud ano, uveďte prosím za jaký čin?

Většina 42 (65%) chlapců uvedlo, že toto je jejich první uvěznění, dále pak 12 (19%) že bylo v minulosti jednou uvězněno a 10 (16%) jich přiznalo, že již bylo vícekrát uvězněno. (viz. graf č. 19)

Ve variantě odpovědi ano, jednou, uvádí nejčastěji, za krádež, 3x za loupež, 1x padělání peněz a také za porušení podmínky, kdy měli původně vykonávat obecně prospěšné práce.

Graf č. 19

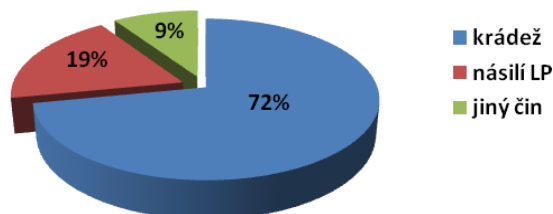
Otázka č. 20: Z jakého důvodu jste v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody?

Naprostá většina 46 (72%) uvedla krádež, 12 (19%) násilí – loupežné přepadení a 6 (9%) zvolilo variantu jiný čin. (viz. graf č. 20)

Tři respondenti, kteří zvolili krádež současně uvedli, že byla spojena s mařením úředního rozhodnutí, v jejich případech se jednalo o řízení motorového vozidla bez platného řidičského oprávnění a další jeden uvedl krádež a omezování osobní svobody. Z loupežných přepadení mi jeden chlapec připsal: „El paso a násilí vůči úřední osobě – policajt a taky maření úředního rozhodnutí, nevykonal jsem obecně prospěšné práce“. Další uvedli, že loupežné přepadení plus držení cizí platební karty, nebo útěk z DDÚ. Jeden mi do dotazníku napsal, když napřed zvolil variantu násilí, že: „Za to, že jsem

chtěl zachránit svojí sestru“. Variantu sexuálně motivované násilí nezvolil žádný z dotazovaných respondentů.

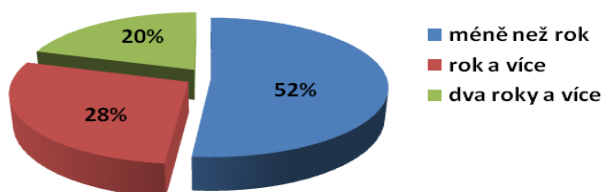
Graf č. 20

Otázka č. 21: Jak dlouho už jste v tomto vězení?

Více jak polovina 33 (52%) uvádí méně než rok, 18 (28%) rok a více a 13 (20%) dva roky a více. (viz. graf č. 21)

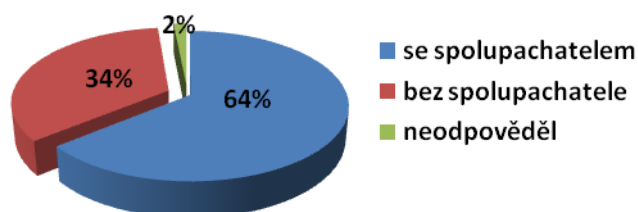
Graf č. 21

Otázka č. 22: Pomáhal Vám někdo spáchat trestný čin, za který jste zde?

41 (64%) uvádí, že měli spolupachatele, 22 (32%) uvádí, že neměli spolupachatele a jeden respondent nevedl žádnou odpověď. (viz. graf č. 22)

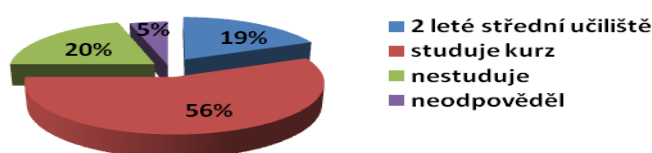
Graf č. 22

Otázka č. 23: Jakou školu zde studujete?

Většina 36 (56%) uvedla, že studuje kurz, 12 (19%) uvádí studium na 2letém středním učilišti, 3 (5%) nevedlo žádnou variantu a 13 (20%) napsalo, že nestuduje. (viz. graf č. 23) Z těch co nestudují jeden napsal, že teprve začne studovat a že se na to těší a dva mi upřesnili, že již zde studovali a studium řádně dokončili.

Graf č. 23

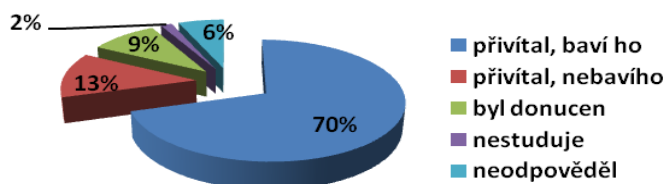

Otázka č. 24: Studium v rámci programu zacházení:

Naprostá většina 45 (70%) uvádí, že studium přivítala a baví je, 8 (13%) zvolilo variantu studium jsem přivítal, ale nebaví mě, jeden napsal, že nestuduje, 4 (6%) neuvedlo žádnou variantu a 6 (10%) zvolilo variantu byl jsem k němu přinucen, jinak bych byl kázeňsky trestán. (viz. graf č. 24) Z posledně uvedených mi jeden upřesnil, že začal studovat

kvůli jídlu, aby ho měl více, prý ve VTOS trpí hladu.

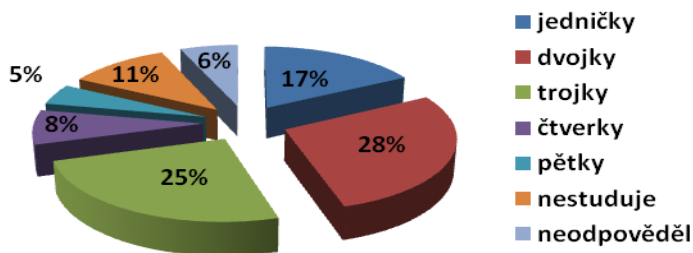
Graf č. 24

Otázka č. 25: Vaše dosavadní studijní výsledky zde jsou dle klasifikace převážně ?

18 (28%) uvádí dvojky, 16 (25%) trojky, 11 (17%) jedničky, 5 (8%) čtverky, 3 (5%) pětky, 7 (11%) uvedlo, že nestuduje a 4 (6%) ne zvolili žádnou odpověď. (viz. graf č 25)

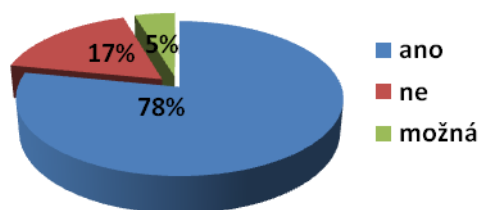
Graf č. 25

Otázka č. 26: Myslíte si, že pobyt v tomto zařízení Vám pomůže k tomu, že se Vaše chování změní k lepšímu?

Naprostá většina 50 (78%) zvolila odpověď ano, 11 (17%) ne a 3 (5%) možná. (viz. graf č. 26)

Graf č. 26

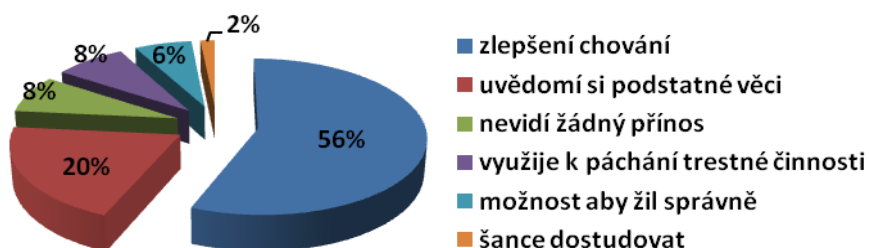

Otázka č. 27: Jaký přínos vidíte v tom, že jste ve výkonu trestu odnětí svobody?

Více jak polovina 36 (56%) uvedla, že pobyt zde je přivede k zamyšlení se nad sebou a ke zlepšení jejich chování, 13 (20%) že si uvědomí podstatné věci, 5 (8%) nevidí žádný přínos, taktéž dalších 5 (8%) zvolilo variantu poznávám zde nové možnosti k dalšímu páčání trestné činnosti, 4 (6%) uvedlo, že poznává nové možnosti, zkušenosti a lidi, aby už žili správně a jeden uvedl, že je to pro něj jediná šance, jak dostudovat. (viz. graf č. 27)

Příklady, které mladiství odsouzení vepsali do dotazníku pro doplnění svých zvolených variant: „Teď už vím, že se nechci vrátit, proto nebudu ani páchat.“ Nebo: „Člověk si uvědomí, že svoboda je k nezaplacení“.

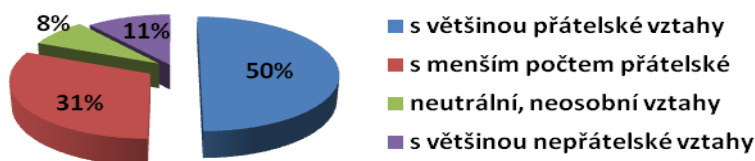
Graf č. 27

Otázka č. 28: Jak vycházíte s ostatními spoluvězni?

Rovná polovina 32 (50%) uvedla, že s většinou má bezkonfliktní, přátelské vztahy, 20 (31%) uvádí přátelské vztahy s menším počtem spoluvězňů, 5 (8%) uvedlo, že s většinou má neutrální, neosobní vztahy a 7 (11%) uvádí, že s většinou má nepřátelské vztahy. (viz. graf č. 28) Nepřátelské vztahy uvedl i chlapec, který mi k variantě a.) s většinou mám bezkonfliktní, přátelské vztahy dopsal: „Tuto možnost mohl vymyslet jen INTELIGENT“.

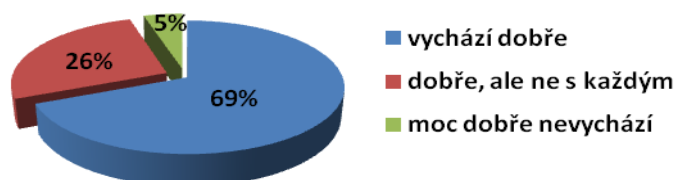
Graf č. 28

Otázka č. 29: Jak zde vycházíte s dozorci?

Naprostá většina 44 (69%) vychází dobře, 17 (27%) dobře, ale neplatí to vždy a s každým a 3 (4%) uvedlo, že moc dobře s nimi nevychází. (viz. graf č. 29)

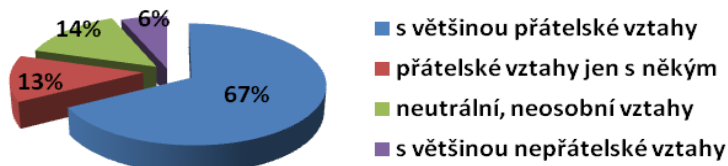
Graf č. 29

Otázka č. 30: Jak s ostatními pracovníky VS ČR?

Většina 43 (67%) má s většinou bezkonfliktní, přátelské vztahy, 8 (13%) má přátelské vztahy jen s někým, 9 (14%) má s většinou neutrální, neosobní vztahy a 4 (6%) mají s většinou z nich nepřátelské vztahy. (viz. graf č. 30)

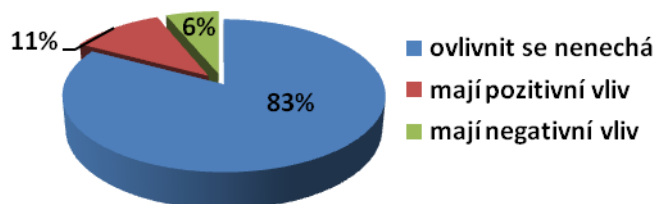
Graf č. 30

Otázka č. 31: Myslíte si, že zde ostatní chlapci ovlivňují Vaše názory, chování a jednání?

Většina 53 (83%) uvádí, že je sama sebou a ovlivnit se nikým nenechá, 7 (11%) uvedlo, že ostatní chlapci na ně mají pozitivní vliv a 4 (6%) uvedli, že ostatní chlapci na ně mají negativní vliv. (viz. graf č. 31)

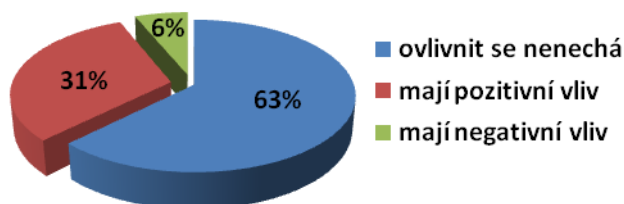
Graf č. 31

Otázka č. 32: Myslíte si, že zde pracovníci VS ČR ovlivňují Vaše názory, chování a jednání?

Zde 40 (63%) uvádí, ne jsem sám sebou a ovlivnit se nikým nenechám, 20 (31%) uvedli, ano, mají na mě pozitivní vliv a 4 (6%) ano, mají na mě negativní vliv. (viz. graf č. 32)

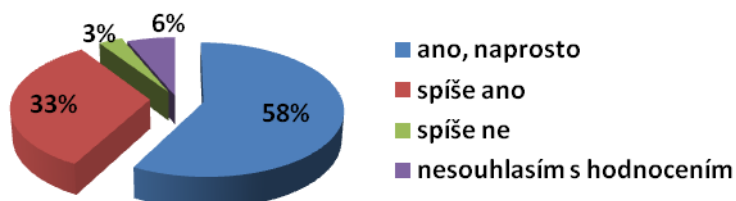
Graf č. 32

Otázka č. 33: Myslíte si, že pracovníci VS ČR jsou při hodnocení spravedliví?

37 (58%) zvolili variantu ano, naprosto, 21 (33%) spíše ano, 2 (3%) spíše ne a 4 (6%) vůbec nesouhlasím s jejich hodnocením. (viz. graf č. 33)

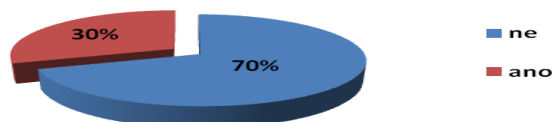
Graf č. 33

Otázka č. 34: Je pro Vás těžké dodržovat režim dne?

Většina chlapců 44 (66%) odpověděla ne a 19 (30%) jich odpovědělo ano. (viz. graf č. 34)

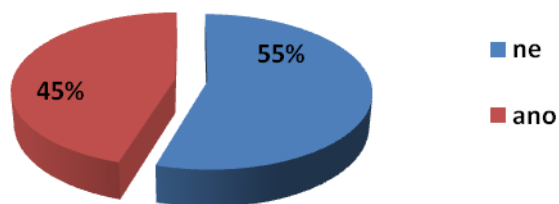
Graf č. 34

Otázka č. 35: Chtěl by jste něco změnit na režimu dne?

35 (55%) odpovědělo ne a 29 (45%) odpovědělo ano. (viz. graf č. 35)

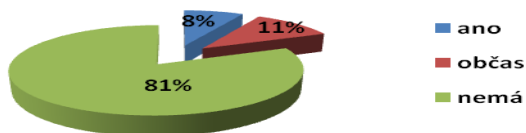
Graf č. 35

Otázka č. 36: Máte problém plnit úkoly Vám stanovené / program zacházení?

Z dotazovaných 5 (8%) odpovědělo ano, 7 (11%) občas a naprostá většina 52 (81%) odpověděla, že nemá s plněním programu zacházení problémy. (viz. graf č. 36)

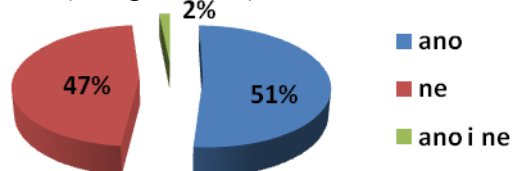
Graf č. 36

Otázka č. 37: Máte zde dostatek soukromí?

Ano odpovědělo 33 (52%), ne 30 (48%) a 1 (2%) uvedl variantu ano i ne. Chlapec, který v otázce č. 28 vepsal výše zmíněnou poznámku o „inteligenci“, tuto otázku komentuje slovy: „Jste normální?“ (viz. graf č. 37)

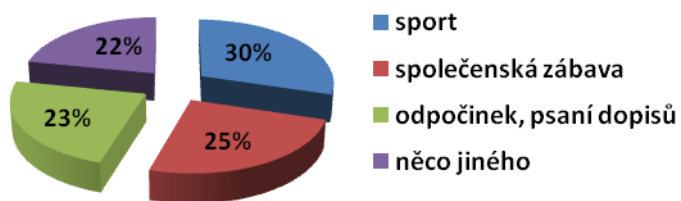
Graf č. 37

Otázka č. 38: Co děláte rád ve volném čase?

Sportu se věnuje 19 (30%), 16 (25%) upřednostňuje společenskou zábavu, 15 (23%) upřednostňuje odpočinek a psaní dopisů a něco jiného uvedlo 14 (22%) chlapců. (viz. graf č. 38) Výše zmiňovaný respondent zde napsal: „ Tady se nedá dělat nic, ani ten posraný spánek!!“ Další chlapec např. uvedl zevling

Graf č. 38

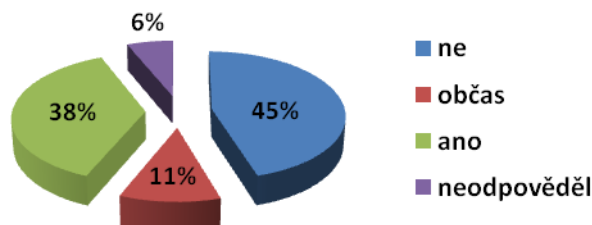

Otázka č. 39: Navštěvujete pravidelně nějaký zájmový kroužek? Pokud ano, uveďte prosím jaký?

Z celkového počtu 64 mladistvých odsouzených uvedlo 29 (45%) ne, 7 (11%) občas, 4 (6%) nezvolilo žádnou z odpovědí a 24 (38%) ano. (viz. graf č. 39)

Volný čas je neméně důležitý, protože v rámci zájmových činností dochází u jedinců k naplňování jejich osobních potřeb. Z 24 jich 4 uvedli němčinu, 5 keramiku, 2 zahradu, 6 hudební kroužek a 1 počítačový kroužek. Velmi málo ze všech se těmto činnostem věnuje intenzivněji v rámci těchto zájmových kroužků.

Graf č. 39

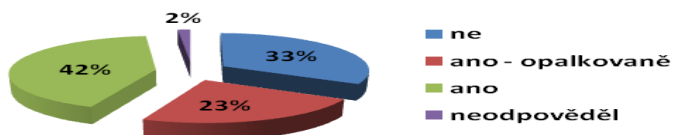

Otázka č. 40: Byl jste zde již nějak kázeňsky trestán? Pokud ano, uveďte prosím za jaké jednání?

21 (33%) uvedlo ne, jeden respondent nezvolil žádnou odpověď, 15 (24%) uvedli ano, opakovaně a 27 (42%) uvedlo ano. (viz. graf č. 40)

Z 42 respondentů, kteří uvedli ano jich 10 uvádí, že to bylo za pobyt na cizím pokoji, dalších 17 za fyzické napadení ostatních spoluvězňů a za rvačky, další uvádí nepořádek na pokojích nebo ve skříňce a jeden uvedl, že: „6e jsem tu byl tři dny a vstal jsem o pět minut pozdě, ale už si jinak dávám pozor“. Z šetření se potvrdilo, že násilí mezi mladistvými odsouzenými ve VTOS je opravdu velký problém.

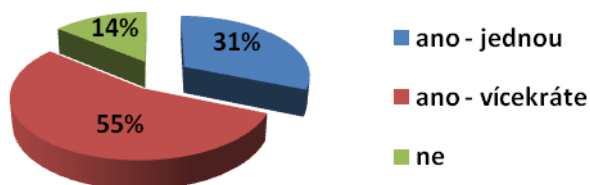
Graf č. 40

Otázka č. 41: Byl jste zde již někdy kázeňsky odměněn?

20 (32%) ano, jednou, 35 (55%) ano, vícekrát a 9 (13%) uvádí ne. (viz. graf č. 41)

Graf č. 41

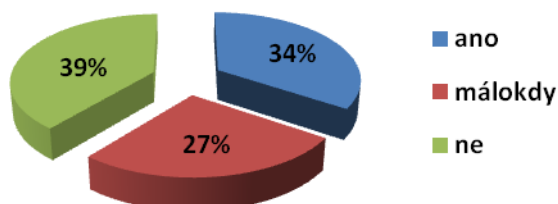

Otázka č. 42: Udržujete zde stále kontakt s bývalými kamarády?

Ano uvádí 22 (34%) odsouzených, 25 (39%) uvádí ne a málokdy uvedlo 17 (27%) respondentů. (viz. graf č. 42)

Jeden upřesnil a napsal: „Uvědomuji si, že to nejsou kamarádi“.

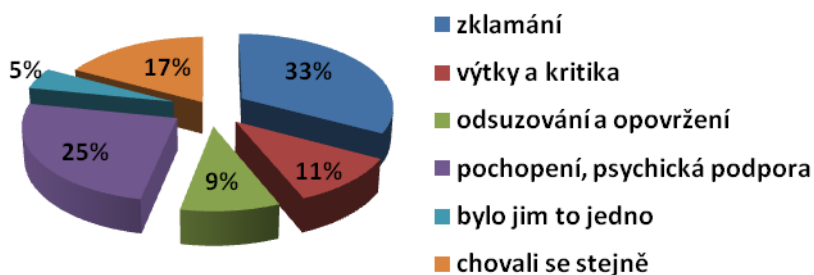
Graf č. 42

Otázka č. 43: Jak se k vám zachovali příbuzní po Vašem odsouzení? Projevy:

Tady 21 (33%) uvádí zklamání, dále pak 7 (11%) výtky a kritiku, potom 6 (9%) odsuzování a opovržení, 16 (25%) snahu a pochopení, psychickou či jinou podporu, 3 (5%) uvádí, bylo jim to jedno a 11 (17%) uvedlo, že se k nim chovali stejně, jako před uvězněním. (viz. graf č. 43)

Graf č. 43

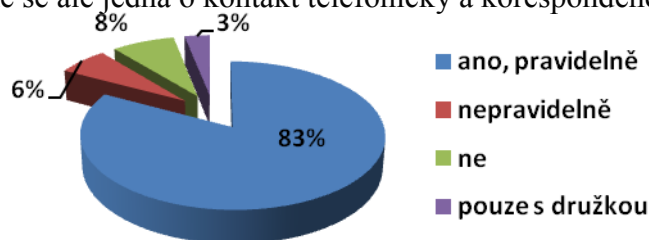
Otázka č. 44: Udržujete zde kontakt s rodinou?

Zde 53 (83%) odpovídá ano, pravidelně, 4 (6%) nepravidelně, 5 (8%) ne a 2 (3%) uvedli, že pouze s družkou. (viz. graf č. 44)

Uvedl mi, že družku má těhotnou a že ji miluje. Již v teorii jsem podotkl nutnost spolupráce věznice s rodinou, pokud je to tedy možné. Výchovná skupina představuje pro chlapce v jistém smyslu jejich zázemí, ale rodinu rozhodně nahradit nemůže. Proto

je potěšující, že 83% chlapců udržuje kontakt s rodinou, což je i více než s bývalými kamarády, tj. 34%. Převážně se ale jedná o kontakt telefonický a korespondenční.

Graf č. 44

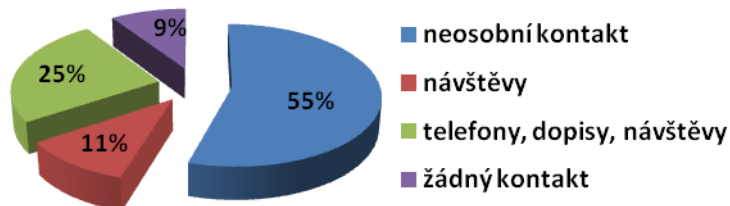
Otázka č. 45: Jakou podobu má zde kontakt s Vaší rodinou?

U více jak poloviny 35 (55%) je kontakt neosobní, založený na telefonování a psaní dopisů, pouze 7 (11%) uvádí, že je rodina ve VTOS navštěvuje, 16 (25%) uvádí, že jejich vztah s rodinou má podobu telefonování, dopisování a že je ve VTOS rodina navštěvuje,

6 (9%) uvedlo, že nemá žádný kontakt s rodinou. (viz. graf č. 45)

Zde je bohužel potvrzena skutečnost, o které hovořím v teoretické části. Jedná se o fakt, že věznice je umístěna až v severních Čechách a z moravského regionu je pro mnohé rodiny finančně náročné za svým příbuzným dojíždět.

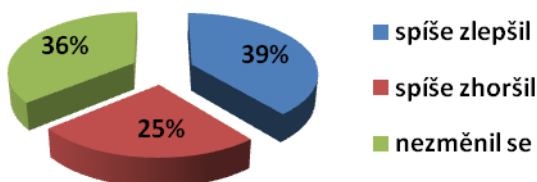
Graf č. 45

Otázka č. 46: Řekl by jste, že co jste zde, tak se Váš kontakt s rodinou...?

U 25 (39%) se spíše zlepšil, jeden uvádí, že o moc, u 16 (25%) spíše zhoršil a 23 (36%) mladistvých odsouzených hodnotí situaci jako stejnou před jejich uvězněním. (viz. graf č. 46)

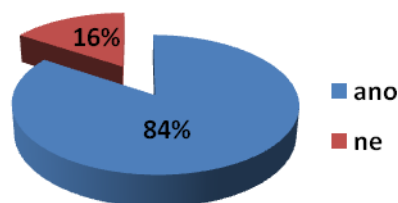
Graf č. 46

Otázka č. 47: Dostáváte od rodičů nárokové balíčky?

Více jak polovina 54 (84%) uvádí ano a 10 (16%) uvádí, že ne. Z těch, co zvolili variantu ano mi 3 upřesnili, že balíček dostanou pouze za podmínky, že si o něj sami napíší. (viz. graf č. 47)

Graf č. 47

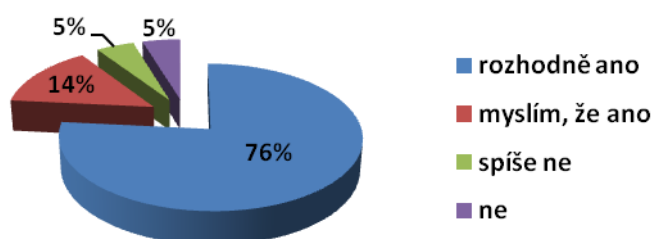

Otázka č. 48: Budete mít podporu své rodiny po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

Zde 49(76%) uvedlo rozhodně ano, 9(14%) myslím, že ano, 3(5%) spíše ne a 3(5%) ne. (viz. graf č. 48)

U varianty ne jeden uvádí: „Vystačím si sám se sebou“.

Graf č. 48

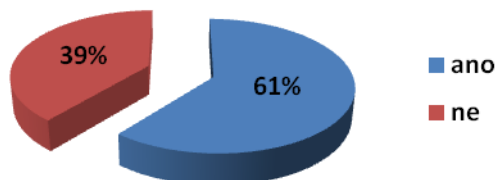

Otázka č. 49: Máte zde někoho blízkého, komu můžete důvěřovat? Pokud ano, uveďte prosím koho?

Z celkového počtu jich 39 (61%) odpovědělo ano a 25 (39%) odpovědělo ne. (viz. graf č. 49)

U této otázky ale musím podotknout, že jen 3 odsouzení uvedli někoho ze spoluvězňů a 1 speciální pedagožku z věznice, jinak ostatní uváděli většinou někoho z rodinných příslušníků. Z těch, co zvolili variantu ne, mi 3 odsouzení napsali, že mohou důvěřovat pouze sami sobě.

Graf č. 49

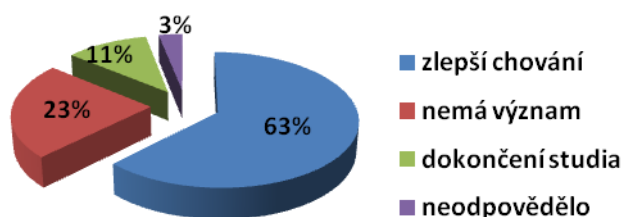
Otázka č. 50: K čemu si myslíte, že je Vám pobyt ve VTOS prospěšný pro Váš budoucí život?

Nejvíce 40 (63%) jich uvedlo, že pomůže zlepšit jejich chování, připravit se pro život a získat nové zkušenosti, 15 (23%) naopak, že žádný význam nemá, 7 (11%)

uvedlo, že je to jediná cesta jak dokončit studium a 2 (3%) nezvolili žádnou z odpovědí. (viz. graf č. 50)

Dva mladiství připsali, že se jim pomůže zbavit se braní drog. V této otázce se ukazuje dobrá práce ze strany pracovníků VS ČR, kteří s mladistvými odsouzenými pracují. Vzhledem k tomu, že celých 74% uvádí kladný vliv pobytu ve vězení do jejich budoucího života je vidět, že jsou zvoleny vhodné metody reedukace ke správnému nasměrování jedince a k odstranění jeho nežádoucího chování.

Graf č. 50

Otázka č. 51: Kdyby jste měl tu moc, co by jste zde změnil?

U této otázky zvolilo variantu ne, nic bych neměnil 30 (47%) mladistvých a variantu ano, změnil bych, zvolilo 34 (53%) respondentů.

Každá věznice má svůj denní režim pevně stanovený. Většina těch, co zvolila variantu b.) uvedla konkrétní věci, co by chtěli změnit. Tři z nich by chtěli mít možnost televize na ložnici nonstop, nebo jeden by dal práci mladistvým, dále pak čtyři by chtěli volnější režim, jeden mi napsal, že by to bylo asi 150 různých věcí, nebo další, že by to bylo na dlouho a konkrétně tedy neupřesnil nic, dalších pět by chtělo mít možnost delšího času na hygienu, včetně teplé vody a možnosti přijmout hygienické potřeby bez tzv. „balíčky“, další dva by chtěli zrušit kázeňské tresty, jeden by chtěl mít svůj civil na cimře, dalších 10 by chtělo mít možnost delšího spánku a osm z respondentů by přivítalo vstřícnější přístup zaměstnanců VS ČR vůči jejich osobám. Co uvedlo nejvíce mladistvých odsouzených a z čehož vyplývá, že je pro ně nejvíce palčivý problém, který vnímají jako nejhorší, je strava. Ze 34 mladistvých odsouzených mi jich 28 uvedlo, že by chtěli zlepšit stravu, jeden dokonce píše: „Trpíme tady hladu“.

5.4 Verifikace hypotéz

Hypotézy byly stanoveny na počátku průzkumného šetření a vztahují se k odsouzeným mladistvým ve výkonu trestního opatření odnětí svobody, umístěným ve věznici Všehrdy v říjnu roku 2010.

Hypotéza 1

Většina odsouzených mladistvých z průzkumného vzorku pochází z neúplných, více početných a nemajetných rodin.

Hypotéza byla stanovena tak, že předpokládala vyrůstání mladistvých delikventů v neúplných rodinách, ve kterých bylo více dětí a které nebyly materiálně nadprůměrně zajištěné. Výzkumem bylo zjištěno, že 32 mladistvých odsouzených vyrůstalo v neúplné rodině, což je 52% respondentů. S matkou jich vyrůstalo 20 (32%), s otcem 5 (8%), s prarodiči 1 (2%) a ve výchovném zařízení 6 (10%). Ostatních 30 (48%) jich uvedlo, že vyrůstali s oběma rodiči. Tímto zjištěním, se můžeme domnívat, že úplnost či neúplnost rodiny asi nemá přímý vliv na páchaní trestné činnosti.

Z dalšího šetření vyplynulo, že více než jednoho sourozence mělo 46 mladistvých, což je 72% respondentů a že žádný z respondentů nehodnotil prostředí, z kterého pochází jako bohaté. Celých 91% jich toto prostředí hodnotilo jako průměrné a dokonce 6% jako spíše chudé.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza číslo 1 byla potvrzena.

Hypotéza 2

Většina odsouzených mladistvých z průzkumného vzorku nerespektovala autoritu rodičů a rodiče se nezajímaly o jejich výchovu.

Tohle šetření navazuje na předešlé, protože se domnívám, že vztahy a výchova v rodině jsou pro jedince velmi důležité. Z šetření vyplynulo překvapivé zjištění, že rodiče považovala za autoritu většina odsouzených, jednalo se o 50 respondentů (79%). Z toho oba rodiče považovalo za autoritu 12 odsouzených, matku 29 odsouzených a otce 9 odsouzených. Naprostá většina chlapců 58 (98%) uvedla odpověď ano na otázku, zda jim bylo doma vysvětlováno, co je správné, co ne a jak se mají chovat, 5 (8%) uvedlo, že částečně a pouze jeden uvedl, že ne. Na otázku v čem spočívala výchova matky

nejvíce chlapců 20 (30%) uvedlo, že ve vysvětlení a domluvě, 13 (13%) je na mě příliš hodná a až přehnaně se o mě bojí, stejný počet 13ti (20%) uvedl, že si s matkou velmi rozumí, 7 (11%) jich uvedlo, že je na ně přísná, ale spravedlivá, 2 (3%) uvedli, že výchova jejich matky spočívala v častých tělesných trestech, taktéž další 2 (3%) matka je často opilý, jeden uvedl, že matce je jedno co dělá a 6 (10%) z nich uvedlo, že výchova matky je jiná. Výchova otce spočívala u 11 (17%) uvedlo ve vysvětlení a domluvě, 5 (8%) je na mě příliš hodný a až přehnaně se o mě bojí, 8 (13%) uvedlo, že si s otcem velmi rozumí, nejvíce 16 (25%) jich uvedlo, že je na ně přísný, ale spravedlivý, 2 (3%) uvedli, že výchova jejich otce spočívala v častých tělesných trestech, dále 4 (6%) uvedlo, že otec je často opilý, 5 (8%) uvedlo, že otci je jedno co dělá a 13 (20%) z nich uvedlo, že výchova otce je jiná. Z dalšího šetření dokonce vyplynulo, že nejvíce 31 (48%) uvedlo matku, jako osobu, komu nejvíce důvěřuje, potom 5 (8%) jich uvedlo otce, 2 (3%) dědečka, 5 (8%) babičku, stejný počet 5 (8%) nedůvěřuje nikomu a 9 (14%) uvedlo důvěru v někoho jiného. A konečně 28 (44%) mladistvých odsouzených hodnotilo období svého dětství jako normální, 24 (38%) převážně šťastné, 11 (17%) převážně nešťastné a jeden uvedl variantu jiné.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza číslo 2 byla nepotvrzena.

Hypotéza 3

Více jak polovina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku měla již před uvězněním výchovné problémy a podílela se na páchání různé delikventní činnosti.

Výchovné problémy přiznává jako časté 32 (50%) respondentů, dalších 27 (42%) uvádí, že s nimi byly výchovné problémy občas a jen 5 (8%) uvedlo, že s nimi nikdy nebyly výchovné problémy. Na otázku, zda byl v minulosti někdy kázeňsky trestán většina chlapců 36 (56%) uvedla, že ano, 14 (22%) ne, 13 (20%) ano opakovaně a jeden neuvedl žádnou odpověď. Dokonce na dotaz zda byl za své jednání již v minulosti někdy soudně trestán většina 42 (66%) uvedla ano, 13 (20%) ne a 9 (14%) uvedla, že vícekrát. Co se týče studijních výsledků, z klasifikace jsem počítal i trojky, jako ještě vhodné známky, i když mnoho rodičů, tato známka u jejich ratolesti, moc nepotěší. Ze zjištěných skutečností 48 (76%) z nich mělo jedničky až trojky, 12 (19%) čtverky a 3 (5%) pětky. Nikdy jsem nepropadl, uvedlo 32 (50%) respondentů, jedno propadnutí přiznalo 22 (34%), opakované propadnutí 10 (16%). Dále jsem šetřením zjišťoval, za jaké jednání byli v minulosti trestáni a tady více jak polovina 36 (56%) uvedla krádež a z těchto respondentů 3 uvedli tuto variantu společně se záškoláctvím a 5

s násilím, dále 3 (5%) zvolilo násilí – loupežné přepadení, 4 (6%) záškoláctví, 2 (3%) výchovné problémy, 4 (6%) distribuci drog, 15 (24%) neuvedlo žádné jednání.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza číslo 3 byla potvrzena.

Hypotéza 4

Většina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku je ve VTOS poprvé a to za majetkovou trestnou činnost.

U tohoto šetření jsem vycházel z výsledků statistik, které uvádím ve své práci v teoretické části a to, že naprostá většina páchaní delikventní činnosti mladistvých je majetkového charakteru. Na otázku kolikrát jste již byl za své jednání v minulosti ve vězení většina 42 (66%) chlapců uvedla, že toto je jejich první uvěznění, dále pak 12 (19%) že bylo v minulosti jednou uvězněno a 10 (15%) jich přiznalo, že již bylo vícekrát uvězněno. Dále jsem šetřením zjišťoval, za jaké jednání byli v minulosti trestáni a tady více jak polovina 36 (56%) uvedla krádež a z těchto respondentů 3 uvedli tuto variantu společně se záškoláctvím a 5 s násilím, dále 3 (5%) zvolilo násilí – loupežné přepadení, 4 (6%) záškoláctví, 2 (3%) výchovné problémy, 4 (6%) distribuci drog, 15 (24%) neuvedlo žádné jednání. Na dotaz z jakého důvodu jste v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody naprostá většina 46 (72%) uvedla krádež, 12 (19%) násilí – loupežné přepadení a 6 (9%) zvolilo variantu jiný čin.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza číslo 4 byla potvrzena.

Hypotéza 5

Většina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku má potíže s plněním programu zacházení.

U tohoto zjištění jsem vycházel z předpokladu, že obzvláště mladý jedinec se těžko vyrovnává se ztrátou osobní svobody. Přes uváděný fakt, že mladistvý odsouzený má větší možnost reedukace než je tomu u dospělého odsouzeného jsem předpokládal, že se bude k různým příkazům a povinnostem stavět většinou negativně. Z provedeného šetření vyšlo překvapivé zjištění. Na otázku zda mají problém plnit úkoly jim stanovené programem zacházení (dále jen PZ) pouhých 5 (8%) respondentů odpovědělo ano, 7 (11%) občas a naprostá většina 52 (81%) odpověděla, že nemá s plněním PZ problémy. Na režimu dne by 35 (65%) respondentů nechtělo měnit nic a 29 (45%) by chtělo mít více osobního volna a dodržovat režim dne nedělá problém 44 (69%) respondentům. V rámci PZ většina 50 (75%) uvedla, že studuje, 3 (5%) neuvedli žádnou variantu a 13

(20%) nestuduje. Co mě ale nejvíce překvapilo bylo, že studium v rámci PZ naprostá většina 45 (70%) přivítala a baví je, 8 (13%) zvolilo, uvedlo, že studium jsem přivítalo, ale nebaví je, jeden napsal, že nestuduje, 4 (6%) neuvedlo žádnou variantu a pouze 6 (10%) ze všech respondentů uvedlo, že k němu bylo přinuceno, pod pohrůžkou kázeňských trestů. Na otázky zda již zde byli nějak kázeňsky trestáni jich 21 (33%) uvedlo ne, jeden respondent nezvolil žádnou odpověď, 15 (24%) uvedli, že opakovaně a 27 (42%) uvedlo ano a na otázku zda zde již byli někdy kázeňsky odměněni 20 (32%) respondentů uvedlo, že jednou ano, 35 (55%) již bylo kázeňsky odměněno opakovaně a jen 9 (13%) z nich uvádí, že dosud nebyli nijak kázeňsky odměněni.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza číslo 5 byla nepotvrzena.

Hypotéza 6

Více jak polovina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku má nepřátelské vztahy s ostatními odsouzenými a s pracovníky VS ČR.

Při tomto šetření bylo zjištěno, že na otázku zda si myslí, že ostatní odsouzení ovlivňují jejich názory, chování a jednání většina 53 (83%) uvádí, že je sama sebou a ovlivnit se nikým nenechá, 7 (11%) uvedlo, že ostatní chlapci na ně mají pozitivní vliv a 4 (6%) uvedli, že ostatní chlapci na ně mají negativní vliv. To samé na otázku zda si myslí, že pracovníci VS ČR ovlivňují jejich názory, chování a jednání jich 40 (63%) uvádí, ne jsem sám sebou a ovlivnit se nikým nenechám, 20 (32%) uvedli, ano, mají na mě pozitivní vliv a 4 (5%) ano, mají na mě negativní vliv. Dále na otázku jak vychází s ostatními spoluvězni rovná polovina 32 (50%) uvedla, že s většinou má bezkonfliktní, přátelské vztahy, 20 (32%) uvádí přátelské vztahy s menším počtem spoluvězňů, 5 (7%) uvedlo, že s většinou má neutrální, neosobní vztahy a 7 (11%) uvádí, že s většinou má nepřátelské vztahy. U otázky jak vychází s dozorcí opět naprostá většina 44 (69%) uvedla, že vychází dobře, 17 (27%) dobře, ale neplatí to vždy a s každým a 3 (4%) uvedlo, že moc dobře s nimi nevychází a na dotaz jak s ostatními pracovníky VS ČR opět většina 43 (69%) uvádí, že má s většinou bezkonfliktní, přátelské vztahy, 8 (13%) má přátelské vztahy jen s někým, 9 (14%) má s většinou neutrální, neosobní vztahy a 4 (6%) mají s většinou z nich nepřátelské vztahy.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza číslo 6 byla nepotvrzena.

Hypotéza 7

Více jak polovině mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku se po uložení trestního opatření zhoršily vztahy s rodinou.

Zde opět došlo k překvapivému zjištění, že odpovědi na dotaz jak by hodnotili kontakt s rodinou po jejich uvěznění jich 25 (39%) uvedlo spíše zlepšení, 16 (25%) spíše zhoršení a 23 (36%) mladistvých odsouzených hodnotí situaci jako stejnou před jejich uvězněním. Dále potom, jak se příbuzní po jejich uvěznění k nim projevy zachovali 21 (33%) respondentů uvádí, že byli zklamaní, dále 7 (11%) uvedlo výtky a kritiku, potom 6 (10%) odsuzování a opovržení, 16 (25%) snahu a pochopení, psychickou či jinou podporu, 3 (4%) že jim to bylo jedno a 11 (17%), že se k nim chovali stejně, jako před uvězněním. Co se týče kontaktu s rodinou tady 53 (83%) odpovídá, že jej udržuje pravidelně, 4 (6%) nepravidelně, 5 (8%) ne a 2 (3%) uvedli, že pouze s družkou. U více jak poloviny 35 (55%) je tento kontakt ale neosobní, založený na telefonování a psaní dopisů, pouze 7 (11%) uvádí, že je rodina ve VTOS navštěvuje, 16 (25%) uvádí, že jejich vztah s rodinou má podobu telefonování, dopisování a že je ve VTOS rodina navštěvuje a pouhých 6 (9%) uvedlo, že nemá žádný kontakt s rodinou. Nárokové balíčky od svých příbuzných dostává více jak polovina 54 (84%) a 10 (16%) je nedostává. Nejvíce mě ovšem překvapila většinová kladná odpověď 58 (96%) na dotaz, zda budou mít podporu své rodiny po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z těchto jich 49 (78%) uvedlo rozhodně ano, 9 (14%) myslím, že ano, 3 (4%) spíše ne a 3 (4%) ne.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza číslo 7 byla nepotvrzena.

Hypotéza 8

Většina mladistvých odsouzených z průzkumného vzorku si myslí, že jejich pobyt ve vězení nemá žádný význam pro jejich budoucí život.

Zde mě opět příjemně překvapily výsledky šetření. Původně jsem předpokládal negativní hodnocení na otázku, zda si respondenti myslí, že pobyt ve vězení jim pomůže k tomu, aby se jejich chování změnilo k lepšímu. Naprostá většina 50 (78%) odpověděla ano, 11 (17%) ne a 3 (5%) možná. V dalším šetření jaký přínos vidí v tom, že jsou ve VTOS jich více jak polovina 36 (56%) uvedla, že pobyt zde je přivede k zamyšlení se nad sebou a ke zlepšení jejich chování, 13 (20%) jich uvedlo, že si díky pobytu ve VTOS uvědomí podstatné věci, 4 (6%) že poznávají nové možnosti, zkušenosti a lidi, aby už žili správně, jeden, že je to pro něj jediná šance jak dostudovat a pouze 5 (8%)

nevidí žádný přínos s dalšími 5ti (8%), kteří uvádí, že zde poznávají nové možnosti k dalšímu páčání trestné činnosti. Jejich pozitivní přístup se potvrdil i dalším šetřením, které zjišťovalo k čemu si myslí, že je jim pobyt ve vězení prospěšný pro jejich budoucí život, kdy nejvíce 40 (63%) jich uvedlo, že pomůže zlepšit jejich chování, připravit se pro život a získat nové zkušenosti, 15 (23%) naopak, že žádný význam nemá, 7 (11%) uvedlo, že je to jediná cesta jak dokončit studium a 2 (3%) nezvolili žádnou z odpovědí.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza číslo 8 byla nepotvrzena.

Závěr

Primární příčiny, které vedou k páchání kriminálních deliktů mladistvými, jsou i dysfunkční faktory objevující se v rodinách, ve kterých vyrůstají. Dítě se delikventem nenarodí, ale mravně narušeným se postupně stane v důsledku působení sociálně patologických rodinných interakcí, které jsou zásadní pro jeho vývoj a následný život. Rodina jej formuje a ovlivňuje, čímž jej směřuje do dalšího samostatného života. Jakým způsobem si poradí se všemi nastalými situacemi, je ovlivněno především nejen vzorcem chování, které si z rodiny dítě odnáší, ale i hodnotovou orientací a těmito se řídí i dávno poté, co svoji rodinu opustí. V rodině proto spočívá primární prevence kriminality i ostatních negativních jevů. Preventivní aktivity v této oblasti by se neměly zaměřovat pouze na mladistvé pocházející ze sociálně slabších rodin, jak je tomu často dnes, ale na všechny jedince jejichž jednání a citové projevy nám mohou naznačovat výskyt negativních faktorů v jejich rodinách.

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval tématem kriminality mladistvých, jejich chováním a prožíváním ve výkonu trestního opatření – nepodmíněného odnětí svobody, vztahem a podporou jejich rodiny, její strukturou, souvislostmi a možnými východisky.

Delikvence a kriminalita mladistvých je velkým a palčivým problémem naší společnosti. Pokud se nám podaří podstatně snížit delikvenci mladistvých, skýtá se šance většího úspěchu i v boji s kriminalitou vůbec.

Přijetím Zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který vstoupil v platnost 1. ledna 2004, byl udělán velký krok správným směrem. Tento zákon totiž zavádí do soudnictví nad mládeží prvky restorativní justice a zohledňuje specifika dospívání. Takto umožňuje přistupovat ke každému mladistvému s ohledem na jeho psychický a morální vývoj a také na jeho sociální okolnosti. Současně také snižuje riziko stigmatizace mladistvého, zejména tím, že se snaží vyhnout uvěznění mladistvého a tedy i následkům prizonizace. Co je ale hlavní, jeho účelem není represe, ale resocializace mladistvého. Spíše než trestat, je na místě mladistvé vést a pomáhat jim. Problémem v praktickém fungování řízení s mladistvými je rychlost soudů, řízení se často táhnou několik měsíců a samozřejmě čím později je mladistvému uloženo opatření, tím později je možno začít se snahou o jeho nápravu.

Dalším palčivým problémem, dle mého názoru, je nutnost přizpůsobit resocializační a výchovné působení vězeňských zařízení na odsouzené mladistvé. Co chápu jako hlavní problém již zřízeného vězeňského systému, je nedostatek vězeňských zařízení určených pro mladistvé odsouzené. Pouze dvě věznice tohoto typu, ve Všehrdech (pro muže) a ve Světlé nad Sázavou (pro ženy), na celou ČR (poloha věznice pro mladistvé muže je v severních Čechách), je žalostně malý počet. Jak jsem ve své práci podrobně uvedl, tento faktor působí kontraproduktivně na resocializační práci s mladistvými odsouzenými ve VTOS.

Záměrem mé práce bylo upozornit na tuto problematiku i z jiného pohledu, a to z pohledu mladistvého odsouzeného, zdůraznit resocializační význam, který je kladen na práci s ním v průběhu jeho umístění do VTOS a pomoci právě těmto mladým lidem, kteří vstupují do života dospělých. Z průzkumného šetření vyplynulo, že i mladiství, přestože jsou to lidé teprve na prahu života s nevelkými zkušenostmi a schopnostmi, si uvědomují mnohé priority důležité pro budoucnost. Těmi jsou pro ně především rodina a vzdělání.

Myslím si, že tato práce přinesla mnoho zajímavých informací, které mohou posloužit jako „půda“ pro další průzkumy. Mnoho faktorů ovlivňujících hodnotovou orientaci a delikvenci jsem pouze naznačil a určitě by v dalších pracích byla přínosná hlubší analýza zjištěných faktorů.

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou kriminality mladistvých a možností jejich resocializace v rámci výkonu uloženého trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody, který mu byl uložen k vykonání ve věznici Všehrady.

Cílem práce bylo podat přehled o současném stavu na poli kriminality páchané mladistvými jedinci a samotného výkonu krajního trestního opatření – odnětí svobody. Dále také analýza resocializační funkce VTOS. V teoretické části práce byla nejprve vymezena oblast kriminality a delikvence mladistvých pachatelů a její souvislosti tak, aby se mohli čtenáři v dané problematice lépe orientovat.

První kapitole teoretické části tvoří vše, co se týká kriminality mladistvých pachatelů v souvislosti s právní úpravou České republiky. Věnuji se zde charakteristice sociálně patologických jevů u mládeže a páchání jejich trestné činnosti. Rozebírám zákonné normy a principy uložení opatření, která se ukládají mladistvému pachateli.

Ve druhé kapitole seznamuji s realizací samotného VTOS ve věznici Všehrady. Zaobírám se vlivem uvěznění na jedince a problematikou jeho adaptace. Zmiňuji se o personálním zajištění a programu zacházení.

Ve třetí kapitole se zabývám rodinou a její funkcí před, v průběhu a po propuštění mladistvého jedince z VTOS.

Ve čtvrté kapitole se snažím zmínit způsoby a možnosti intervence.

Empirická část měla za cíl převést teoretické poznatky do praktické podoby. Mým záměrem bylo proniknout blíže k mladistvým delikventům, kteří svůj trest vykonávají ve věznici Všehrady. Díky poznatkům z provedeného průzkumu se pokouším odpovědět na výzkumné hypotézy. Na základě získaných dat jsem se snažil nabídnout „obraz prožívání“ mladého uvězněného jedince z jeho perspektivy a vytyčit základní dimenze jeho postojů a názorů.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá kriminalitou mladistvých a přiblížením výkonu trestního opatření odnětí svobody ve věznici Všehrdy. Vymezuje základní pojmy týkající se této problematiky. Popisuje postavení mladistvých delikventů v trestním právu, zabývá se samotnou realizací výkonu trestu, kde seznamuje s programy zacházení, vzdělávacími a zájmovými činnostmi. Zaměřuje se na rodinné prostředí z kterého tento jedinec pochází, jak jej ovlivňuje před, během a po propuštění z VTOS. Hledá východiska, způsoby a možnosti intervence. V průzkumné části se snaží proniknout blíže k těmto mladistvým odsouzeným. Zjišťuje jaká byla jejich delikventní činnost, jaký vliv na jejich postoje, názory, chování a prožívání má rodina a prostředí trestu odnětí svobody.

Klíčová slova: Mladistvý, delikvence, výkon trestu odnětí svobody, program zacházení, vzdělávání, rodina, prevence.

Annotation

This thesis deals with juvenile delinquency and with approaching of criminal enforcement measures involving deprivation of liberty in prison Všehrdy. It defines the basic terms related to this issue. It describes the status of juvenile offenders in the criminal law. It deals with the actual implementation of the sentence, which introduces the treatment programs, educational and leisure activities. It focuses on the family environment from which the individual comes. It describes how the environment influences him before, during and after his release from prison. The bachelor work seeks for starting points and ways of intervention. In the exploration part it tries to approach these young convicted. It identifies what was their delinquent activities, and what is the impact of their families and the prison environment on their attitudes, beliefs, behaviors and feelings.

Key words: Juvenile, delinquency, execution of sentence confinement, treatment program, education, family, prevention.

Literatura a prameny

Právní předpisy

1. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
2. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.
3. Zákon č. 169/1999 sb., o výkonu trestu odnětí svobody.
4. Zákon č. 91/98 Sb., o rodině.
5. Zákon č. 395/1991 Sb., o předškolních a školských zařízeních.
6. Zákon č. 109/2002 Sb., o školských zařízeních.
7. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních.
8. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.
9. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky.
10. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.
11. Úmluva o právech dítěte, Sdělení ministerstva zahraničních věcí, č. 104/1994 Sb.
12. Nařízení generálního ředitele č. 12 /2010, o vazebních věznicích a profilaci věznic VS ČR.

Monografie

13. BENEŠ, Milan. Andragogika. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 135 s. ISBN 978-80-247-2580-2.
14. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou. Praha: Linde, 2004, 144 s. ISBN 978-80-7201-630-3.
15. KOUKOLÍK, F.; DRTILOVÁ, J. Vzpouora deprivantů: o špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci. Praha: Makropulos, 1996, 326 s. ISBN 80-901776- 8-9.
16. KOUCKÝ, P. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 75 s.

17. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al., Člověk-Prostředí –Výchova. Brno: Paido 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
18. KURIC, J. Ontogenetická psychologie. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001, 179 s. ISBN 80-214-1844-3.
19. MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
20. MATOUŠEK, O. Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě. Praha: Portál, 1997, 176 s. ISBN 80-7178-121-5.
21. MOŽNÝ, I. Česká společnost. Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života. Praha: Portál, 2002, 208 s. ISBN 80-7178-624-1.
22. PAULÍK, K. Kapitoly z biodromálního poradenství. 1. vyd. Ostrava: Ostravská universita, 1994, 227 s. ISBN 80-7042-418-4.
23. PRŮCHA, J. aj. Pedagogický slovník. 4. akt. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
24. SCHELLEOVÁ, I., a kol. Právní postavení mladistvých. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2004, 250 s. ISBN 80-86432-82-3
25. SKOPALOVÁ, J. Vybrané kapitoly ze sociálních deviací. 1. vyd. Olomouc: Andragogé - Centrum otevřeného a distančního vzdělávání UP v Olomouci, 2002, 40 s. ISBN 80-244-0146-0.
26. STAŠOVÁ, L. Rodina jako výchovný a socializační činitel. In KRAUS, B., et al. Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001, 153 s. ISBN 80-7315-004-2.
27. VEČERKA, K. A KOL. Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 36 s. ISBN 80-7338-033-01.

Články

28. SOVÁK, Z. Ke koncepci Probační a mediační služby v České republice. Právní rozhledy, 1996, č. 6, s. 25
29. ŠÁMAL, P. K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku. Trestněprávní revue. 2005, č. 5, 239 s.
30. LATA, J. Účel trestu a jeho spravedlivost. Trestní právo. 2001, č. 5, 239 s.

Internetové a jiné zdroje

31. <http://www.novinky.cz/krimi/205767-kriminalita-deti-klesa-ale-jejich-brutalita-roste.html>
32. <http://nadrevo.blogspot.com/2010/01/domaci-vezeni.html>
33. http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_pedagogika
34. <http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/uredni-deska-1324/>
35. www.zakony.cz
36. www.vscr.cz
37. www.trestni-rizeni.com
38. www.mvcr.cz
39. www.pmscr.cz
40. Výroční zpráva věznice Všeřdy 2009.
41. MV ČR, Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2009.
42. Interní nepublikované materiály Vězeňské služby ČR (Programy zacházení s mladistvými odsouzenými, Vnitřní řád věznice Všeřdy atd.).

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č.1: **Tabulka vývoje kriminality v ČR v letech 2003-2009**

Příloha č.2: **Záznam o fyzickém napadení mezi odsouzenými mladistvými**

Příloha č.3: **Projekt k provádění aktivity v rámci programu zacházení**

Příloha č.4: **Ukázky práce s mladistvými odsouzenými**

Příloha č.5: **Kazuistika mladistvého D.J.**

Příloha č.6: **Dotazník**

Příloha č.1

Tabulka vývoje kriminality v ČR v letech 2003-2009

Vývoj počtu trestných činů spáchaných mladistvými v ČR dle jednotlivých druhů kriminality

Druh kriminality	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vraždy celkem:	5	12	2	4	10	6	5
Loupeže	538	611	543	450	460	454	431
Úmyslné ublížení na zdraví	337	365	327	296	356	285	298
Vydírání	147	152	114	93	116	79	98
Násilné činy :	1 235	1 341	1 149	990	1 082	958	969
Mravnostní činy :	194	161	190	175	184	155	174
Kr. vl. do vik. chat soukr. osob	327	227	193	165	159	159	148
Krádeže vloupáním :	2 323	1 775	1 722	1 572	1 472	1 426	1 412
Krádeže mot. voz. dvoustopých	731	578	589	456	414	428	368
Krádeže věcí z automobilů	850	476	387	359	235	267	220
Krádeže prosté :	3 620	2 680	2 674	2 333	2 238	2 163	1 847
Majetkové činy :	6 229	4 701	4 643	4 159	3 966	3 844	3 472
Výtržnictví	207	215	196	192	211	152	150
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů	358	207	223	193	128	164	146
Šíření toxikománie	88	26	26	23	11	10	4
CELKOVÁ KRIMINALITA:	9 779	7 886	7 614	7 605	8 079	7 728	7 123

Zdroj : MV ČR, Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2009

Příloha č.2

Záznam o fyzickém napadení mezi odsouzenými mladistvými

Dne 11.3.2010 jsem byl denním rozkazem velen jako vrchní dozorce na 2. oddělení na odpolední směnu. Asi v 15.25 hodin jsem byl službu konajícím dozorcem ppprap. sloužební číslo..... přivolán k cele 246, kde mi dozorce oznámil, že na cele 246 došlo k fyzickému napadení odsouzeného K. F. nar., mladistvým odsouzeným L.B. nar. Po mém příchodu k cele 246 byl odsouzený B. ihned vychovatelem výkonu vazby odveden na kulturní místnost, kde s ním provedl pohovor. Odsouzený F. ležel na podlaze cely se zjevným drobným poraněním v horní části obličeje a uváděl, že se mu točí hlava, bolí ho loket a koleno. Odsouzený F. byl okamžitě předveden ke služebnímu lékaři k vyšetření. Vzápětí byl k lékaři předveden i odsouzený B. Toto bylo realizováno tak, aby nedošlo k žádnému dalšímu kontaktu mezi oběma odsouzenými ve spolupráci s IDS. Službu konající lékař rozhodl o eskortování odsouzeného F. k odbornému vyšetření do civilního zdravotního zařízení. Odsouzený B. byl po vystěhování osobních věcí odsouzeného F. z cely 246 vrácen zpět na celu 246, kde zůstane samostatně umístěn.

Odsouzený F. na dotaz, jak ke konfliktu došlo uvedl, že mladistvý B. po něm požadoval jídlo ze zásob odsouzeného F. Toto odsouzený F. odmítl, načež jej odsouzený B. fyzicky napadl úderem rukou zezadu do hlavy. Odsouzený F. následkem úderu upadl na podlahu, kde do něj B. ještě několikrát kopl.

Odsouzený B. uvedl, že ho odsouzený F. obviňoval a nadával mu, že jej „vyžírá“ a že mu „krade čokolády“, z tohoto důvodu jej fyzicky napadl, neboť to považoval za křivdu.

O celé věci byl informován VISS., IDS., VOVVaT., psycholog, Samostatný referát prevence a stížností, vychovatel výkonu vazby. Odsouzenému B. byl vypsán Záznam o kázeňském přestupku odsouzeného, vypracovány Záznamy o zjištění (oznámení) fyzického násilí.

Odsouzený F. byl po návratu z vyšetření v civ. zdrav. zařízení po dohodě s VISS dočasně přemístěn na celu 444, kde je ubytován samostatně.

Zdroj: Interní, VS ČR, 2010

Příloha č.3

Projekt k provádění aktivity v rámci programu zacházení

Název aktivity: **Základy práce na PC
pro spec. odd. – MO (Mladiství odsouzení)**

Vedoucí aktivity: vych.

Zdůvodnění potřeby zavedení a cíl:

Získání základních znalostí a dovedností potřebných pro práci na PC, zvýšení počítačové gramotnosti odsouzených. Znalost práce na PC je jedním z kritérií důležitých pro zapojení se do pracovního procesu po návratu z výkonu trestu.

Charakteristika aktivity – cíle a obsah:

Získání základních teoretických vědomostí a praktických dovedností k práci s výpočetní technikou. Seznámení a práce s Microsoft Office (Word, Excel, PowerPoint, Outlook).

Metody: výklad, názorná ukázka (metoda motivační), praktické procvičování (metoda fixační), vysvětlování

Metodická část (struktura hodiny):

- 1) příprava PC, projektoru
- 2) evidence účasti
- 3) opakování
- 4) seznámení s tématem
- 5) výklad
- 6) praktické cvičení
- 7) opakování, dotazy
- 8) ukončení, úklid učebny

Materiálně-technické zabezpečení:

15 počítačových sestav (hardware – CPU 200-1000 MHz, RAM 256 MB, HDD 20-80 GB, integrovaná GPU, LAN a audio, software – operační systém MS Windows XP Professional a balíček MS Office 2000)

1 data-projektor

tiskárna

fotoaparát po zapůjčení od odd. informatiky

Forma: individuální a skupinová práce v učebně

Místo konání: učebna č. 10 v suterénu budovy A

Frekvence: zpravidla 1 vyučovací hodina 1krát týdně

Čas: viz. časový rozvrh aktivit

Schválil:

.....
ředitel Věznice Všechny

Příloha č.4

Ukázky práce s mladistvými odsouzenými

1. Velikonoční koncert mladistvých odsouzených

„VŠEHRDY 8. dubna 2010 (VS ČR). Ve Věznici Všehrdy byla uspořádána již řada divadelních představení i hudebních vystoupení z dílny odsouzených, ale velikonoční koncert v podání mladistvých se konal ve věznici poprvé.

Po předchozí řádné přípravě, kdy skupina postupně vystřídala několik svých hudebníků i zpěváků byl koncert uspořádán na Veliký pátek v odpoledních hodinách. Hudební produkce měla nejprve zaznít uvnitř ubytovny mladistvých odsouzených, ale vzhledem k přívetivému počasí byl tento záměr jen pár hodin před zahájením koncertu změněn a koncert se konal v prostorách věznice mimo ubytovnu. Po krátkém nácvičku v jiném prostředí se mladiství odsouzení z celé čtvrté ubytovny sešli v prostoru mezi ubytovnami a vyslechli necelou hodinu trvající hudební produkci v podání čtyř hudebníků a dvou zpěváků. Ke zpěvu se občas přidali jednotlivci z publika i ze sousedící ubytovny. Dalším zpestřením byl sólový zpěv mladistvého Ladislava Hanky, který se sám doprovázel hrou na kytaru. Odsouzení výkony svých spoluvězňů odměňovali nadšeným potleskem.

Zdroj:<http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/aktuality-579/velikonocni-koncert-mladistvych-odsouzenych>

2. Mladiství odsouzení na Červeném hrádku

prohlídka zámku

na výstavě VS ČR

„Všehrdy 21. května (VS ČR). Několik mladistvých odsouzených z Věznice Všehrdy, v doprovodu vychovatelů Bc. Petra Teleki a Ing. Jiřího Volína, navštívilo v rámci plnění programu zacházení dne 20. 05. 2010 Červený Hrádek.

Cílem tématické vycházky bylo prohloubit jejich znalosti a seznámit je s jednou z nejzajímavějších pamětihodností zdejšího kraje. Nejdříve je svým poutavým výkladem informovala průvodkyně o bohaté historii zámku a jeho majitelích. Mimo jiné se dozvěděli i o tom, že v Chomutově je jedinečné Kamencové jezero. To druhé, které bylo v Kanadě již vyschlo. Poté si se zájmem prohlédli dobově vyzdobený interiér zámku, především rytířský sál a další zámecké místnosti, kde žili jeho dřívější obyvatelé. Při prohlídce zámku bylo odsouzeným umožněno zhlédnutí výstavy kostýmů a rekvizit ze seriálu Arabela i výstava panenek a šklebíků, která je realizována v prostorách zámku. Na Červeném Hrádku je v současné době umístěna výstava výrobků vytvořených odsouzenými ze všehrdské věznice. Zde se mohli mladiství sami přesvědčit, že o řadu výrobků, které vyrobili vězni v rámci pracovní terapie, je mezi návštěvníky zámku velký zájem. Na závěr se všichni zúčastnění prošli zámeckým parkem, kde jsou rostliny, které jinde nalezneme jen velice zřídka. Raritou zdejšího parku, 200 let starou magnólii, nenajdete nikde jinde v Evropě. Celou akci dokumentovala mluvčí věznice paní Bronislava Vetešníková“.

Zdroj :<http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/aktuality-579/mladistvi-odsouzeni-na-cervenem-hradku>

3. Spolupráce s občanským sdružením Mosty

„Všehrdy 11. června (VS ČR) V rámci spolupráce s Občanským sdružením Mosty se uskutečnila dne 9. června 2010 na oddělení mladistvých odsouzených ve Věznici Všehrdy beseda pro odsouzené, zařazené v předvýstupním programu zacházení.

Občanské sdružení, zastoupené Mgr. Kateřinou Malou, které se zabývá sociální službou s názvem Mentoring, je určeno pro mladé vězně ve věku 15 – 19 let a pro rodiny těchto vězněných osob. Celkem 12 mladistvých odsouzených mentorka paní Malesáková seznámila s posláním služby mentora. Mladiství odsouzení shlédli krátký film "Josef", který je součástí jednoho z preventivních programů, které sdružení mladistvým nabízí. Zde byly promítnuty příklady jednání osoby po propuštění z výkonu trestu na úřadech a zpětné reakce zaměstnanců úřadu na chování žadatele. Dále pak odsouzeným paní Malá vysvětlila postup při uzavírání dohod mezi vězněm a mentorem. Uvedla potřeby a rizika lidí po propuštění do občanského života. Ve věznici jsou již dva mladiství odsouzení, kteří vstoupili do dohody o vzájemné spolupráci a další 2 o této spolupráci uvažují od měsíce července 2010.

Projekt "sociální rehabilitace pro ústavní mládež" je financován prostřednictvím projektu "Sociální služby v Ústeckém kraji", financovaného dotací poskytnutou v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost Evropského sociálního fondu.“

Zdroj: www.vscr-vsehrdy

Příloha č.5

Kazuistika mladistvého D.J.

Jako příklad k tématu uvedu kazuistiku odsouzeného mladistvého D.J. Tento byl, z výkonu trestního opatření za loupežné přepadení ve věznici Všehrdy, přeřazen do výkonu vazby z níže uvedených důvodů.

Rodinná anamnéza:

matka - vyučená kuchařka, pracovala v nemocnici v kuchyni

otec - pracoval jako řidič u soukromé firmy

bratr M.J.nar. 1973 - pro trestnou činnost byl ve vazbě a poté byl hlášen na úřadu práce

bratr J.J. nar.1975 - byl vyloučen z SOU - obor stavební dělník, práci měl pouze příležitostně, nemá trvalý pracovní poměr.

Osobní anamnéza:

Mladistvý D.J. žil do 12-ti let s rodiči, po rozvodu žil s matkou a se dvěma staršími sourozenci. Od otce byl často bit, jelikož chodil domů převážně opilý a pak se i s matkou hádal. Po rozvodu byl klient dán do DDÚ z kázeňských důvodů, záškoláctví a za krádeže. Velice často utíkal, ale vždy domů za matkou. Ta ho v DDÚ navštěvovala jen sporadicky. Klient neměl moc dobré vztahy se svými staršími bratry, jelikož ho často bezdůvodně bili. Matka si vodila domů pochybné známosti, anebo trávila večery v restauraci a domů chodila podnapilá. Všechny 3 děti se pak musely o sebe většinou postarat samy, jelikož ona nebyla z důvodu opilosti schopna. V tomto okamžiku jsou u klienta nejdůležitější peníze a postavení v partě, kam se chtěl začlenit, jelikož by rád něco znamenal. Začal fetovat toluen.

Kriminální anamnéza:

Mladistvý byl ve výkonu trestního opatření ve Věznici Všehrdy za loupežné přepadení. Jelikož chtěl se dvěma spoluvězni z věznice utéct, zavraždil na cele jednoho odsouzeného mladistvého, který se k nim nechtěl připojit a vzali si rukojmí - zdravotní sestry. Útěku bylo zabráněno zaměstnanci vězeňské služby. Za tento trestný čin byl převezen do výkonu vazby.

Sociální anamnéza:

Jedná se o jedince citově oploštělého, jeho výchova byla zanedbána ze strany obou rodičů, matka se zvláště nezajímala o to, co dělá a s otcem se dotyčný přestal po rozvodu rodičů stýkat. Poznatky o klientovi byly získány z pohovoru, z osobní karty a pozorováním.

Chování mladistvého ve výkonu vazby:

Dotyčný byl převážně po celou dobu výkonu vazby umístěn sám na cele, jeho chování bylo vcelku slušné, neprojevoval žádné známky agresivity. Z důvodu závažnosti jeho trestné činnosti se nezúčastňoval žádných aktivit na kulturní místnosti pro mladistvé. Byly mu pouze zapůjčovány knihy z ústavní knihovny. Později se ve výkonu trestu odnětí svobody předávkoval ilegálně získanou drogou a zemřel.

Příloha č.6

Dotazník

1.) Váš věk je?

- a.) 16
- b.) 17
- c.) 18
- d.) 19
- e.) 20

2.) V rodině vyrůstáte?

- a.) s oběma rodiči
- b.) s otcem
- c.) s matkou
- d.) ve výchovném zařízení
- e.) s prarodiči

3.) Manželství rodičů hodnotíte jako:

- a.) šťastné
- b.) nevydařené

4.) Bylo Vám doma vysvětlováno, co je správné a co ne, jak se chovat ?

- a.) ano
- b.) částečně
- c.) ne

5.) Máte sourozence?

- a.) ne
- b.) ano jednoho
- c.) ano více
- d.) ano, ale nevyrůstám s nimi

6.) Rodina z níž pocházíte je dle Vás?

- a.) spíše chudá
- b.) průměrná
- c.) bohatá

7.) Výchova matky spočívá:

- a.) ve vysvětlení a domluvě
- b.) v častých tělesných trestech
- c.) je na mě příliš hodná a až přehnaně se o mě bojí
- d.) je na mě přísná, ale spravedlivá
- e.) matka je často opilá
- f.)matce je jedno, co dělám
- g.) s matkou si velmi rozumím
- h.)jiná, uveďte jaká

8.) Výchova otce spočívá:

- a.) ve vysvětlení a domluvě
- b.) v častých tělesných trestech
- c.) je na mě příliš hodný a až přehnaně se o mě bojí
- d.) je na mě přísný, ale spravedlivý
- e.) otec je často opilý
- f.)otci je jedno co dělám
- g.)s otcem si velmi rozumím
- h.)jiná, uveďte jaká

9.) Kdo je pro Vás z nejbližších autoritou?

- a.) otec
- b.) matka
- c.) dědeček
- d.) babička
- e.) někdo jiný?... ..

10.) Byl nebo je ve Vaší rodině někdo ve vězení?

- a.) ano
- b.) ne
- c.) ano opakovaně
- d.) nevím

11.) Komu nejvíce důvěřujete?

- a.) otci
- b.) matce
- c.) dědečkovi
- d.) babičce
- e.) někomu jinému?

12.) Jaké si myslíte, že bylo období Vašeho dětství?

- a.) převážně šťastné
- b.) převážně nešťastné
- c.) řekl bych, že normální
- d.) jiné?.....

13.) Byly s Vámi v minulosti výchovné problémy?

- a.) často
- b.) občas
- c.) nikdy

14.) Vaše studijní výsledky na základní škole byly dle klasifikace převážně ?

- a.) výborné / jedničky
- b.) velmi dobré / dvojky
- c.) dobré / trojky
- d.) dostatečné / čtverky
- e.) nedostatečné / pětky

15.) Kolikrát jste propadl?

- a.) nikdy
- b.) jednou
- c.) opakovaně
- d.) opakovaně, nemám dosud dokončenou ani základní školní docházku

16.) Byl jste v minulosti někdy kázeňsky trestán?

- a.) ano
- b.) ano, opakovaně
- c.) ne

17.) Za jaké jednání?

- a.) krádež
- b.) násilí.....
- c.) sexuálně motivované
- d.) záškoláctví.....
- e.) výchovné problémy
- f.) distribuce drog, toxikomanie
- g.) jiné

18.) Byl jste za své jednání již v minulosti někdy soudně trestán?

- a.) ano
- b.) ano, vícekrát
- c.) ne

19.) Kolikrát jste již byl za své jednání v minulosti ve vězení? Pokud ano, uveďte prosím

za jaký čin?

- a.) ano, jednou
- b.) ano, vícekrát
- c.) ne, toto je mé první uvěznění

20.) Z jakého důvodu jste v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody?

- a.) krádež
- b.) distribuce a výroba drog
- c.) násilí.....
- d.) sexuálně motivované
- e.) záškoláctví.....
- f.) jiný čin.....

21.) Jak dlouho už jste v tomto vězení?

- a.) méně než rok
- b.) rok
- c.) dva roky
- d.) jinou, uveďte jakou.....

22.) Pomáhal Vám někdo spáchat trestný čin, za který jste zde?

- a.) ano
- b.) ne

23.) Jakou školu zde studujete?

- a.) studuji zde na středním odborném učilišti 2leté studium
- b.) studuji kurz
- c.) nestuduji

24.) Studium v rámci programu zacházení:

- a.) jsem přivítal a baví mě
- b.) jsem přivítal, ale nebaví mě
- c.) byl jsem zde k němu donucen, jinak bych byl kázeňsky trestán

25.) Vaše dosavadní studijní výsledky zde jsou dle klasifikace převážně ?

- a.) výborné / jedničky
- b.) velmi dobré / dvojky
- c.) dobré / trojky
- d.) dostatečné / čtverky

e.) nedostatečné / pětky

26.) Myslíte si, že pobyt v tomto zařízení Vám pomůže k tomu, že se Vaše chování změní

k lepšímu?

a.) ano

b.) ne

27.) Jaký přínos vidíte v tom, že jste ve výkonu trestu odnětí svobody?

a.) nevidím žádný přínos

b.) pobyt zde mě přivede k zamyšlení se nad sebou a ke zlepšení chování

c.) uvědomím si podstatné věci

d.) poznávám nové možnosti, zkušenosti a lidi, abych už žil správně

e.) poznávám zde nové možnosti k dalšímu páčání trestné činnosti

f.) jediná šance, jak dostudovat

g.) jiný, uveďte jaký?.....

28.) Jak vycházíte s ostatními spoluvězni?

a.) s většinou lidí mám bezkonfliktní, přátelské vztahy

b.) přátelské vztahy mám s menším počtem lidí

c.) s většinou lidí mám neutrální, neosobní vztahy

d.) s většinou nepřátelské vztahy

29.) Jak zde vycházíte s dozorci?

a.) dobře

b.) dobře, ale neplatí to vždy a s každým

c.) moc dobře nevyhází

30.) Jak s ostatními pracovníky VS ČR?

a.) s většinou mám bezkonfliktní, přátelské vztahy

b.) přátelské vztahy mám jen s někým

c.) s většinou mám neutrální, neosobní vztahy

d.) s většinou z nich mám nepřátelské vztahy

- 31.) Myslíte si, že zde ostatní chlapci ovlivňují Vaše názory, chování a jednání?
- a.) jsem sám sebou, ovlivnit se nikým nenechám
 - b.) ostatní na mě mají pozitivní vliv
 - c.) ostatní na mě mají negativní vliv
- 32.) Myslíte si, že zde pracovníci VS ČR ovlivňují Vaše názory, chování a jednání?
- a.) ne, jsem sám sebou, ovlivnit se nikým nenechám
 - b.) ano, mají na mě pozitivní vliv
 - c.) ano, mají na mě ale negativní vliv
- 33.) Myslíte si, že pracovníci VS ČR jsou při hodnocení spravedliví?
- a.) ano, naprosto
 - b.) spíše ano
 - c.) spíše ne
 - d.) vůbec nesouhlasím s jejich hodnocením
- 34.) Je pro Vás těžké dodržovat režim dne?
- a.) ano
 - b.) ne
- 35.) Chtěl by jste něco změnit na režimu dne?
- a.) ano / co?
 - b.) ne
- 36.) Máte problém plnit úkoly Vám stanovené / program zacházení?
- a.) ano
 - b.) ne
 - c.) občas
- 37.) Máte zde dostatek soukromí?
- a.) ano
 - b.) ne

38.) Co děláte rád ve volném čase?

- a.) věnuji se sportovním aktivitám
- b.) upřednostňuji společenskou zábavu
- c.) upřednostňuji odpočinek
- d.) něco jiného, uveďte co.....

39.) Navštěvujete pravidelně nějaký zájmový kroužek? Pokud ano, uveďte prosím jaký?

- a.) ano
- b.) ne
- c.) občas

40.) Byl jste zde již nějak kázeňsky trestán? Pokud ano, uveďte prosím za jaké jednání?

- a.) ano,
- b.) ano, opakovaně
- c.) ne

41.) Byl jste zde již někdy kázeňsky odměněn?

- a.) ano, jednou
- b.) ano, vícekrát
- c.) ne

42.) Udržujete zde stále kontakt s bývalými kamarády?

- a.) ano
- b.) ne
- c.) málokdy

43.) Jak se k vám zachovali příbuzní po Vašem odsouzení ? Projevy :

- a.) zklamání
- b.) výtky, kritika
- c.) odsuzování, opovržení
- d.) snaha o pochopení, psychická či jiná podpora

- e.) bylo jim to jedno, nevadí jim to
- f.) chovali se ke mně stejně, jako před tím

44.) Udržujete zde kontakt s rodinou?

- a.) ano, pravidelně
- b.) nepravidelně
- c.) ne
- d.) ne, udržuji s někým jiným, uveďte s kým
.....

45.) Jakou podobu má kontakt s Vaší rodinou?

- a.) telefonování, psaní dopisů
- b.) navštěvují mě zde
- c.) nemám žádný kontakt
- d.) jinou, uveďte jakou.....

46.) Řekl by jste, že co jste zde, tak se Váš kontakt s rodinou...?

- a.) spíše zlepšil
- b.) spíše zhoršil
- c.) je stejný jako před mým uvězněním

47.) Dostáváte od rodičů nárokové balíčky?

- a.) ano
- b.) ne

48.) Budete mít podporu své rodiny po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

- a.) rozhodně ano
- b.) myslím, že ano
- c.) spíše ne
- d.) ne

49.) Máte zde někoho blízkého, komu můžete důvěřovat ? Pokud ano, uveďte prosím koho?

- a.) ano,

b.) ne

50.) K čemu si myslíte, že je Vám pobyt ve VTOS prospěšný pro Váš budoucí život?

a.) jediná cesta jak dokončit studium

b.) žádný význam nemá

c.) pomůže zlepšit mé chování, připravit se pro život a získat nové zkušenosti

d.) jiné, uveďte jaké?

51.) Kdyby jste měl tu moc, co by jste zde změnil?

.....